

EL MIRALL

Abril 1990

núm. 36

275 ptes.

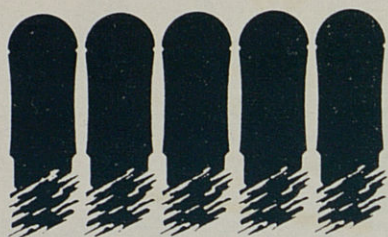

Els serveis pedagògics municipals

Ponç Pons / Jaume Alzina

Lingüística social a l'URSS

Teresa Pagès 89.

PALAU SOLLERÍ

Centre d'exposicions i documentació
de l'Art Contemporani

Ajuntament de Palma

GUILLERMO PÉREZ VILLALTA

p i n t u r a

Del 24 d'abril al 19 de maig

CRISTINA GARCÍA RODERO LA ESPAÑA OCULTA

fotografia

A partir del 25 de maig

EL MIRALL

Revista mensual - 275 ptes.

Abril-1990 - núm. 36

ANY IV

Edita:

OBRA CULTURAL BALEAR

Publica:

Associació EL MIRALL

Informació i Correspondència:

Apartat de Correus núm. 179

07080 - Palma (Mallorca)

Telèfons: (971) 72 32 99 / 71 48 57

Telefax: (971) 71 93 85

Delegació a Barcelona:

C/ Montcada, 20 (Palau Dalmases)

08003 - Barcelona

Delegació a València:

C/ Moratín, 15

46001 - València

Director:

Climent Picornell

Cap de Redacció:

Pere Estelrich i Massutí

Secretari de Redacció:

Josep Mª Magrinyà i Brull

Consell de Redacció:

Macià Blàzquez i Salom

Francesca Bosch i Capó

Rosa Mª Calafat i Vila

Joan Company i Siquier

Antoni Ginard i Bujosa

Joana Lladó i Ballester

Antoni Marimon i Riutort

Antoni Nadal i Soler

Joan Perelló i Ginard

Antelm Pujol i Fulgencio

Andreu Ramis i Puigrós

Pere Rosselló i Bover

Gaspar Valero i Martí

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Coberta: Original per a EL MIRALL de Teresa Pagès.

Fotos:

EL DIA i arxiu EL MIRALL

Producció, Administració i Publicitat:

C/ Impremta, 1, Pral-2a. Tel. 72 32 99

07001 - Palma (Mallorca)

Maquetació i Fotocomposició:

EL MIRALL i DOCUMENTA BALEAR

Impressió:

Interior: OMNI S.A. Gremi Ferrers, 42.

Polígon de Son Castelló - Palma.

Coberta: Xisco Arts Gràfiques. C/ del

Baix Riera, 1-A - Palma. tel. 24 03 86

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5102891514

4

6

10

11

13

16

19

22

23

25

26

28

30

32

35

37

40

42

44

46

48

51

53

54

57

58

59

67

69

70

71

72

75

76

77

78

Joan Barceló i Coll: Anys d'aprenentatge

Mateu Picornell: Crisi turística i consciència global

TURONS DE CACERA

Antoni Roca: L'ou de la serp

HIPOTECA DE CABÒRIES

Rafel Crespi: De prediccions apocalíptiques i altres auguris

Brauli Montoya Abad: Valencians i mallorquins

Antoni Picazo: Jaume Alzina: La població a la comarca de Llevant

A. Ordines Garau, A. Ordines Vaquer: Palma: actualitat onomàstica

SERVEIS PEDAGÒGICS MUNICIPALS

Miquel Oliver Trobat: Col·lecció "Palma Ciutat Educativa"

Francesca Salvà Mut: Breu repàs de deu anys de serveis pedagògics municipals

Francesca Salvà Mut: Segon Seminari de serveis pedagògics municipals

Antoni Marimon Riutort: Comic: Namor "the Sub-mariner"

North American Catalan Society

DOSSIER: LINGÜÍSTICA SOCIAL A L'URSS

Yuri Stepanov: Lingüística social de l'URSS

Nina Arutiunova: Les situacions de fet actuals a l'URSS

Yrigori Piurbeef: La situació lingüística a la Calmúquia soviètica

Yaguik Arzumanian: La situació a la República d'Armènia

Col·loqui amb els lingüistes soviètics

ENIGMES DE LA NOSTRA HISTÒRIA

Miquel Ferrà i Martorell: Topònims i llinatges catalans a Gibraltar

GUAL PERMANENT

Pere Font: Cultures conservadores

CRE-A-CCIÓ

Arnau Pons: Un poema que vaig escriure l'any passat

ART

Antònia M. Calafat i Rivas: Josep Coll Bardoleit

Joan Tortella: Actual art, a cops d'il·lusió

R. M.: La nostra coberta: Teresa Pagès

L'ULL DE VELLUT

Guem Daviu, Miquel Serra: Un poble sense natura?

PAÍS VALENCIÀ

Ramon Turmeda: Nuclear? No, gràcies

S. Barceló, P. Llobera: Manifest en defensa dels camins de muntanya

ENTREVISTA

Pere Reurer i Melià: Ponç Pons, un lletraferit apassionat i apassionant

LLIBRES

Pere Rosselló i Bover: Els emperadors d'Abissínia, de Joan Perucho

P. R. B.: Llegendes de la nostra història

Revista: Mallorca, els dimonis de l'illa

Catalina Julià: Tercer encontre d'estudis nacionalistes

Mateu Morro i Marcé: Les terceres jornades d'Igualada

Antoni Marimon: Crònica del V seminari de moviments socials

EL FINESTRÓ DE CAN MIR

Joan Mir: El significat de la independència

Joan Mayol: La incerta existència dels esquirois mallorquins

EXCURSIONISME

Gaspar Valero i Martí: Excursió al castell del Rei

ANYS D'APRENENTATGE

(Consideració de primavera)

Joan Barceló i Coll

*Je veux montrer un homme dans toute la vérité
de la nature, et cet homme, ce sera moi. Moi
seul. Je sens mon coeur et je connais les hommes.
Je ne suis fait comme aucun de ceux que j'ai vus:
j'ose croire n'être fait comme aucun de ceux
qui existent"*

(Jean-Jacques Rousseau, Ginebra 1712 - Ermenonville 1778)

Hi ha tota una literatura que intenta aprofundir en el camí i els modes del comportament humà, cercant les característiques, motivacions i pulsions del propi ser i les relacions amb el seu entorn, vivent o inanimat. En l'article anterior (EL MIRALL 35) ja n'assenyalàvem alguns casos destacats o destacables. Avui, més aviat, m'agradaria comentar un altre aspecte. El que és relaciona amb la formació de l'individu, els anys d'aprenentatge que marquen la "singularitat" de l'individu i la seva "caixa de ressonàncies".

Sabem que hi ha tota una base genètica, elaborada pas a pas, generació rera generació, que, amb el seu complicat i ordenat entortolligament cromosòmic, condiciona molts de trets físics, aspiracions espirituals, pautes psicològiques o estats anímics. En aquesta xarxa de complicacions que cadascú posi l'èmfasi sobre l'aspecte o la qualitat que cregui més adient o més definidora. Però aquesta mateixa base genètica no deixa d'ésser un ampli ventall de possibilitats obertes, entre el "jo" personal, els "ells" aliens i l'"altre" de les coses o ens. En definitiva, la influència sobre l'home dels altres homes i el pes circumstancial de les "coses". Ja veiem així que no tot, ni de bon tros, es redueix a l'"acció" o a la

"selecció" del nostres soferts i ancestrals cromosomes, per més reduccionisme científic que hi volgum justificar. Queda, doncs, un ampli marge per a la "manipulació", sigui bona o dolenta, personal o aliena. Això ja és una altre qüestió. És en aquests aspectes, no gens marginals, tantes vegades voluntàriament negligits, que voldria posar l'èmfasi.

De nou, en la literatura ho trobarem prou reflectit. No debades l'escriptura és un esforç intel·ligent per a copçar en el temps el "tempo" interior dels seus autors i personatges. Si llegim l'*Emili* de J. J. Rousseau, les *Confessions* del mateix Rousseau o de Sant Agustí, el propi palpit narratiu de la Bíblia, la bellugadissa de Boccaccio, l'abrandament del *Quijote* o l'esponerosa producció del nostrat Ramon Llull, o les divagacions sempre matisades, greus, iròniques o sarcàstiques d'un Voltaire, Rabelais, Montaigne, Saint Simon, Proust, Balzac fins arribar a la "construcció" existencial d'un Sartre (posem per cas, *Els Mots*) i a gran part de Albert Camus, sense oblidar el quall de l'estil d'en Pla, la sonsònia dels russos (Tolstoi, Dostoievski, Turgéniev, Chéjov, etc.), l'empelt crític i dramàtic dels americans (Faulkner, Hemingway, Miller, Dos Passos,

etc.) i inclús l'erotisme aspre i poètic o l'austeritat essencial i rigorosa d'alguns italians (Calvino, Leopardi, Pavese, Pasolini, etc.) ben en el fons hi trobarem l'expressió rica, variada, més o menys "fermada" o "desfermada", del seu aprenentatge, els "anys d'aprenen-

● "Educació",
"cultura", "sensibilitat"
són components
essencials de
l'aprenentatge i
expliquen com uns
mateixos fets poden
donar tants de
"registres" diferents

tatge". I, a la majoria d'ells, aquest aprenentatge no acaba amb l'edat adulta, o, inclús, amb els anys guanya en riquesa i expressivitat. Potser la forma més lapidària i modèlica d'aquest fet estigui en Goethe, Cervantes i el propi teatre de Shakespeare. Quina reflexió i quanta reflexió!

Veure, observar, actuar, analitzar, discriminar, jutjar o, millor, saber jutjar. Tot són fets o processos que estan en la base de l'aprenentatge de sempre. Per conèixer-se un mateix i per donar-se a conèixer, la sapiència de l'entrellat humà, les "eines", atributs o habilitats van unides a una educació, que forma part d'una cultura, que es mou dins una determinada sensibilitat.

Tenir una bona escola i un bon mestre no és gens menyspreable. Tot el contrari, és un veritable tresor. Però, no ho és tot.

“Educació”, “cultura”, “sensibilitat” són així components essencials d’aquest aprenentatge i expliquen com uns mateixos fets poden donar tants de “registres” diferents, que van des de la fixació eterna de la passió en l’obra d’un Shakespeare al crim passional més temperamental, primari i vulgar.

D’aquí prové la importància dels anys d’aprenentatge, de la seva qualitat s’entén. L’agudesia d’esperit, la trobada del tret definidor, el mot brillant, la finor en la contraposició de idees, el moll crític, la capacitat analítica, la decisió i el punt de decisió oportú, etc. etc. són obra d’aquesta intel·ligència i d’aquest aprenentatge lúcid. Així el problema rau en la “qualitat” i lucidesa d’aquest aprenentatge i en la intensitat, sinceritat i sensibilitat amb què s’ha viscut. Per aquest camí és fonen sentiment i reflexió en un coneixement que és expressió de si mateix i de l’entorn. La conducta, la paraula, l’escriptura, l’acuitat de la mirada, la qualitat dels fets o obres, la navegació en les relacions, etc. en seran les conseqüències. Podem així veure que més que idees noves, en el fons, és un problema de captació i d’expressió d’aquestes idees bàsiques i universals i de la pulsio adequada a

cada circumstància, sigui personal o col·lectiva. Només en aquests casos ens trobem ben clarament amb una personalitat definida.

En tot això, ens podem preguntar quin paper hi juga l’escola, un bon mestre, la família, les amistats i un mateix. La resposta no és fàcil, ni molt menys. Tenir una bona escola i un bon mestre no és gens menyspreable. Tot el contrari, és un veritable tresor. Però, no ho és tot. Si no, ¿com explicar que en una escola “salvatge” hi pot florir, tal com si fos un bon camp de formació, un individu aterit? En canvi, l’escola més sofisticada pot esmerçar fàcilment les energies cap els paranys inefables de la pedanteria i la inanició cultural. D’altra banda, els “nens bé” de tantes parts altes de tantes ciutats, tot i la seva floridesa familiar i l’estatus social i intel·lectual poden perfectament, en tota la seva vida, mantenir la mollesa mental més acreditada. Hem d’arribar a la conclusió, doncs, que, en tot l’afer, hi compta molt l’individu, la “qualitat” de l’individu i l’experiència (bona, dolenta o mediocre), sigui en els camins marginals de la cultura oficial, en les dificultats més estretes o en la bona cura familiar i pedagògica. En tot cas, hi destaca la voluntat de l’individu, fruit

d’una disciplina interna i el seu afany independent. L’autenticitat n’és una de les conseqüències més preades. Rousseau, Proust, Dickens, Joyce, Goethe, Stendhal, Flaubert, Baudelaire, Poe, Shelley, Musil, Kafka, Mann... en són alguns exemples d’aquesta autenticitat i lucidesa.

Ara, amb la primavera naixent, és el moment d’obrir les nostres finestres al món exterior, a la riquesa del món exterior, i copçar tot el bullir de la naturalesa: l’esclat de vida dels xiscles dels aucells en vol, la delicadesa dels colors i aromes de les flors silvestres dins un prat ondulant, les passions (grans o petites) de l’home i tot el reguitzell d’impulsos que s’esmercen per ésser. Aquest creiem que és el millor corollari per tancar aquesta quarta i última consideració dins la sèrie que, al llarg de les quatre estacions de l’any, hem anat escrivint i publicant en EL MIRALL, amb més o menys encert i delit, i que ara les deixem al florir la primavera, una nova primavera dins la roda del temps. ■

Joan Barceló i Coll és catedràtic de Fisiologia Vegetal.

CRISI TURÍSTICA I CONSCIÈNCIA GLOBAL

Mateu Picornell

Dins un territori ordenat, a més d'obtenir-ne una economia equilibrada, de futur i articuladora de sectors, hi mantindrem el màxim possible d'espais naturals.

Que el turisme sigui, de fet, el monocultiu o únic motor actual per al desenvolupament econòmic de la nostra Comunitat fa que per a la seva definició, anàlisi i avaluació s'hagin d'incloure, de manera complexa, tots els factors relacionats globalment amb la nostra societat i no únicament els tècnics propis del sector turístic individual, ja que per situació real i fets consumats el futur del nostre turisme condiciona més que mai el futur directe de les nostres illes. Això vol dir que parlar de turisme implica fer-ho del medi ambient, entès aquest en el sentit més ampli (natural i social).

Actualment el debat més quotidià és la crisi turística, potser la reflectim massa sobre el sector hotelier, però la realitat és que la crisi és vinculable a tots i afecta el desenvolupament de tota la nostra Comunitat. Si

entenem com a crisi la pertorbació d'una activitat per raons inherents al seu funcionament, o una fase d'un cicle econòmic, o una freqüència imprevisible, el nostre cas ja és més que una crisi, la nostra situació és la d'ofegor o d'atu-

rada en un mal camí per no poder-lo seguir més, es tracta d'un estadi, moment o punt de saturació d'un procés divergent entre el desenvolupament econòmic i el medi ambient en què la situació actual ja és massa enfrontada.

D'una manera molt general i àmplia deim turisme a totes aquelles activitats que directament o indirecta hi tenen relació o l'enrevolten, o sigui tot el desenvolupament complex generat a partir del turista com a factor inicial.

Dins tot aquest conglomerat turístic hem de distingir com a sectors més importants: els empresaris que han cercat generar l'empresa turística en si, els que han triat la inversió, especulació o negoci de benefici immediat, els que han manipulat o forçat les estructures desequilibradores del desenrotllament i competència turística, el sector de responsabilitat política amb l'obligació de controlar l'ordre d'equilibri de tots els sectors, i finalment tota una gran resta majoritària i molt heterogènia més o manco lligada als altres sectors.

Cal afegir-hi, per completar el conjunt turístic, les condicions naturals, motivacions i atractius del medi que han fet possible la roda. De fet, també, quan parlem del turisme de la nostra Comunitat, hi hem d'incloure, i fer-ne avaluacions, les repercussions sobre l'agricultura, la indústria, la cultura, la identitat, etc.

No fa falta cercar massa explicacions per saber que perquè tot el conjunt funcioni hi ha d'haver un equilibri global. Però quan alguns elements surten de mare, del que podria ser economia i patrimoni d'un poble es pot passar a una explotació esgotadora de recursos, divergent d'una economia equilibrada.

A partir d'aquí, quan uns sectors es desequilibren respecte als altres i es minven els encants que feren néixer el procés turístic, sorgeix la crisi que quan és conseqüència d'un turisme destructor del turisme és l'inici de la degradació turística i el perill del futur de tota una societat.

Davant la reflexió, consciència i penediment dels fets consumats el lema general és el reclam d'un turisme de qualitat i categoria. La història ens ha demostrat que després d'una crisi pot venir un resorgir bo si les mesures han estat encertades o també la progressiva degradació cap a la ruïna si han estat un mal remei.

Amb la lliçó experimentada del

procés i resultats actuals i els perills de futur, tothom ja sap bé quina és la malaltia i de què pot morir el nostre turisme. Les solucions per curar-lo han de complaure les necessitats de conjunt des de curt a llarg termini i no sols beneficiar els interessos d'alguns sectors, perquè és tracta de salvar un turisme patrimoni social durador.

**● Amb la lliçó
experimentada del
procés i resultats
actuals, tothom ja sap
bé quina és la malaltia
i de què pot morir el
nostre turisme**

**● Desordenar el
territori d'una
col·lectivitat és el fet
més semblant a
fomentar-hi el
neocolonialisme que du
a la dependència
absoluta i irreversible**

La situació del medi ambient a la nostra Comunitat és un fet que està a la vista i del qual no cal fer-ne massa explicacions i tampoc de la seva evolució que hem viscuda fins ara, en poc temps, de manera quotidiana. Però el més greu és que no en podem parlar com a fet històric resolt i lamentar-nos d'un passat, sinó d'un fet encara ben madur i de poques esperances d'imminents solucions.

Des de fa uns quants d'anys la gran majoria de la nostra societat ha demostrat, de manera concreta, la seva sensibilitat i la necessitat de protegir els nostres espais naturals. Fou la seva força social la que va salvar Es Trenc, Sa Punta de N'Amer i Sa Dragonera;

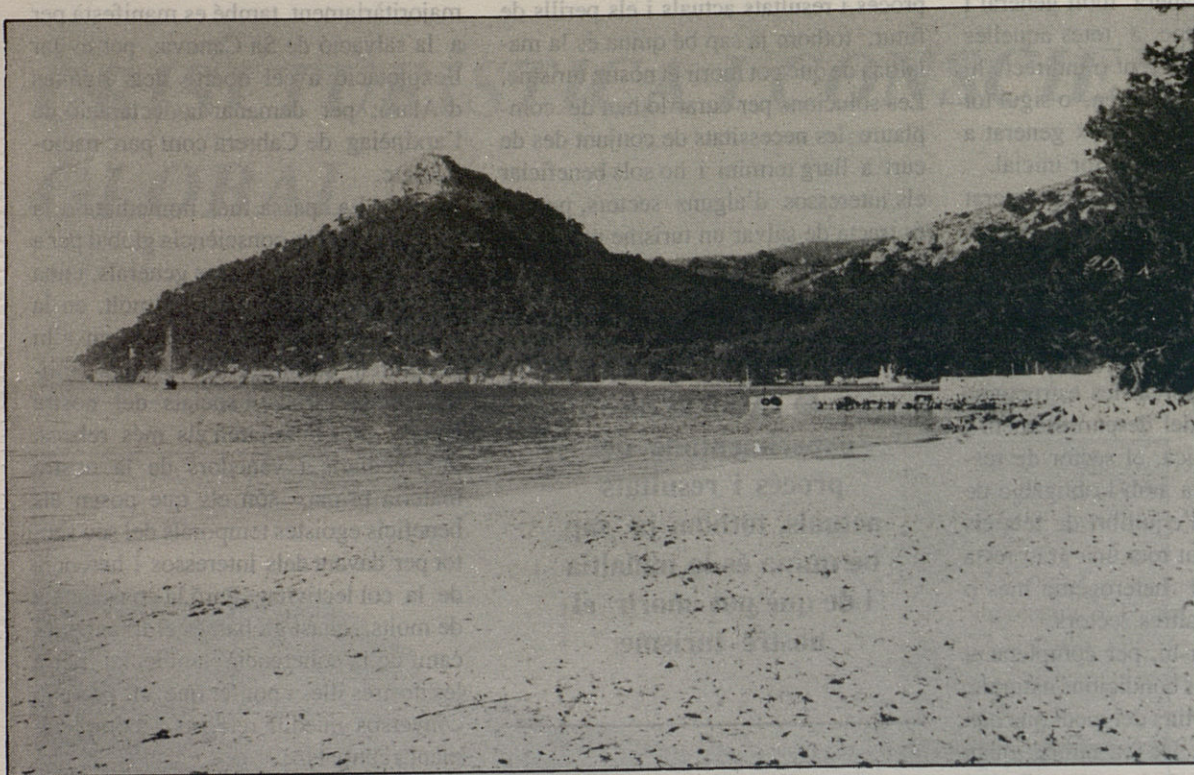
majoritàriament també es manifestà per a la salvació de Sa Canova; per evitar l'explotació a cel obert dels lignites d'Alaró; per demanar la declaració de l'arxipèlag de Cabrera com parc nacional; etc.

La passa més immediata a la sensibilitat és la consciència global per a la defensa dels interessos generals, i una mostra la tenguérem, no fa molt, en la defensa per salvar Mondragó, on s'hi integraren quasi tots els sectors polítics, empresarials i socials del nostre entorn. Sols hi faltaren els més rebecs, intermediaris i venedors de la nostra matèria prima, són els que posen els beneficis egoistes temporals del seu sector per davant dels interessos i herència de la col·lectivitat. Però la consciència de molts, quasi global, és el fonament i camí de la coherència ambiental per a les nostres illes i pot fer que els pocs no conversos quedin relegats i completament rebutjats.

Si no arribam, ja aviat, entre tots els que estimam la nostra terra, a una consciència global de la gravetat conjunta de tots els nostres problemes, ja em direu si és suficient arribar a aconseguir un catàleg d'espais a protegir de la invasió dels urbanitzadors i especuladors si ells mateixos especulen que podran urbanitzar tota la resta del territori.

Segurament haureu sentit dir més d'una vegada als nostres governants actuals que volen un desenvolupament equilibrat per a les nostres Illes i que els ecologistes prediquen un creixement zero. Però és propi d'alguns polítics manifestar sovint els enunciats de conceptes sense comprendre'ls, per això n'hi ha que pensen o volen fer creure que el desenvolupament equilibrat és la mitjana aritmètica entre no urbanitzar res i urbanitzar-ho tot (deu ser que dins el seu sector no hi ha més variables o no interessa contemplar tota la complexitat de les variables ambientals).

La primera reflexió que haurem de fer, si volen parlar de desenvolupament equilibrat, és sobre la necessitat d'ordenar l'ús actual i la reserva futura del nostre territori i no veure'l com una pedrera per esgotar, com si

La
vertadera
missió
política
d'ordenar
el territori
és fer una
activitat
de control
de l'ús.

d'una mina de coure es tractàs. Voldrien fer de les nostres illes un "urbanisme miner" permetent un màxim d'urbanitzacions que per les lleis del mercat han de cercar el màxim de beneficis immediats, igual que l'anomenada "agricultura minera" feta dins el Tercer Món, que per proveir de monocultius de cacau, bananes, càfè,... (oblidant els cultius necessaris per al propi país) van esbencant de manera itinerant grans extensions de terra fins que queden esgotades, i successivament unes de noves.

Ordenar políticament un territori és establir el conjunt de disposicions legals per mantenir equilibrats o per corregir els desequilibris dels espais territorials i aconseguir tot un conjunt articulat en harmonia i benefici de tots els ciutadans des de curt a llarg termini.

Si l'home-societat ha de ser un factor dins el medi ambient i si de manera jeràrquica i amb seny fa d'ordenador, responsable i equilibrador del seu entorn, haurà de gaudir també de la garantia d'altres factors que assegurin tota una harmonia duradora com són els valors naturals, ecològics, culturals, testimonials, paisatgístics, econòmics, socials i recursos de reserva.

Ja sé que la primera cosa que molts me replicarien és que l'economia és el motor de desenvolupament d'un poble, però és que també l'economia és incompatible amb el desequilibri i el desordre, molt diferent del que pugui ser una explotació abusiva amb esgotament de recursos.

Perquè l'economia es basa en la utilització de recursos escassos i no de béns lliures (així ja no existiria activitat econòmica), això significa la limitació de béns respecte les necessitats i la susceptibilitat d'utilització alternativa. No es tracta, per tant, de produir per produir.

Dins un territori ordenat, a més d'obtenir-ne una economia equilibrada, de futur i articuladora de sectors, hi mantindrem el màxim possible d'espais naturals, conservarem els aiguamolls i torrents, respectarem el patrimoni cultural, harmonitzarem la morfologia i el metabolisme de les zones urbanes respecte l'entorn i el paisatge, no deixarem degradar o fer irreversible el medi rural i agrari ni permetrem arruinar o matar la indústria i l'agricultura i sobretot serem ben conscients dels recursos naturals que tenim limitats o temporalment deficita-

ris (l'aigua n'és un exemple real).

Desordenar el territori d'una col·lectivitat és el fet més semblant a fomentar-hi el neocolonialisme que du a la dependència absoluta i irreversible. És la visió d'una pedrera per esgotar (ja no és economia per a una comunitat) deixant produir els interessos d'un sol sector (l'urbanisme descontrolat, per exemple), beneficiant-se de la dependència de la seva pròpia nació i ocasionant un intercanvi desigual i desfavorable per als altres sectors, als quals pot dur a una greu crisi. Els països més avançats i conscients d'un desenvolupament equilibrat han preservat una gran part de les seves riqueses naturals i per això hi ha grups de les seves societats que s'aprofiten d'explotar els recursos dels països on una desafortunada política els permet (això dissortadament és el nostre cas) per allò que a ca seva no els ho deixarien fer.

La vertadera missió política d'ordenar el territori és fer una activitat de control de l'ús i no la de promotores de producció d'abús.

Aquells que encara són rebecs a incloure les variables ambientals dins el desenvolupament són els que presenten les idees més peregrines i les

“grans alternatives” de més impacte sobre el nostre medi ambient.

Una de les més perilloses és la mal anomenada turisme de segones residències, que presenten com “una de les grans solucions per a la problemàtica de Balears” i “magnífica alternativa al turisme d'ocupació hotelera”. Precisament són els nostres governants actuals més capdavaners els més interessats en aquesta nova promoció: El president Cañellas es dedica per tot arreu a “vendre” les nostres illes com a “Residència d'Europa” i no fa molt el senyor Verger manifestava el seu desig de convertir-les en la “Califòrnia dels Estats Europeus”, i això ho diuen d'una manera tan alegre i lleugera que no se'ls ocorre començar per l'avaluació de l'impacte ambiental que es pot produir. O no s'ha après res de la lliçó de l'actual situació real o sols se cerca afavorir el desenvolupament d'un únic sector.

El plantejament general que se'n fa és el de substituir el turisme d'allotjament hotelier per un “turisme” de segona residència amb creixement il·limitat. Vet aquí la primera, greu contradicció, perquè el turisme hotelier ja existent és el sector bàsic de turisme en si mateix que genera sistema empresarial continuat sense necessitat d'esgotar més espais, i si és ben vera que necessita d'una rehabilitació pròpia i sobretot del metabolisme i morfologia del seu entorn, mai no cal la substitució o reconversió per un altre sector, divergent del motor del conjunt turístic. L'objectiu fonamental de la segona residència és la venda sense continuïtat empresarial turística (almanco legal) que per seguir la roda necessita d'un consum elevat d'espais i recursos naturals i un gran creixement del cost d'infraestructures generals.

Un altre perill és pretendre la reconversió d'hotels antics en vivendes, que seria fer dels nuclis turístics, encara més, uns barris qualsevols de ciutat, una mescla desordenada d'oci i serveis indirectes (comptant que l'oci hauria de ser prioritari). No es pot pretendre únicament un turisme d'oci dins unes zones de serveis pròpies d'un metabolisme urbà d'una qualsevol ciutat. Unes zones que, a més de l'oci, s'hi han de com-

partir totes les funcions pròpies metabòliques, des de la pròpia vivenda de molts que hi fan feina fins a totes les necessitats d'una vida quotidiana compartida amb els turistes dins un mateix trull.

En un futur immediat tenim l'amenaça de voler urbanitzar quasi tot el medi rural i agrari amb la disfressa de l'agroturisme i la mal anomenada agricultura de l'oci. És una contradicció parlar d'agroturisme a les nostres illes,

**● Tenim l'amenaça
de voler urbanitzar
quasi tot el medi rural
i agrari amb la
disfressa de
l'agroturisme i la mal
anomenada
agricultura de l'oci**

**● El medi ambient
ha de marcar les
directrius per ordenar
l'ús del territori,
desvinculant-se de les
gestions d'obres
públiques i
d'urbanisme**

no es pot destinar un temps compartit a turisme des d'una activitat principal agrícola quan gairebé tot el camp ja està abandonat i en cap moment seria activitat principal, passaria a ser-ho la turística (sense el prefix agro i oferta turística ja en tenim massa) per desplaçar i rematar l'agrícola.

El nostre futur econòmic, benestar i qualitat de vida a llarg termini i herència de pròximes generacions sols són possibles amb un desenvolupament amb articulació de tots els sectors. Fer-ho en un sol sector, com

la construcció per exemple, ja no és economia sinó explotació de recursos limitats amb el perill d'un termini sense alternatives.

Potser, davant tot això, la primera i millor solució a prendre seria la reconversió política. Les actuacions polítiques d'alguns “polítics” actuals fan perdre credibilitat per part dels ciutadans. I no tan sols això, n'hi ha que degraden la imatge pública política: des de reunir-se públicament per homenatjar un delictes d'abús de poder, ocupar càrrec de govern i a la vida privada esser part interessada dels projectes urbanístics més polèmics,... desobeir els acords del Parlament no aturant temporalment els planejaments urbanístics en les àrees susceptibles de protecció d'Eivissa provocant un excés d'aprovacions. Això ja és massa.

Per governar un poble i ordenar bé el seu territori s'ha de partir bàsicament, i això sí que és completament necessari, d'un sistema i programa governamental conscient, ordenat i adient de les nostres necessitats i problemes propis.

Una vegada ordenat el sistema de govern i les missions correctes, concretes i reals de cada conselleria, és fonamental la unificació de totes les competències relatives al medi ambient i d'ordenació del territori en un sol organisme a nivell de conselleria i deixar de ser l'apèndix de quasi totes les altres. Políticament (a la nostra Comunitat per pura necessitat), ha de tenir un paper més rellevant que el que actualment té, fent-lo vinculatiu i d'aplicació real i viva en lloc de tenir únicament una missió consultiva.

El medi ambient ha de marcar les directrius per ordenar l'ús del territori, desvinculant-se de les gestions d'obres públiques i d'urbanisme que vertaderament han de tenir la missió política de producció controlada.

Contrariament, si no canvia el sistema actual podem tenir el perill i la desgràcia que ben aviat sols existeixin en la pràctica la conselleria d'urbanitzacions i ports esportius, la conselleria d'agroturisme i camps de golf i la conselleria de promoció del neocolonialisme. ■

TURONS DE CACERA

L'OU DE LA SERP

Antoni Roca

És possible que, abans d'acabar la dècada propera, els estudiants trobin normalíssim que la capital d'Alemanya sigui Berlín i s'estranyin quan vegin vells llibres i atlas que parlen d'una nació dividida en dos estats --la República Democràtica (RDA) i la República Federal (RFA)--, pertanyents a sengles blocs enfrontats. Possiblement la descoberta els resultarà tan estranya com als actuals estudiants els resulta saber que, sols fa quinze anys, una part del territori que ara és del Marroc, era una província que formava part de la *indissoluble* unitat d'Espanya.

A una velocitat vertiginosa, els est-alemanys han desmuntat el sistema polític que tenien, han enderrocat --més com a símbol del canvi que altra cosa--, el Mur de Berlín, han fet eleccions lliures, han recuperat llibertats democràtiques, han fet perdre el monopoli al partit comunista, han assegut en el seient dels acusats alguns dels seus antics dirigents, han aconseguit la dissolució de la policia política i, finalment, han encetat un procés d'unificació amb la RFA que, si en un primer moment tenia sols significacions econòmiques, ara té tot l'aspecte d'una unificació política a curt termini. Kohl, el canceller de la RFA, no s'imaginava que té moltes possibilitats de convertir-se en un nou Otto von Bismarck, aquell home d'estat que, sota les ordres del rei de Prússia, aconseguí unificar les terres alemanyes sota una mateixa corona i fixar les fronteres del II Reich.

Tothom sembla d'allò més content i satisfet amb el procés d'unificació alemany, sense que puguin esbrinar-se ben bé les motivacions que inclinen cap a aquest optimisme. No sé

si quan els mitjans de comunicació ens fan arribar noves de la reunificació, s'avaluen correctament les conseqüències polítiques, econòmiques i, àdhuc, militars, que poden derivar-se del nou mapa europeu, sobretot per a Europa però, també, per a tota la resta del món. Resulta difícil imaginar que l'aparició de la nova Alemanya sigui únicament una qüestió que acaba en una suma d'habitants, quilòmetres d'autopistes, renda per càpita, número de telèfons per habitant i altres dades semblants. Alemanya és un país massa important, en termes econòmics i polítics, com per valorar exclusivament dades estadístiques per tractar d'esbrinar quines característiques tindrà l'estat que surti de la fusió i no s'ha d'oblidar, a l'hora d'intentar fer un retrat-robot, el tràgic paper que Alemanya representà en un passat encara massa proper a nosaltres. Considerem, tanmateix, algunes dades significatives:

(1986)	Extensió (kms/2)	Població (hab.)	PIB (milions dòlars)
RFA	248.577	61.897.000	735.940
RDA	108.333	16.646.000	130.000
Estat espanyol	504.782	38.860.000	188.030

Les xifres de població i d'extensió ja ens adverteixen que Alemanya es convertirà, respecte dels països de la CEE, en el primer per població i en el tercer per extensió. La dada més important, però, és el seu futur PIB, que quasi superarà els del Regne Unit i França junts. Alemanya es convertirà, aleshores, en una de les quatre potències econòmiques mundials, al costat del Japó, situada a molta distància

dels seus --fins quan?-- socis europeus de la CEE.

La potencialitat de la futura Alemanya no està, sols, en la suma de quilòmetres quadrats o d'habitants, sinó en la psicologia col·lectiva d'un poble que, no hem d'oblidar-ho, ha estat vençut en dues ocasions en el decurs del present segle, com a conseqüència de dues guerres --les dues mundials-- de les quals en va ser el principal provocador. L'irredemptisme està latent en un poble que es sent ocupat i vigilat.

Què cerquen realment els alemanys darrera de la seva reunificació? Es conformaran amb el que ara tenen? Voldran recuperar territoris perduts arran de la mateixa guerra que els separà? Hi ha alguna espurna de revenja en la consecució del nou estat? Pot sentir-se tranquil el món i, sobretot, Europa, amb la nova-vella Alemanya? Estem a les portes d'un IV Reich? Pens que el tema no està tractant-se amb prou rigurositat. La diplomàcia mundial, els mitjans de comunicació i l'opinió pública en general potser tracten el tema més amb el cor que amb el cervell i, mentrestant, la URSS i els EUA juguen a aprenents de bruixots, com si no sabessin què tenen entre mans. Els països fronterers a la futura Alemanya unificada, sobretot Polònia, tremolen sols de pensar que poden tornar a quallar en el poble alemany sentiments expansionistes. Abans del començament de la II

Guerra Mundial, Alemanya incorporà Austria al seu territori. ¿Algú s'estranyaria si, abans d'acabar el present segle, la futura Alemanya unificada tornàs a repetir la mateixa operació? ■

(Antoni Roca és també autor de l'article aparegut a EL MIRALL 35 "Pel gener, el millor ofici és pastisser", atribuït equivocadament a Antoni Rovira.)

HIPOTECA DE CABÒRIES

DE PREDICCIONS APOCALÍPTIQUES I ALTRES AUGURIS

Rafel Crespi

Hi ha fets que a força d'esser tan normals esdevenen rutinaris. Per exemple el pas dels dies, o dels anys. Ben mirat no pot esser d'altra manera. Però ocorre que, de tant en tant, a algú -- un algú individual, abstracte, col·lectiu, etc.-- li pega la fal·lera de transcendelitzar aquesta rutina i aleshores celebrem amb certa nostàlgia o suportam amb irritació contenguda festes tan colendament arbitràries com el dia dels enamorats, la festa de la Hispanidad, o la Immaculada Constitució. (Però avui hem fet els fermes propòsits de portar l'article per serioses rengleres, en comptes de perdre'ns dins el territori sempre fàcil de l'escarni superficial).

Quan acaben els anys, la gent acostuma a fer balanç, i en acabar la dècada a fer balanç dels balanços. Però es veu que això d'encetar centúries i, -- per una casual coincidència del calendari-mil·lenis, predisposa el personal a una major transcendència i aleshores a més dels balanços de rigor emergeixen prediccions, diguem-ne apocalíptiques, revestides, això sí, de certa autoritat, bé perquè van precedides d'un raonament científic, bé perquè la persona que les formula és considerada a ulls clucs, per la resta de la tribu, una autoritat.

Aquestes prediccions commouen el ciutadà segons com sigui el seu credo personal i l'abast de l'auguri. Si jo ara pogués demostrar científicament que l'any dos mil tretze, a Mallorca, no quedarà cap escarabat merder, probablement només afectaria la curolla de mitja dotzena escassa de biòlegs i algun singular col·leccionista d'aitals insectes. En canvi, si jo afirmava que per les mateixes calendes no quedarà cap ametler, probablement hi hauria reaccions més multitudinàries i variades. Uns dirien que jo som un il·luminat catastrofista i que això no pot esser, car els ametlers han existit sempre i sempre

existiran; altres amb una mel·líflua llàgrima de cocodril s'exclamarien, ben creuats de braços, a cor qui vols de tan sensible pèrdua, però tot quedaria en això: una immensa plorada folclòrica. Però sempre hi ha la tercera via, la pretesament conciliadora, la conhortadora de febles voluntats, aquesta tercera via s'encarregaria de cercar la quintaessència estètica al canvi operat, açò és, l'asfalt, els camps de golf, i els adossats. Adhuc hi trobaria raons ontològiques i epistemològiques per demostrar que amb el canvi tots hi sortim guanyant. Enmig d'aquesta fauna hi hauria aquell 20% escàs, els que no es sostreuen als mecanismes psicològics, que serien apuntats amb el dit per la resta de la societat amb els insults de rigor: no moderns, no europeus, tancats, insolidaris, nedau contra corrent, la modernitat com a tal, en la seva essència ha de prescindir de tan atàvics i arrelats arbres...

Supòs que el desconcertat lector hurà intuït que això era una paràbola.

Aquests darrers mesos, se n'han fetes de prediccions, i totes tenen el mateix denominador comú: la desaparició de la llengua catalana, la definitiva extinció. Unes, les han fetes

Rafanell i Rossich; amb semblants termes s'ha expressat Modest Prats. Deien, aquests professors, que si la cosa no canvia el català és cosa de quatre dies. I des d'una altra òptica, ha coincidit el nobelíssim Cela tot afirmant que en el segle XXI en el món es parlaran només quatre llengües.

Pel que fa a les primeres prediccions, la gent n'ha fet una lectura, no vull dir tendenciosa, però sí que un poc interessada. Normalment han oblidat la premissa fonamental: "Si la cosa no canvia". Hi ha hagut les ploradetes folclòriques de rigor i també les exaltacions d'auto-conformisme: mai la nostra llengua des de 1714, no ha gaudit de tan bona salut. Més que de bona salut, jo parlaria de quiròfans molt ben dotats i metges molt eficients per aplicar-li sedants eutanàsics. I aquests articles, que no pretenien altra cosa que obrir un debat sobre la necessitat de canvi d'orientació de les nostres polítiques lingüístiques --algunes no són sinó un simple eufemisme semàntic-- s'han convertit en jaculatories apocalíptiques.

Però ningú no ha gosat posar el dit dins la nafra. I qui l'hi havia de posar? L'Estat. I qui és l'Estat? L'Estat no és només Madrid amb els Srs Gon-

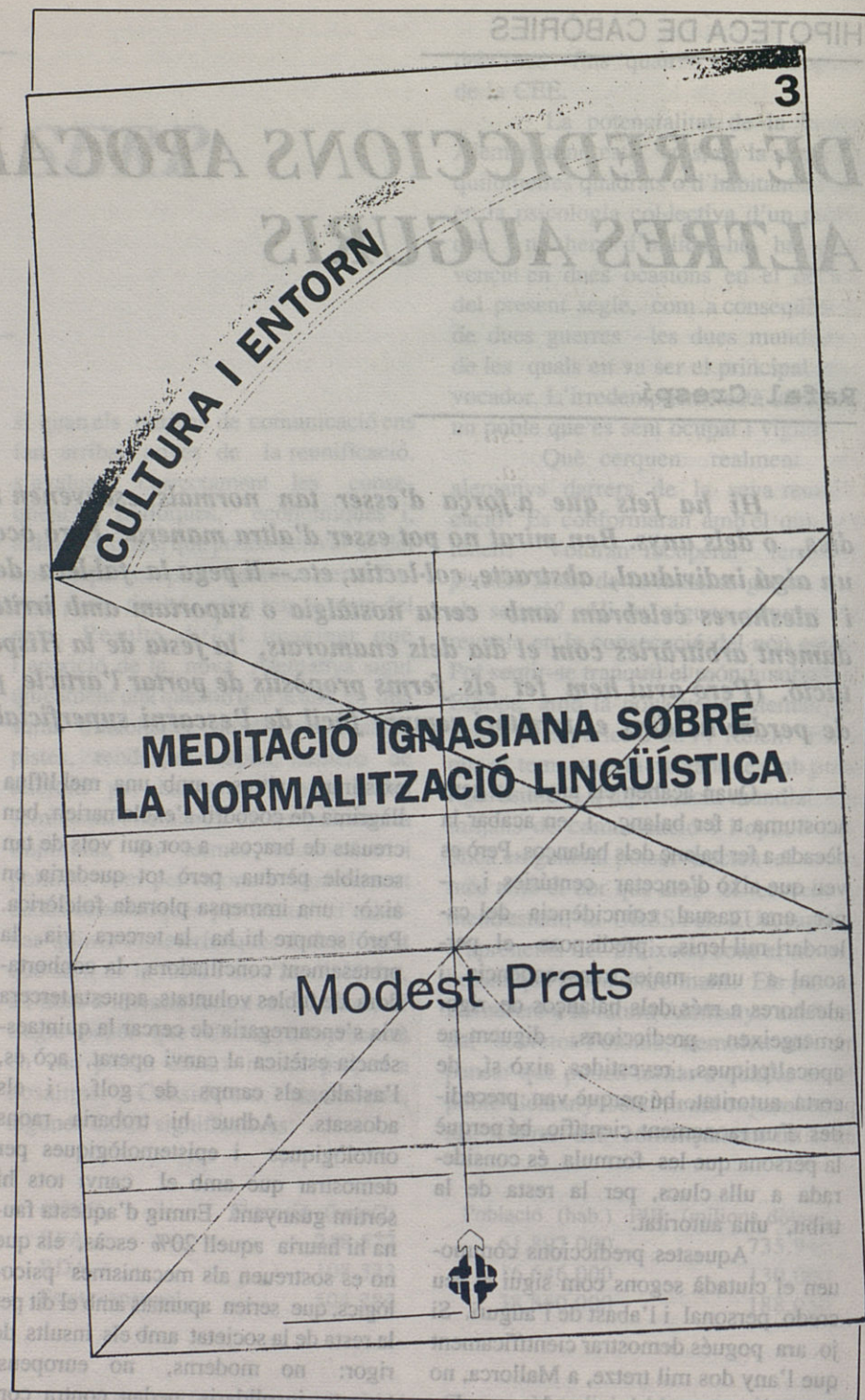
zález i Guerras al capcurull de la cúpula. Ells sols, no farien res. Existeixen perquè hi ha Molls, Obradors, Pons, Socialismes i autonomies i altres herbes laxants. I tampoc, aquesta gent no ha posat el dit a la nafra. El presidenciable a la C.A., Francesc Obrador, califa del municipi més ric d'Espanya --un ajuntament sense problemes financers i sense problemes de majories-- s'ha distingit també com un dels ajuntaments més glotofàgics de Mallorca, sense un assessor lingüístic, sense una política d'integració lingüística dels nombrosos immigrants --és dramàtica la situació de l'alumnat de l'Institut de Santa Ponça--, i per si fos poc, amb un funcionari de confiança del batle que és un destacat membre anticatalanista. De la mateixa manera podríem parlar de l'ajuntament d'Andratx també governat pel PSOE, de l'administració perifèrica de l'Estat, o de la Comunitat Autònoma, on la llei de normalització lingüística és un immens buit, un immens no-res per justificar un pressupost que se'n va majoritàriament rera publicitat que engreixa uns diaris totalment glotofàgics... I fins al summum de la vergonya.

Per això han fet més cas a Cela, els convenia creure-s'ho més. Els reconfortava el cor. La modernitat, estrella de l'alba que guia tots els impulsos de la nostra fauna política, ha dictat, per boca de l'oracle del darrer Nobel de literatura, sentència de mort, no només contra la llengua catalana, cosa que compungiria les consciències dels nostres polítics, sobretot aquells d'il·lustres llinatges o de gloriós passat satinat d'amors patris, sinó contra tota la república babeliana de les llengües. Només en sobreviuran quatre. És el decurs indefugible del temps, l'òbol que hem de pagar a la modernitat. És, ni més ni pus, que una mostra més de civilització. Per això, ho repetesc, l'obra de caritat consisteix en dotar-la d'un bon quiròfan i bons sedants per morir sense convulsions, per morir en el més bells dels somnis possibles. Fins i tot, alguns l'aprenen perquè pugui morir ben acompanyada, perquè com a mínim tenguí un enterrament gloriós. Han estat, les prediccions de Cela, les de la tercera via. Les seves paraules han estat

dites sense passió, amb naturalitat, asèpticament vellutades. No hi ha hagut fanatisme, ni estranys prejudicis, ni fulgurants il·luminacions, ni tan sols victimisme, això és propi dels ploriquejadors catalans. Ni alarmisme. Ningú no ha dit que el nostre/vostre/llur il·lustre acadèmic hagi pixat honrosament fora de test. Creure-s'ho tot a ulls clucs, ha estat per a molts, com

administrar un miraculós callicida a l'ull de poll de la seva consciència. De les morts col·lectives ningú no n'és culpable, són morts conhortadores, reconfortants...

Per a nosaltres, encara ens resta l'esperança que veritablement no sigui tot això més que simples prediccions apocalíptiques, fruit de la febre del traspàs del mil·leni. Així sigui. ■

VALENCIANS I MALLORQUINS

Brauli Montoya Abad

El tipus de relacions que, des de Mallorca estant, s'han establert al si de la cultura catalana ve paradigmàticament representat pel títol d'una cançó d'en Tomeu Penya: "Catalans i mallorquins". A posta he volgut estrafer aquí el famós títol del cantant mallorquí. Però, això sí, sense cap pretensió programàtica. Només vull aportar una sèrie de reflexions i un anecdotari resumit en la meua qualitat de valencià resident a Mallorca.

El punt de referència obligat tant per als valencians com per als mallorquins que es mouen dins l'àmbit de la llengua catalana és sempre Catalunya. Aquesta unidireccionalitat de les relacions des del País Valencià i des de Mallorca ha dut a una ignorància mútua entre els qui som, ho vulguem o no, "perifèrics". Alhora, i com és habitual en aquests casos, el "centre" (Catalunya) es permet el luxe d'ignorar la "perifèria". Aquesta situació ha provocat en els mallorquins que m'han conegut "sense previ avís" una enorme indecisió en el moment de classificar-me dins la meua "espècie" o "varietat" etnolingüística. Naturalment, ara parle dels mallorquins no especialistes en filologia catalana, però practicants inconscients tant del mode de relacions explicat més amunt com del mode que situa el centre a Madrid i el punt de referència en la cultura castellana.

Doncs bé, aquests darrers mallorquins --que són majoria--, de seguida que em senten parlar, els assalta l'estranyesa. La major part opten per canviar al castellà tot i que jo havia iniciat la conversa en català. La menor part continuen en català però no s'aguanten les ganes de demanar-me d'on sóc. Amb els primers segueix en català fins que se n'adonen i tornen a canviar de llengua, o bé, si no s'hi avenen i són de confiança, els ho dic explícitament. Amb els segons, com que em cauen més simpàtics, els faig el joc invitant-los a endevinar la meua

"Es el quinto, ¿no?" I li responc: "Sí, és el quint". I ell conclou: "Gracias". Un diàleg de sords.

procedència geolingüística. La primera resposta és que sóc català (de Catalunya). Davant la meua negativa a una contestació tan redona, la seua seguretat trontolla i no veuen més alternativa que fer-me eivissenc. Quan els dic allò de "calent, calent!", tots els seus esquemes mentals es desbaraten: no conceben una extensió de la llengua catalana més enllà d'Eivissa. La resposta definitiva esdevé didàctica perquè aprofita per a explicar el domini lingüístic català.

Però mentre que aquests darrers només necessiten unes lliçons

elementals de llengua catalana, els altres --el grup majoritari-- han de ser motiu de preocupació. Preocupació perquè no estan disposats a integrar lingüísticament els castellanoparlants que intenten aprendre català. I preocupació també --però en menor grau-- perquè creuen que la seua llengua autòctona es circumscriu als límits geogràfics de Mallorca. La preocupació primera, i grossa, la deduec del fet que em consideren un castellà que xampurreja el català --si no, no em parlarien en castellà. Quant a la preocupació menor,

prové de la descoberta que fan el nom de "peninsulars" sinònim del de castellanoparlants i antònim del de mallorquins, de naixement i de llengua (no sé què en fan de les altres illes balears, no he tingut ganes d'indagar-ho).

El fenomen de parlar en castellà els catalanoparlants d'un dialecte als d'un altre no l'he patit jo sol. És prou comú entre els valencians que usen la pròpia llengua a la Catalunya oriental o a les Illes Balears. Els lectors d'aquesta revista ja deuen entreveure els motius: les diferències fonètiques (sobretot la presència de la vocal neutra als parlars orientals) i, en menor mesura, les morfològiques (en el verbs, per exemple). Aquestes diferències duen a la gent no avesada en catalanística a pensar que qualsevol pronunciació de la llengua catalana que no és exactament igual a la seua, ja no és catalana. Podem dir que tenen una concepció dialectalment estreta de la seua llengua. En canvi, posseeixen una concepció àmplia del castellà: distingeixen els castellanoparlants segons les zones de procedència i accepten que tots parlen la mateixa llengua.

Personalment, el fet d'haver residit durant sis anys al Camp de Tarragona m'ha ajudat enormement a comprendre el fenomen. Si de cas, diré que en arribar a Mallorca m'ha sorprès la major "virulència" amb què s'hi ha manifestat. L'any i mig que porte en aquesta terra ja n'ha il·lustrat sobre les possibles causes, que, dissortadament, no són estrictament lingüístiques sinó d'actituds socials. Així, aquells mallorquins que es neguen a mantenir amb mi una conversa en català és perquè, a l'estranyesa que els suposa el meu parlar nadiu, afigen la "inconveniència" d'usar el català en situacions en què "no toca fer-ho" (com és la de la relació amb un desconegut i més amb deix no mallorquí). Això a Catalunya no es concep (o bé ho practica una minoria). Allà era una minoria la que em feia "el favor", com a presumpte castellanoparlant, de dirigir-se a mi en castellà. La majoria em contestava en català, tant si em feien tortosí o lleidatà (també feia el "joc geolinguístic" amb els simpàtics d'allà). No cal ara insistir en les diferències sociolin-

güístiques que separen Catalunya de la resta dels Països Catalans, o Menorca d'Eivissa, o Castelló d'Alacant, o Girona de Tortosa, totes, respectivament, de major a menor estima i ús de la llengua.

Emperò, no seria sincer si no fes constar les excepcions que m'he trobat a Palma (que és on visc) respecte al desús de la llengua amb presumptes castellans*. A grans trets i a partir d'una estadística ben particular, els companys, alumnes i personal de la universitat (en un 90%), els altres pares de l'escola de mon fill (en un 80%), els joves (en un 70%) i el sector socioeconòmic alt (en un 60%). Els altres

● **El fenomen de
parlar en castellà els
catalanoparlants d'un
dialecte als d'un altre no
l'he patit jo sol. És prou
comú entre els
valencians que usen la
pròpia llengua a la
Catalunya oriental o a
les Balears**

grups de gent amb qui em solc relacionar ja ofereixen uns percentatges d'ús del català amb no autòctons per sota del 50%. I no cal repetir que aquests darrers són els més nombrosos. Per desgràcia, ni la universitat illenca ni una de les poques escoles catalanitzades que tenim acullen un grup social representatiu de la majoria del país. Pel que fa a les classes benestants, tot s'explica perquè són "més de món". L'única bona nova la constitueix el jovent (naturalment, exclòs l'universitari). Realment, els vells són els més recalcitrants a acceptar la diversitat dialectal: no comprenen que el seu mallorquí es pugui pronunciar d'una altra manera o admeta variants morfològiques i lèxiques; i després del "seu" mallorquí, només hi ha el castellà.

Si passem ara al terreny de les anècdotes, es concretarà millor la

teoria. Ara mateix acaben de tocar a la porta de ma casa. Des de dins demane "Qui és?". Em contesten amb el nom de qui cerquen, que no sóc jo ni ningú de la meua família. Obric la porta, l'home -- d'una cinquantena d'anys-- em repeteix el nom d'un veí meu i afeg en un deix mallorquí "insuportable" per a una oïda castellana: "Es en el quinto, ¿no?". I li responc: "Sí: el quint". I ell conclou: "Gracias". Un diàleg de sords, podríem dir. Però, en aquest cas, és un contacte breu i la persona podria anar tan amoïnada que no se n'haja adonat de la meua identitat lingüística. Ara bé, ¿com s'explica el manteniment d'un encontre bilingüe com aquest en una conversa d'uns minuts de durada? No en faré una relació exhaustiva, ni molt menys literal, com en l'anterior exemple, però puc certificar que m'he vist implicat en unes quantes situacions com la descrita, tant per telèfon com cara a cara.

La més llarga que recorde de les cara a cara va ser amb uns instal·ladors de mobles que van vindre a ma casa a complir amb la seua feina. Un tindria entre 50 i 60 anys i l'altre entre 20 i 30. El més vell donava ordres al jove. Vista la situació, amb qui em tocava de relacionar-me era amb el més vell. Vaig començar donant-li instruccions per a col·locar cada cosa i ell em contestava en castellà. Jo insistia i ell també. Però entre ells parlaven en català. Em vaig adreçar ocasionalment al jove, i al segon intent ja va canviar al català. Però al vell no va haver manera de fer-lo canviar. En una altra situació semblant i amb una altra persona d'edat pareguda vaig acabar demanant-li que em parlàs *en mallorquí* (no vaig gosar dir-li que ho fes *en català* davant el perill que es pensàs que li demanava unes aptituds lingüístiques especials o una adaptació al meu parlar autòcton).

Però potser siga més ric l'anecdota viscuta amb la intervenció d'altres valencians. Arran d'un problema amb unes conduccions d'aigües a l'edifici on visc, la presidenta de la comunitat de veïns va suggerir d'avisar un fontaner que coneixia ella i del qual va citar unes paraules literals en castellà. Quan va venir a efectuar la reparació, el vaig acompanyar a mostrar-li l'avaría i

vaig notar en el seu castellà un deix catalanoparlant valencià. Li vaig demanar si ho era, de valencià, i m'ho va confirmar tot canviant de llengua instantàniament. Enllestida la reparació, ens vam entrevistar amb la presidenta de l'escala (mallorquina i catalanoparlant) i entre ells dos van passar a usar el castellà. Li vaig advertir a ella que ell era valencià, com jo; però això no va impedir que prosseguissen entre ells en castellà i amb mi en català. A força de posar-me pesat, vaig aconseguir que s'imposàs el català com a única llengua d'aquella conversa. (Recorde ara una altra "conversió" semblant, que compte en el meu haver, però aquesta només entre valencians i a Alacant). Això no obstant, sempre em queda el dubte que els "conversos" hagen tornat a "reincidir" en absència meua.

No voldria, emperò, causar l'efecte que els únics culpables d'aquesta comunicació interdialectal són els mallorquins. Si més no, només els podem "acusar" de parlar en castellà amb qui creuen que són castellans. Perquè si acudim de bell nou a les estadístiques, però ara a les confeccionades objectivament, resulta que dels prop de 6.000 valencians residents a Palma, només la

meitat sap català. En canvi, dels nascuts a Catalunya, el saben en un 75%, i dels autòctons illencs, en més d'un 80%**. Curiosament, aquestes proporcions s'acosten prou als percentatges de coneixement de la llengua pròpia al País Valencià, Principat i Balears. O dit amb altres paraules, un palmèsà coneixedor d'aquesta realitat, davant d'un valencià, es troba amb un 50% d'expectatives de poder sostenir una conversa unilingüe en català. O pitjor encara: si tant el palmèsà com el valencià són desconeguts entre ells i responen al comportament més corrent entre els seus conciutadans, les possibilitats que s'intercomunicuen en català minvaran a un tant per cent menyspreable.

No costa d'imaginar la "vida lingüística" del fontaner del meu anecdotari des de la seua arribada a Mallorca: només deu parlar la seua llengua autòctona (el valencià, per a ell) amb els altres valencians que conega aquí. Supose que deu pensar que el mallorquí és una altra llengua... I així, moltes altres "vides monolingües" com aquesta... Posades les coses així, quina operativitat té parlar de la unitat de la llengua catalana o de la realitat dels Països Catalans? Si els nostres parlants no

utilitzen la pròpia llengua per a comunicar-se per tot el seu territori ni conceben cap territori unitari, a efectes pràctics hi ha tres (o més!) llengües diferents implantades en altres tants territoris i una llengua forània (el castellà) que s'empra com a mitjà de comunicació interterritorial.

Sortosament no tots els valencians que viuen a Mallorca actuen així. En conec molts --i no precisament de conviccions catalanistes-- que xarren en català amb els mallorquins: els de la pollastreteria del costat de ma casa, el de la tenda de mobles juvenils, els músics, uns viatjants, etc...*** M'agradaria tenir xifres sobre un i altre tipus de valencians. També seria interessant conèixer l'estructura del seu parlar quan xarren amb mallorquins. He conegut algun cas rar d'adaptació dialectal però sense abandonar el dialecte originari, és a dir, amb un ús diglòssic o especialitzat dialectalment. Si més no, aquests estudis, a més de satisfer algunes curiositats (sòcio-)lingüístiques, servrien per a ajudar a fer pública la necessitat d'una comunicació interdialectal en català, a omplir de sentit la unitat de la llengua catalana■

NOTES

(*) Ara, a més d'incloure'm jo, incloc aquí altres valencians en el meu cas i els castellans reals que fan esforços autèntics per expressar-se en català.

(**) Aquestes dades les he extretes de *La llengua de les Illes Balears*, Govern Balear, Palma de Mallorca, 1989, p. 93. També podeu consultar sobre el tema l'article d'Aina Moll, "Sobre la integració lingüística dels immigrants", dins *Les migracions*, Ajuntament de Palma, 1989, ps. 77-91.

(***) Dins aquest etcètera incloc una valenciana a qui tothom parla castellà, segons em va contar en Pere Rosselló quan li vaig explicar el tema de què parlaria en l'article que dies arrere m'havia ofert de publicar a *El Mirall*.

FAJAS REINA

José Taus Ferrer, 1 - Tel. (971) 71 6033
07002 Palma de Mallorca

dona
corseteria

J. Masdeu

Colón, 20 - Tel. (971) 71 65 58
07001 Palma de Mallorca

LA POBLACIÓ A LA COMARCA DE LLEVANT

(Entrevista amb Jaume Alzina Mestre)

Antoni Picazo i Muntaner

Jaume Alzina Mestre, professor de l'Institut Llorenç Garcias on imparteix classes d'Història; autor, entre altres llibres, de La Nostra Història i, en especial, de la Història de Mallorca de la qual l'editorial Moll ja ha fet la segona edició, va exposar recentment la seva tesi doctoral, dirigida per B. Moll, obtenint una qualificació d'excel·lent cum laudae.

La Tesi, titulada *La població (1600-1940) i la distribució social de la terra (1818-1944/53) a la Comarca de Llevant* es perfila com un dels millors treballs dels historiadors de les illes.

La demografia històrica, des d'una perspectiva marxista, sols té sentit si ve acompanyada d'una explicació social. Aquesta qüestió, emperò, necessitaria d'un debat llarg i profund perquè, pel que sembla, en seqüències cronològiques amples això és gairabé impossible a causa de la difícil interconnexió entre les relacions socials i la demografia i, en especial, perquè les pautes econòmiques de l'illa no coincideixen amb les demogràfiques. Per això mateix alguns historiadors desqualifiquen la demografia històrica, com també ho poden fer amb la història de les mentalitats o la història social per altres motius. Però, el que és cert, és que cada vegada més mitjançant la demografia històrica hom té accés a tota una sèrie de respostes que la nostra història ens planteja.

Jaume Alzina ens dona aquestes respostes en la seva tesi, important obra de la historiografia mallorquina.

-Quin és el tema de la teva tesi doctoral?

Bàsicament la investigació que durant aquests últims anys he realitzat i que ara fa uns mesos vaig presentar com

a Tesi de doctorat pretén analitzar els trets generals de la població en el decurs d'un llarg període plurisecular (el que comprèn des de principis del segle XVII fins al 1939-40), i les transformacions que s'esdevingueren en la fase de la definitiva modernització demogràfica en el si de tres comunitats rurals (Artà, Capdepera i Son Servera) de la zona del Llevant de Mallorca.

En realitat, el nucli central de la recerca es dirigeix, a partir de l'anàlisi d'un espai local/comarcal, vers l'intent de contribuir al coneixement d'alguns dels elements que configuren el procés de l'anomenada *transició demogràfica*, un tema cabdal que, tot i la seva transcendència en el camp de la demografia històrica, gairebé mai no ha estat objecte d'investigacions específiques en el context de les Illes Balears.

Paral·lelament, he dedicat un capítol del meu treball a l'estudi de la distribució social de la terra i les alteracions que es produïren en l'estructura de la propietat territorial entre el 1818 i el 1944/53, per tal com m'interessava profunditzar en el coneixement del procés de trencament que va afectar les grans possessions senyoriales al llarg del període comprès entre les darreres dècades del segle XIX i la primera meitat del XX.

-I. Moll, A. Segura i J. Suau en

el seu llibre "*Cronologia de les crisis demogràfiques a Mallorca*" parlen d'un sincronisme entre preus i defuncions. ¿Fins a quin punt aquesta relació marca la demografia de la comarca de Llevant?

És ben sabut que a l'antic règim demogràfic les fluctuacions extraordinàries de la corba dels òbits molt freqüentment coincidien amb anys de males collites que es traduïen en un augment dels preus dels queviures. Això no obstant, el càlcul dels coeficients de correlació que he realitzat, per períodes de vint-i-cinc anys, entre les dades de cada variable demogràfica i les de preus i producció dels cereals i llegums no ofereixen, de moment, excessiva rellevància, probablement perquè no s'ha d'oblidar que moltes de les crisis demogràfiques són de tipus epidèmic que afectaren especialment la mortalitat infantil i els albat, i també perquè les sèries de preus i producció disponibles es refereixen al conjunt de Mallorca i no es troben a l'abast les corresponents a la comarca de Llevant.

-¿Són realment anormals els anys de "normalitat demogràfica"?

Al llarg de la primera meitat del segle devuit, la demografia de la comarca de Llevant palesa, tot seguint les pautes que s'observen al conjunt illenc, nombroses i persistents puntes de sobremortalitat. Aleshores la "nor-

malitat demogràfica'' freqüentment s'aparellava amb la crisi demogràfica. És a partir del darrer terç del set-cents quan la mortalitat catastròfica --tot i que encara va flagel·lar en varies ocasions les poblacions estudiades-- va perdent de forma lenta però progressiva el protagonisme que havia tengut a l'etapa anterior. Així, comença a destacar una separació pausada i constant entre les corbes de baptismes i defuncions; aquesta separació és, en darrera instància, la que possibilita el notable increment demogràfic que es constata entre el 1750 i el 1816. Nogensmenys, la fortíssima crisi demogràfica del 1820, motivada per l'epidèmia de pesta bubònica, significa una interrupció sobtada de la fase de creixement anterior.

-¿Com va afectar la crisi demogràfica de 1774-1777 la comarca de Llevant?

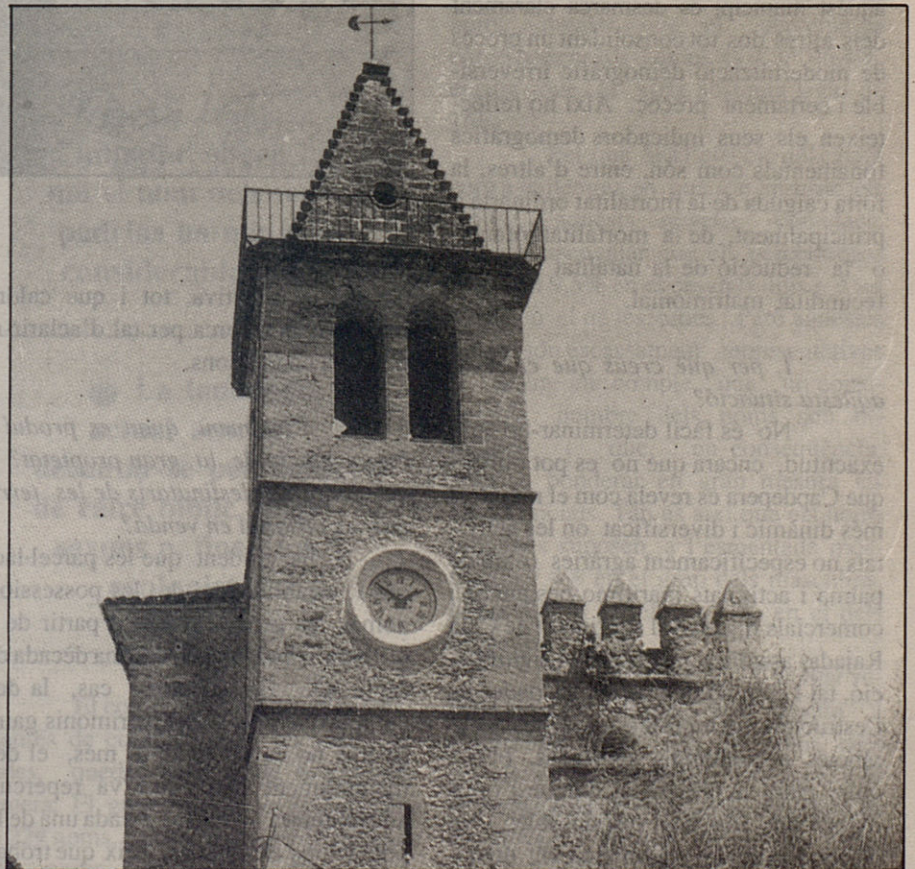
En realitat, els diferents càlculs estadístics que he emprat per a l'estudi de les crisis demogràfiques no revelen un període de crisi especialment rellevant i únicament descobreixen un augment força important de la mortalitat a l'any agrícola de 1775, que es correspon amb una disminució dels matrimonis al 1776. Malgrat tot, cal esmentar que si ens atenem a les defuncions, la crisi del 1775 és la segona en intensitat de totes aquelles que al llarg dels tres segles estudiats incidiren sobre els tres municipis, és a dir, de les que tingueren un abast del 100%.

-Com veus la crisi de 1792?

Aquesta crisi és detecta a la comarca de Llevant el 1793. També presenta una forta intensitat, tot i que no va afectar Capdepera. Pens que la crisi esmentada --com la del 1785 i, probablement, la del 1775-- no respon a una crisi de subsistències per tal com les sèries de producció cereal·la no experimenten cap davallada important, ni tampoc es detecta un augment significatiu dels preus. Altra-ment, el fet que la majoria de les defuncions correspongui als albat o que no es doni una disminució apreciable en el comportament de les demés variables demogràfiques m'inclina a considerar

Panoràmica d'Artà.

Església de Son Servera.

la possibilitat que es tracta d'una crisi d'origen epidèmic que afectà especialment els infants.

-¿Has detectat algun mecanisme que, de forma sincrònica, compensi les pèrdues de població que es produïen com a conseqüència de les crisis demogràfiques?

El cas més il·lustratiu és el de la crisi de 1820, puix que el mecanisme compensatori s'observa en el gran nombre de matrimonis que es celebraren el 1821. A més, tot indica que la recuperació demogràfica es produí ràpidament a causa, sobretot, d'un important corrent immigratori que caldria analitzar específicament.

De les conclusions del teu treball quin és l'aspecte que més destacades?

Sens dubte, un dels fets que més criden l'atenció, des del punt de vista demogràfic, és el comportament extraordinàriament peculiar de Capdepera. Des de la segona meitat del segle XIX aquest municipi es desmarca clarament dels altres dos tot consolidant un procés de modernització demogràfica irreversible i certament precoç. Així ho reflecteixen els seus indicadors demogràfics fonamentals com són, entre d'altres, la forta caiguda de la mortalitat ordinària i, principalment, de la mortalitat infantil, o la reducció de la natalitat i de la fecunditat matrimonial.

I, per què creus que es dona aquesta situació?

No és fàcil determinar-ho amb exactitud, encara que no es pot oblidar que Capdepera es revela com el municipi més dinàmic i diversificat on les activitats no específicament agràries (obra de palma i activitats marítime-pesqueres i comercials lligades al sorgiment de Cala Rajada) assoliren una especial significació, tal i com ho demostren les dades de l'estructura socioprofessional i les referències documentals aportades. Fins a quin punt la presència d'aquest tipus d'activitats són les responsables, en darrer terme, del comportament demogràfic esmentat és una qüestió que necessàriament s'ha de plantejar com a

El castell de Capdepera.

hipòtesi explicativa, tot i que caldria continuar la recerca per tal d'aclarir-ne totes les connexions.

-Finalment, quan es produí la fragmentació de la gran propietat? I, qui foren els destinataris de les terres que es posaren en venda?

És evident que les parcel·lacions i establiments de les possessions només es generalitzaren a partir de la primera o inclús de la segona dècada del segle XX. En qualsevol cas, la descomposició dels grans patrimonis gairebé mai no va ser total; a més, el desmembrament parcel·lari va repercutir amb diferent intensitat a cada una de les poblacions estudiades, puix que trobam pautes dissemblants considerables entre la forta incidència que va tenir

a Son Servera i la relativa escassa importància que va assolir a la vila d'Artà.

Altrament, el destí dels dominis senyoriais seguí una triple via: uns es segregaren en multitud de petites parcel·les, que foren adquirides tant per aquells que ja posseïen minúscules extensions com pels que fins aleshores havien estat desproveïts totalment de terra; d'altres passaren a mans dels senyors de possessió locals; mentre que algunes acabaren essent propietat d'una nova classe "burguesa" els capitals de la qual són de molt diversa procedència, tot i que convé recordar el cas específic de dues famílies artanenques --els Blanes i Juan i els Amorós i Alzina-- que, després d'haver fet fortuna a Ultramar, es consolidaren com a propietaris locals.

PALMA: ACTUALITAT ONOMÀSTICA

Apunts per a un estudi antroponímic

Antoni Ordines Garau i Antònia Ordines Vaquer

L'Antroponímia és la part de la ciència Onomàstica que estudia els noms propis de persona (noms de fonts o de pila, llinatges, hipocorístics i malnoms). No és difícil imaginar que els noms que avui portam, si bé procedeixen de temps antics i cultures llunyanes, no deixen de ser, per altra banda, fruit dels nostres dies, en el sentit que el corpus dels noms de persona evoluciona constantment.

Els noms més comuns avui a la nostra societat no coincideixen amb els similars d'èpoques passades. Els tradicionals Pere, Margalida, Josep, Catalina, Joan, Maria, Antoni o Antònia, per posar alguns exemples, s'han vist arraconats per la presència de noms antigament poc usuals com és ara els de Daniel, Marta, Javier, Laura o Ester, entre altres.

Aquesta transformació cultural és símptoma d'un canvi produït a la nostra societat durant la darrera dècada. L'oberturisme polític succeït en el nostre Estat comportà al mateix temps una minva de la influència de l'Església sobre la societat, una influència per cert, prou ferma en aquest camp de l'Onomàstica. El major grau de llibertat aconseguit suposà una occidentalització dels costums encara més accentuada, el que s'ha traduït antroponímicament, amb una importació de noms d'origen anglo-saxó i de connotacions laïcistes, i en tots els casos, eufònics.

La percepció d'aquest fenomen ha despertat l'interès per la seva anàlisi i ha donat lloc a nombrosos treballs sobre l'actualitat antroponímica com el que aquí presentam.

A partir d'un mostreig recollit del butlletí municipal de naixements de l'any 1987 hem realitzat el present estudi amb el que pretenem analitzar

l'actualitat onomàstica de Palma. Un total de 1.172 noms recollits (dels quals 627 corresponen al sexe masculí i els 545 restants al femení) avalen suficientment aquesta mostra, ja que aquesta xifra suposa el 31,4% dels naixements enregistrats durant aquest any a Ciutat.

● **La tradició d'imposar al recent nat el nom dels seus padrins ha minvat considerablement**

● **La tendència actual sembla decantar-se per noms de caire bíblic, anglo-saxons o, fins i tot, ecologistes**

El conjunt dels noms imposats, després de comptabilitzar les anteriors dades, queda establert de la següent manera: El grup dels homes es compona de 229 noms, i el de les dones el formen 209 noms distints. Dit d'una altra manera, això representa que cada 2,73

homes porten un mateix nom, mentre que en el cas de les dones la coincidència és de 2,6. La varietat dels noms elegits és, per tant, una mica superior en el sexe femení. El mateix succeeix a l'hora d'adjudicar els noms compostos: 159 dones, el 29,1%, porten més d'un nom; mentre que el percentatge corresponent als homes és d'un 26,4%, encara que la xifra absoluta sigui de 166.

Pel que fa a l'elecció del català com a la llengua en què són inscrits els noms d'aquests novells ciutadans, podem assenyalar que els percentatges són d'un 9,5% en el cas dels nins i d'un 4,9% en el de les nines. Però aquestes xifres són escassament representatives si tenim en compte que un considerable nombre dels noms són bilingües i que, en conseqüència, podrien ponderar en gran mesura les dades inicials. Tan és així que els noms bilingües suposen, a l'esmentada mostra, un 7,4% en el grup dels masculins, per arribar a un elevat 31% en el dels femenins.

Per altra banda, l'anàlisi resulta prou interessant quan passam a determinar quins són els noms més populars a l'actualitat. Per això, a la següent taula reproduïm aquells que es repeteixen amb més freqüència i que suposen més d'un 1% sobre la totalitat de cada un dels sexes.

Homes					
		Roberto	1,27	Elena	1,65
Daniel	3,5	Antoni	1,11	María Teresa	1,65
Alejandro	3,34	Francisco Javier	1,11	Raquel	1,65
Javier	3,18	Juan Carlos	1,11	Beatriz	1,28
Carlos	2,71	José Antonio	1,11	Ester	1,28
Miguel	2,71	Marcos	1,11	María Angeles	1,28
David	2,55			María José	1,28
Miguel Angel	2,55	Dones		Patricia	1,28
Antonio	2,23			Sonia	1,28
Alberto	2,23	Marta	3,85	Vanessa	1,28
Juan	1,75	Laura	3,66	Estefanía	1,1
José	1,75	Marina	2,75	María Isabel	1,1
Francisco	1,43	Cristina	2,56	Mónica	1,1
Jaime	1,43	María del Mar	2,38	María Antonia	1,1
José Luis	1,43	María del Carmen	2,2	Natalia	1,1
Rafael	1,43	María	2,01	Sara	1,1
Gabriel	1,27	Irene	1,83	Verónica	1,1
				Catalina	1,0

Cada 2'73 homes porten un mateix nom, mentre que en el cas de les dones, la coincidència és de 2'6. (Foto: Vicenç Matas)

Com es pot apreciar, cap nom supera el 4%, si exceptuam el conjunt format per l'adició del de Maria i els seus compostos que suposarien el 13%. Una vegada més també queda demostrada la major varietat del corpus onomàstic femení.

De l'anàlisi d'aquest grup de noms que són avui més corrents, sobresurten dos trets fonamentals: La inclusió d'una sèrie de noms fins ara

molt poc usuals i de nul·la tradició a la nostra illa, i que, conseqüentment, han substituït bona part d'aquells noms que, seguint els costums tradicionals, ocupaven els primers llocs en el "ranking" de la popularitat. És el cas dels Miguel amb un 2,71%; Antonio 2,23% o Antoni 1,11%; José i Juan 1,75%; Francisco, Jaime i Rafael 1,43%; Gabriel 1,27%; María del Carmen 2,2%; María 2,01% i Catalina 1%.

I és que la tradició d'imposar al recent nat el nom dels seus padrins ha minvat considerablement. Si bé la font utilitzada no ens proporciona aquesta informació, ens permet, per altra banda, comprovar la coincidència del nom imposat amb el dels pares de l'infant. Les dades obtingudes mostren una clara diferència en base al sexe. Mentre que en el grup dels masculins, un 17% dels casos coincideix amb el nom

del progenitor, en el sexe femení aquest percentatge de coincidència amb el nom de la mare sols arriba a ser d'un 5,6%. I aquesta coincidència dels noms únicament és destacable en els casos dels Antonio i Antoni, Miguel, Rafael, Vicente o Vicenç, José, Francisco, Alejandro, María Carmen, María Nieves, María Teresa i Margarita Isabel. Així i tot cal afegir que el percentatge que cada un d'ells suposa és tan baix que qualsevol petita alteració del mostreig podria modificar aquest llistat.

La tendència actual sembla decantar-se per noms de caire bíblic (David, Daniel, Isaac, Ismael, Samuel, Adan, Ester, Judit, Raquel, Marta, Sara, Eva, Débora, Miriam, Séfora, Susana, Salomé,...); anglo-saxons (Alex, Jonathan, Vanessa, Jessica,...); grandiloqüents i eufònics (Alejandro, Ivan, Scherezade, Aida, Carolina, Tania, Elena, Sonia, Nidia,...); o, fins i tot, ecologistes (Mar, Estrella, Alba, Mariana,...).

Dins un conjunt tan extens

com l'analitzat, també s'hi troben noms tan estranys, o poc comuns, com els de la mostra que hem escollit:

Masculins: Axel, Eudal, Frank Ramón, Hoy-Ki, Ivo, Joel, Leroy Jacob, Omar,...

Femenins: Aroa, Aramiza, Carina, Eila, Gisela, Iris, Iris Alba, Jael, Laila, Liliana, Lara, María Etelvina, María Feddal, Maitiane, Melisa, María Escarlata, María Itxiaso, María Libertad, María del Valle, Melania, Nara, Nidia, Nauca, Nora, Nerea, Nadia, Palmira, Scherezade, Samara, Séfora Angela, Teófila Carlina, Tania, Tamar, Thais, Tamar,...

Serveixi això per demostrar el fet irrefutable que ha suposat l'ampliació i la diversitat del corpus onomàstic de Palma. Les causes que l'expliquen són varies i van des de la instal·lació de les llibertats polítiques -- que, entre altres, va permetre superar un famós article de la Llei de Registre Civil que establia l'obligatòria castellanitat i l'ortodòxia dels noms imposats--, fins a

la influència dels mitjans de comunicació. Per altra banda, el caràcter cosmopolita que ha anat adquirint Palma durant els darrers anys és un altre factor a tenir en compte. D'una comunitat petita i tancada, hem passat a acollir, a través de l'activitat turística, un gran nombre de visitants. Però tal volta la petjada més profunda que ens ha portat aquest fenomen sia el de la immigració. Aquesta confluència local de cultures juntament amb les influències del sistema polític i, essencialment, dels massius mitjans de comunicació han contribuït a la formació d'una nova mentalitat, possiblement, la mateixa que "duia el jueu a adoptar el nom d'Isabel o a un cristià el d'Abdal·là, ambdós pertanyents a cultures respectivament veïnes i rivals però superiors, és la que avui fa aparèixer Olgues, Fannys, Arlets i Yuris entre nosaltres".¹ ■

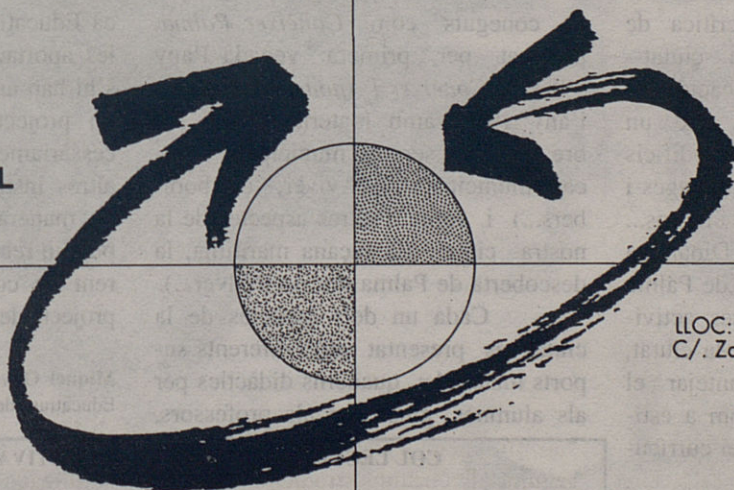
(1). Albaigés, Josep Ma.: *Diccionari de noms de persona*, Ed. 62, Barcelona, 1980.

CAP A UNA NOVA EDUCACIÓ D'ADULTS

**JORNADES
D'EDUCACIÓ
D'ADULTS,
TREBALL
SOCIOCULTURAL
I PARTICIPACIÓ**

**Objectius
per a una
programació**

**18, 19, 20
Maig 1990
Quarter
de la
Policia
Municipal
Son Dameto,
s/n.
Palma.**

INSCRIPCIONS

LLOC: Serveis Socioculturals
C/. Zanglada, 2. 07001 PALMA
Tl. 71 66 75

**INSCRIPCIÓ GRATUÏTA
PLACES LIMITADES
TERMINI: 16 de maig.**

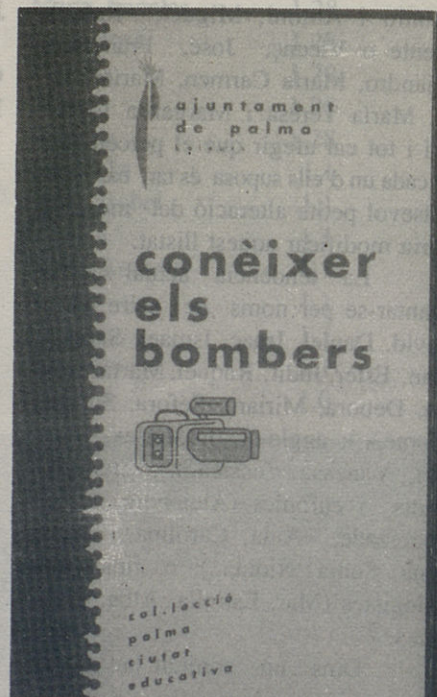

**ajuntament
de palma**
balears

COL·LECCIÓ "PALMA CIUTAT EDUCATIVA"

MATERIALS DIDÀCTICS PER AL CONEIXEMENT DE LA CIUTAT

Miquel Oliver Trobat

La descoberta de l'entorn i de les pròpies arrels és, necessàriament, un dels fonaments de l'educació d'avui, encara que, per desgràcia, ha estat un aspecte oblidat a les escoles durant molts d'anys.

Per als ciutadans, la descoberta d'una manera activa i crítica de l'ambient més proper --la ciutat-- eleva a la categoria d'educació allò que inicialment no és més que un conjunt desordenat de gent, edificis antics i moderns, blocs d'habitatges i xalets, carrers plens de cotxes i motos...

El Departament de Dinàmica Educativa de l'Ajuntament de Palma ofereix a les escoles diverses activitats per al coneixement de la ciutat, sempre amb l'objectiu de plantejar el coneixement de l'ambient com a estímul educatiu relacionat amb el currículum escolar.

Totes aquestes activitats han anat generant al llarg dels anys un important conjunt de materials didàctics que, amb la col·laboració dels mestres, els monitors, els pares, els autors dels materials i els tècnics de les diverses àrees municipals que partici-

pen en aquest projecte amb aportacions i suggeriments, ha fet possible l'aparició de la col·lecció "Palma ciutat educativa" que el passat dia 4 d'abril es va presentar en una cèntrica escola de Palma.

La col·lecció combina títols ja coneguts com *Conèixer Palma*, publicat per primera vegada l'any 1983 i *Conèixer l'Ajuntament*, editat l'any 1987, amb materials nous sobre diversos serveis municipals (mercats municipals, el viver, els bombers...) i sobre d'altres aspectes de la nostra ciutat (la façana marítima, la descoberta de Palma des de Bellver...).

Cada un dels aspectes de la ciutat és presentat amb diferents suports materials: quaderns didàctics per als alumnes, guies per als professors,

vídeos i programes informàtics, amb un intent d'adaptar l'oferta de material didàctic a les noves tecnologies educatives.

La col·lecció "Palma ciutat educativa" és el fruit dels nou anys d'història del Departament de Dinàmica Educativa amb totes i cada una de les aportacions que al llarg dels anys s'hi han anat afegint. També és però, un projecte de futur, en el qual necessàriament hi han de tenir cabuda altres institucions i entitats de la ciutat, de manera que les escoles de Palma puguin rebre un projecte global i coherent de coneixement de l'entorn, el projecte de "Palma ciutat educativa". ■

Miquel Oliver Trobat és el director dels Serveis Educatius de l'Ajuntament de Palma.

COL·LECCIÓ PALMA CIUTAT EDUCATIVA (primers títols)

QUADERNS DIDÀCTICS

1. Conèixer Palma
2. Conèixer l'Ajuntament
3. Conèixer el Mercat de l'Olivar
4. Conèixer els Bombers
5. Conèixer el Viver Municipal
6. La Façana Marítima de Palma
7. El Bosc de Bellver. Un balcó sobre Palma

VIDEOS

1. Conèixer l'Ajuntament
2. Conèixer els Bombers
3. Conèixer Mercapalma

PROGRAMES INFORMÀTICS

1. Conèixer l'Ajuntament
2. Conèixer els Mercats Municipals

BREU REPÀS DE DEU ANYS DE SERVEIS PEDAGÒGICS MUNICIPALS A MALLORCA

Francesca Salvà Mut

A partir de les primeres eleccions democràtiques, alguns Ajuntaments mallorquins iniciaren un procés d'assumpció de competències en matèria educativa que anava més enllà de les atribucions que la llei els assignava de forma obligatòria. S'iniciaven així uns Serveis Pedagògics Municipals (SPM) la majoria dels quals ara, deu anys després de la creació del primer, estan en un avançat nivell de consolidació.

El primer Servei Pedagògic Municipal que es va crear a Mallorca

fou el Servei Municipal d'Orientació Educativa (SMOE) de l'Ajuntament d'Artà, creat el mes de novembre de 1980 amb la finalitat bàsica d'ajudar en la prevenció i recuperació dels fracassos i dificultats escolars mitjançant una sèrie d'ajudes educatives a les escoles, les famílies i la població estudiantil de tots els nivells. Posteriorment, els Ajuntaments dels municipis veïns (Sant Llorenç des Cardassar l'any 1983, Capdepera el 1985 i Son Servera el 1986) instauraren el seu propi Servei

Municipal d'Orientació Educativa amb els mateixos objectius i configuració que el d'Artà.

Paral·lelament, l'Ajuntament de Palma va crear, l'octubre de 1982, el Departament de Dinàmica Educativa (DDE) com a servei al professorat i a les escoles de la ciutat, amb l'objectiu de dinamitzar l'escola i ajudar en la creació d'equips de renovació pedagògica per tal d'aconseguir una escola arrelada en el seu entorn i en la qual l'alumne no fos simple receptor de conceptes elaborats

En alguns ajuntaments les àrees d'educació s'han centrat més en les escoles municipals.
(Foto: Soler-Romeu)

sinó el constructor d'aquests conceptes a través del seu treball dirigit pel mestre.

Així mateix l'Ajuntament de Lluçmajor el setembre de 1985 i el de Calvià el mes de juny del 86 creen un Equip Psicopedagògic Municipal (EPM) en la línia dels Serveis Municipals d'Orientació de la Comarca de Llevant. El 1988 l'Ajuntament de Manacor contracta una pedagoga per tal de que realitzi funcions de tècnica municipal de l'àrea d'educació.

L'actuació dels SMOEs i dels EPMs s'ha donat en els camps de l'orientació professional i personal però fonamentalment en el de l'orientació escolar, entesa com la conjunció d'una perspectiva clínica de treball individualitzat amb alumnes amb problemes d'aprenentatge i d'una perspectiva institucional que actua a través del professorat, els pares i la institució escolar amb l'objecte de prevenir el fracàs escolar i millorar la qualitat de l'educació.

La intervenció del DDE s'ha fet mitjançant l'oferta de serveis i activitats pròpies i el recolzament i la col·laboració en projectes sorgits des de les escoles i entorn a dos eixos fonamentals: la formació del professorat i el currículum escolar. Ha actuat principalment recolzant i promovent l'educació artística, l'ensenyament en català i la utilització del medi (especialment l'urbà) com a objecte i instrument d'aprenentatge.

Els plantejaments i actuacions dels Serveis Pedagògics municipals han anat evolucionant en relació als canvis del seu entorn (nova legislació educativa i municipal que manté la voluntarietat de la intervenció pedagògica municipal; progressiva assumpció de competències per part del Ministeri d'Educació; apogeu de l'educació ambiental; evolució de les polítiques educatives municipals), al progressiu coneixement i relació amb la realitat educativa municipal i a la seva pròpia dinàmica interna.

Aquesta evolució s'ha donat de forma diferenciada en els distints tipus de Serveis. Els Serveis Municipals d'Orientació Educativa han anat ampliant el seu camp d'actuació en tres línies

fonamentals: la intervenció psicopedagògica, la col·laboració amb els programes educatius del Ministeri d'Educació --especialment educació compensatòria i d'adults-- i els programes comarcals --centrats principalment en la formació específica: Salut Escolar, Festa del Llibre, Festa de l'Arbre, Exposició de Juguets, etc.--. El Departament de Dinàmica Educativa, per una banda, ha ampliat la seva oferta d'activitats i, per altra, i sense renunciar a activitats derivades dels seus primers programes d'actuació, ha seguit un procés que l'ha conduït a especialitzar-se fonamentalment en dos grans temes: la utilització de l'entorn --i especialment l'urbà-- com

a les escoles en la línia del DDE de l'Ajuntament de Palma.

Les perspectives de futur dels nostres SPM, com el seu origen i evolució, s'han de valorar d'acord amb les seves característiques diferencials --SMOEs, EPMs, DDE-- i el seu grau de consolidació. La meua hipòtesi és que els SMOEs, quasi tots amb part del personal fix, es desenrotllaran fonamentalment en la línia de col·laboració amb els programes educatius d'altres institucions i dels programes comarcals i com a coordinadors i gestors de la intervenció municipal en el camp de l'educació formal i, cada cop més, de l'educació no formal --activitats de

Vè
Encontre
d'Escoles
Mallorquines.
Pollença,
1989
(Foto:
Soler-
Romeu)

a objecte i medi d'aprenentatge i el recolzament a l'ensenyament en català --com a intervenció derivada de la política municipal en el tema--. Els Equips Psicopedagògics Municipals han seguit camins diferenciats, molt lligats a la reestructuració de l'àrea d'educació dels seus Ajuntaments: en el cas de l'Ajuntament de Lluçmajor ha desaparegut com a tal i en el de Calvià se centra cada cop més en la perspectiva clínica i en les escoles municipals alhora que els serveis municipals d'educació estan ampliant la seva oferta de serveis i d'activitats de recolzament

formació en el lleure per a infants, joves, adults i vells; formació ocupacional; etc.--; i que el DDE, també amb part del seu personal consolidat mantindrà a grans trets les seves funcions i nivell d'evolució dels darrers anys. Quant al EPM, pens que seguirà en la línia actual. En darrer terme, però, la configuració d'aquests serveis està sempre en una relació dinàmica amb la configuració de les àrees d'educació i, en general de serveis personals, dels seus Ajuntaments. ■

Palma, 4 de març de 1990.

SEGON SEMINARI DE SERVEIS PEDAGÒGICS MUNICIPALS DE MALLORCA

Francesca Salvà Mut

Els passats 1, 2 i 3 de març, i en el marc de les activitats organitzades per l'Ajuntament d'Artà amb motiu de la commemoració del desé aniversari de l'inici del seu Servei Municipal d'Orientació Educativa, tingué lloc a Artà el segon seminari de serveis pedagògics municipals de Mallorca. Ha estat la segona vegada en què professionals de tots els Ajuntaments mallorquins amb serveis pedagògics (Serveis Municipals d'Orientació Educativa, Departaments de Dinàmica Educativa, Equips Psicopedagògics Municipals, Tècnic Municipal d'Educació)

s'han reunit formalment amb l'objecte d'intercanviar experiències i millorar la seva formació.

Aquests seminaris els organitzam conjuntament els Ajuntaments amb Serveis Pedagògics i la Universitat. En el primer, que tingué lloc a Son Servera, l'any passat, es va treballar sobretot en la reflexió sobre els aspectes generals dels serveis: origen i evolució, àmbits d'actuació, problemàtica, perspectives de futur,... en relació als seus objectius i recursos, als canvis de l'entorn, a les polítiques municipals i a altres experiències --especialment la catalana-- arreu de l'estat espanyol. A partir d'aquesta anàlisi, a les conclusions, o reflexions finals, els participants coincidírem en la necessitat d'aprofundir la formació en una sèrie de temes com la intervenció municipal en les educacions no formals (adults, formació ocupacional, formacions compensatòries,...) i la pròpia gestió dels serveis (elaboració de projectes, direcció dels serveis, tècniques d'organització,...).

En aquesta línia, el Seminari d'enguany s'ha centrat en la gestió de programes transversals (també se'n diuen globals, horitzontals o integrats) entre diferents àrees municipals tot incidint especialment en el treball globalitzat entre les àrees de serveis personals i, més específicament, de benestar social. El ponent ha estat Alfons Martinell, responsable de Formació de l'Àrea d'Educació i Cultura de l'Ajuntament de Girona, professor associat de la Universitat Autònoma de Barcelona i professional amb àmplia i reconeguda experiència en el tema. El programa s'ha

centrat en els següents aspectes: situació actual i perspectives dels programes integrats en el camp dels Serveis Personals; alternatives organitzatives i experiències de programes transversals; gestió de programes transversals (procés d'elaboració i disseny, emmarcament dins els paràmetres de les polítiques, fonamentació, factors territorials, models organitzatius, gestió administrativa i econòmica, recursos humans i avaluació). A manera de cloenda, i a l'acte final, al qual assistiren els Regidors responsables dels Serveis Pedagògics dels Ajuntaments de Capdepera, Son Servera, Sant Llorenç, Palma i Manacor i el batle d'Artà, el ponent va fer una valoració global sobre la situació actual i les perspectives de futur de la intervenció municipal en les àrees de serveis personals en la qual va destacar la irreversibilitat del creixement de les àrees municipals de Serveis Personals (en relació a que la majoria d'Ajuntaments ja han superat l'època de les grans necessitats d'inversió en infraestructures "dures"; les creixents i legítimes exigències de millora de la qualitat de vida de la població; les evolucions en els Ajuntaments més capdavaners i en els països de la Comunitat Econòmica Europea; la relació entre formació i desenvolupament local; etc.).

Finalment, el batle d'Artà va fer la clausura del Seminari i, després del dinar de germanor de rigor, vàrem assistir a la inauguració de l'exposició "L'Educació a Artà durant el segle XX" que inclou fotografies, treballs i material escolar. ■

Palma, 4 de març de 1990.

COMIC: NAMOR "THE SUB-MARINER"

Antoni Marimon Riutort

A finals de l'any passat i començament d'enguany s'ha celebrat amb diverses publicacions i actes el 20è aniversari de l'aparició dels còmics nord-americans de l'editorial Marvel a l'Estat Espanyol. La majoria d'aquests còmics de la Marvel són de super-herois (sobre aquest tema vegeu EL MIRALL núm. 13), com Spider-man, The Hulk, The Avengers, X-Men, o l'objecte d'aquest article, Namor, que impactaren, tant per la qualitat del seu grafisme com pels seus arguments --imaginatius, complicats i en certa manera connectats amb el món real--, sobre tota una generació d'infants i adolescents, entre els quals es troba, és clar, l'autor d'aquestes línies.

Namor: un heroi diferent

Entre les dotzenes de super herois, *Namor, The Submariner*, és un cas força original. En primer lloc, perquè no és nord-americà, ni tan sols de tot humà, i en segon lloc perquè és considerat un dels primers anti-herois. No és el típic personatge que va pel món fent el bé, sinó que sovint només es preocupa per venjar els atacs que ha patit la seva raça: els atlàntics. Efectivament, *Namor* és el monarca d'una estranya raça que habita en el fons del mar, a l'Oceà Atlàntic, descendent dels qui en enfonsar-se l'Atlàntida, --no se sap com, òbviament-- s'adaptaren a la vida sota les aigües, i poc a poc anaren construint una gran Capital, Atlantis, 'l'eterna'. Hem d'indicar que, històricament, encara es discuteix l'existència i possible situació de l'Atlàntida, una illa o continent que, segons la tradició grega, recollida per Plató, estava poblada per atlants.

Alguns dels principals personatges de la sèrie (de "Namor", núm. 30, 1973).

Constituïa un imperi sobirà, situat al nord o davant l'estret de Gibraltar, que intentà sotmetre els egipcis i els grecs. Segons Plató s'enfonsà engolida per la mar uns 10.000 anys abans de Crist. Però tornem al còmic i podrem contemplar una estranya ciutat submarina, amb els seus temples i palaus, habitada

per homes blaus, sempre amenaçats pels "progressos" dels terrestres, que amb la seva contaminació, les seves proves atòmiques i els seus experiments de tota mena, l'arrasaran i destruïran una i altra vegada. En aquest sentit és un còmic en certa manera ecologista. Però la nació atlàntida, encapçalada pel seu monarca

--absolut, és clar--, *Namor I*, lluitarà indòmitament perquè es reconeguin els seus drets (vos sona això?), i fins i tot demanarà l'ingrés a les Nacions Unides.

La complicada història d'un personatge cinquentenari

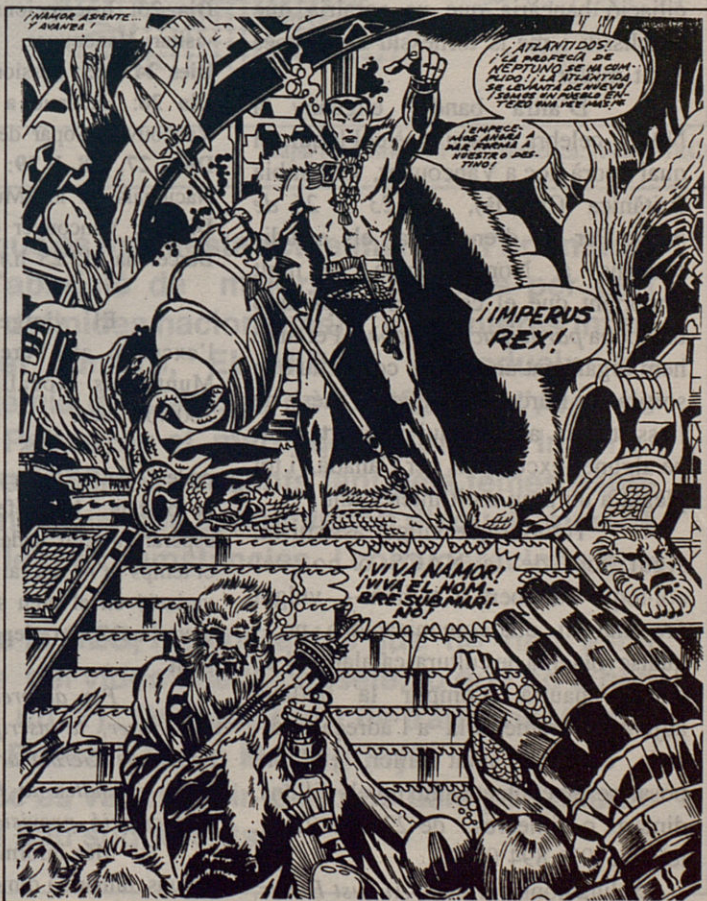
Namor fou creat a finals dels anys trenta quan als Estats Units es començava a superar la crisi del 1929 i s'obria pel còmic un ampli mercat. És llavors quan Bill Everett (Massachusetts 1917-1973), donà vida a *Namor*, que aparegué per primera vegada al núm. 1 de "Marvel Comics", datat el 1940, ara fa 50 anys. Aviat aconseguiria una sèrie pròpia, i en entrar els americans a la II Guerra Mundial (1941), l'odi de *Namor* contra la humanitat es centraria, no faltaria més, en l'Alemanya nazi. Posteriorment, la col·lecció decaigué fins que desaparegué el 1955. No tornaria reaparèixer fins el 1962, quan Stan Lee i Jack Kirby l'introduïren en el recent creat univers de super herois de l'editorial Marvel. Gaudí d'una certa popularitat i, entre 1968 i 1974, obtingué una sèrie pròpia, per on passaren destacats autors com Roy Thomas, Gerry Conway, Steve Gerber i el mateix Bill Everett. Aquesta col·lecció fou la primera que es va publicar a l'Estat Espanyol, en castellà, per l'editorial Vértice de Barcelona, a partir de 1971. Posteriorment *Namor* deambulà per innumerable col·leccions de la Marvel, editades a l'Estat Espanyol des del 1982 per Forum, una filial de l'editorial Planeta, fins que el 1989, es publicà la mini-sèrie de 12 números (9 en l'edició espanyola del mateix any), *The Saga of the Sub-Mariner*, dels guionistes Roy i Dann Thomas i del dibuixant Rich Buckler, que recreà d'una manera unitària la complicada història d'aquest atípic super-heroi.

Sense gaudir de la popularitat de Batman, Spiderman o The Hulk, el príncep submarí, *Namor*, per la seva originalitat, a mig camí entre el bé i el mal com a monarca d'una nació que lluita contra tota la humanitat per poder sobreviure, s'ha guanyat, als cinquanta anys de la seva creació i als vint de la seva publicació a l'Estat Espanyol, un lloc propi dins el món del còmic ■

Els trets orientals de *Namor* són una reminiscència del "perill groc", tan de moda als anys 30 (de "Namor", núm. 35, 1974).

Namor recupera el tron d'Atlantis, perdut arran de la contaminació d'un gas verinós abocat pels terrestres al fons de la mar (de "Super Héroes", núm. 84, 1978).

NORTH AMERICAN CATALAN SOCIETY

Benvolguts amics:

Després d'un llarg silenci de gairebé un any, em torno a posar en contacte amb vosaltres. Durant aquest temps hem continuat treballant per tal de consolidar la representació de la NACS als Països Catalans i la continuïtat de la nostra revista, la "Catalan Review". Em plau de dir-vos que, actualment, en tots els aspectes la nostra situació és molt més esperançada que no pas un any enrera. Però difícilment podrem reprendre les activitats si no reprenem també el cobrament de les quotes de soci, que --com els subscriptors de la "Catalan Review" ja deveu haver vist-- hem tornat a separar del cobrament de la revista. No cobrarem les d'aquest any passat sense gairebé activitat pública --1989-- i, a més, mantindrem el mateix import de la quota de soci --2.400 ptes. l'any--.

Us adjunto uns fulls de domiciliació bancària que us agrairia que omplíssiu i me'ls tornéssiu com més aviat millor.

D'altra banda, enguany la NACS celebra el seu sisè col·loqui, el qual tindrà lloc a Vancouver, Colúmbia Britànica (Canadà), del 23 al 26 de maig. Per tal d'encoratjar els estudis catalans a Nord-Amèrica, és molt important que el col·loqui compti amb una bona *participació europea*. Per això hem organitzat un viatge col·lectiu que sortirà de Barcelona, que a més de l'assistència al col·loqui comporta també algunes excursions per Canadà, i tot plegat a un preu molt interessant.

Tothom que vulgui assistir-hi, sigui soci de la NACS o no --el col·loqui és obert a tothom--, vulgui presentar-hi una comunicació o no --qualsevol tema de cultura catalana hi és admès-- hauria d'omplir la butlleta adjunta i trametre-la a l'adreça indicada com més aviat millor, i alhora posar-se en contacte amb mi els dilluns, dimarts o dimecres, de 22 h. a 23 h., telèfon (93) 894 07 20.

Salutacions cordials, August Bover.

DADES DEL SOCI

Nom:

Cognoms:

Adreça:

Població:

Codi Postal:

DOMICILIACIÓ BANCÀRIA

Sr. Dr. del BANC/CAIXA

Sucursal de

Distingit senyor:

Us prego que fins a nova ordre feu efectiu a NACS (North American Catalan Society), amb càrrec al meu Compte Corrent/Llibreta d'Estalvi núm.:

a nom de

els rebuts que us presenti aquesta entitat.

Data i signatura:

VIATGE ORGANITZAT PER LA NACS AL COL·LOQUI DE VANCOUVER

Dia 22 de maig: Barcelona (10,20 h.) Amsterdam - Vancouver (15,25 h.)

Dia 23: Inscripcions i temps lliure per visitar Vancouver.

Dies 24 i 25: Sessions del Col·loqui.

Dia 26: Excursió a Victòria, a l'illa de Vancouver. Sopar de Germanor.

Dies 27, 28 i 29: Excursió als Parcs Nacionals de les Muntanyes Rocalloses.

Dia 30: Vancouver (11 h.) Amsterdam - Barcelona (13,25 h.)

El viatge amb avió més l'excursió als Parcs Nacionals de les Muntanyes Rocalloses costarà unes 160.400 ptes.

Tant les dates com el preu poden patir petites modificacions. Això no obstant, he preferit escriure-us sense esperar a tenir dades més exactes perquè el temps se'ns tira al damunt. La possible variació en el preu seria més aviat una disminució, tot depèn de si som força gent.

Per al preu de l'allotjament a Vancouver, la inscripció al Col·loqui, el Sopar de Germanor i l'excursió a Victòria, consulteu la fotocòpia del Butlletí d'inscripció provisional.

Més informació: (93) 894 07 20, dilluns, dimarts i dimecres, de 22 h. a 23 h.

NORTH AMERICAN CATALAN SOCIETY

VI COL·LOQUI D'ESTUDIS CATALANS A NORD-AMÈRICA (Vancouver, 23-26 maig 1990)

*Butlletí d'inscripció provisional*¹

1. Nom i cognoms:

Adreça:

Telèfon:

Hi assistiré acompanyat de

2. Sí No Sóc soci de la NACS.

3. Sí No Voldria presentar una comunicació. Títol:

4. Sí No Tinc la intenció d'assistir al Sopar de Germanor (uns \$ 50 CAN = unes 5.000 ptes.)

5. Sí No Tinc la intenció de prendre part en l'excursió a Victòria del dia 26 de maig (uns \$ 50 CAN = unes 5.000 ptes.)

6. Sí No Voldria allotjar-me en la Residència del Centre de Conferències de la Universitat.²

7. () Prefereixo allotjar-me en un hotel, al centre de la ciutat.³

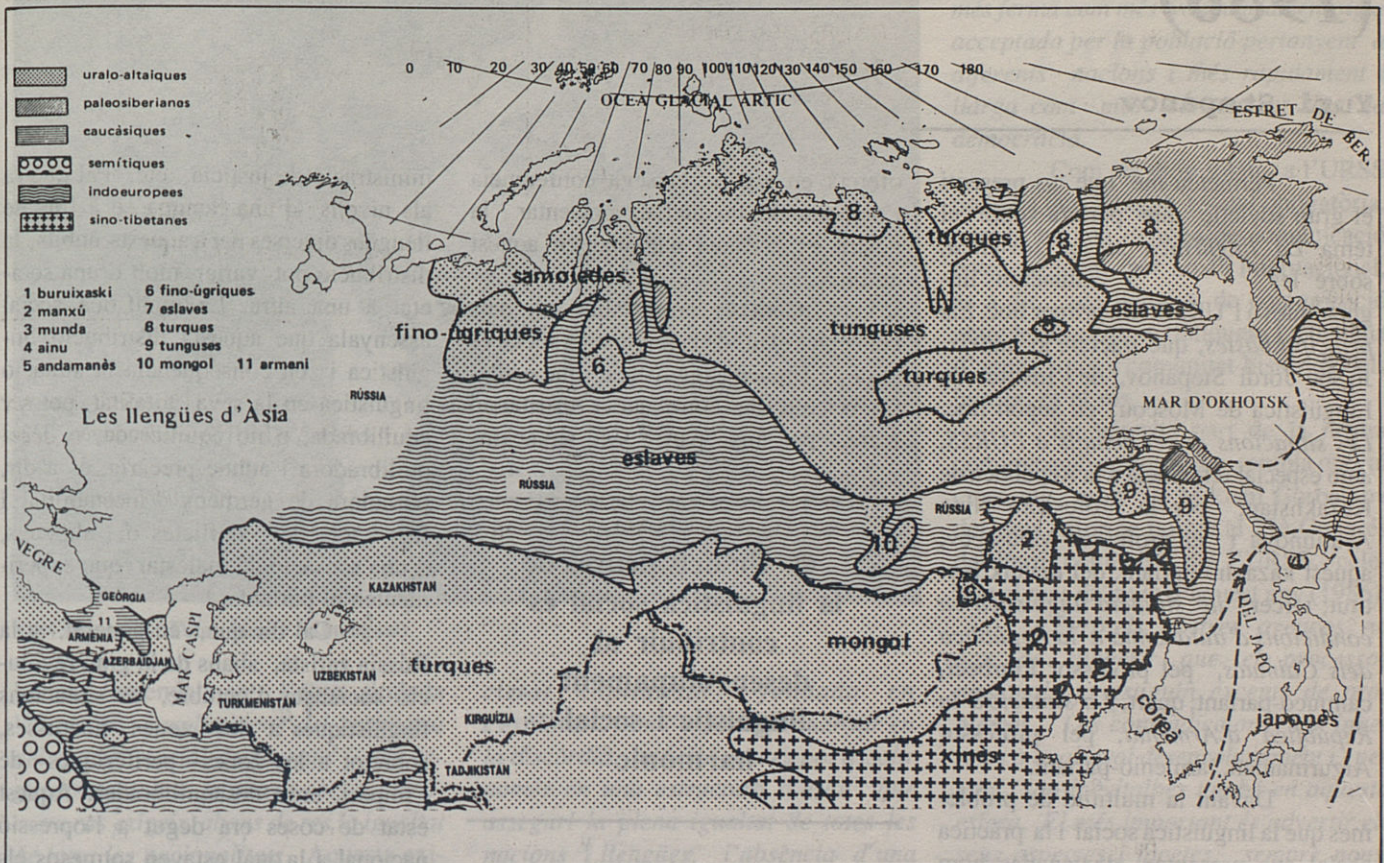
(1) Els drets d'inscripció seran \$ 25 CAN (2.500 ptes.)

(2) Cambra senzilla, una persona \$ 28 CAN per nit. "Studio Suite", una persona \$ 45 CAN per nit. "Bedroom Suite", dues pers. \$ 60 CAN per nit.

(3) S'enviarà una llista d'hotels i preus a qui ho demani. Tots els hotels són lluny del campus universitari.

ENVIEU aquest butlletí, com més aviat millor, als profs. A. PACHECO o K. KOBBERVIG, THE UNIVERSITY OF BRITISH COLUMBIA, Dept. of Hispanic & Italian Studies, Buchanan Bldg. C258 Vancouver, B.C., (Canadà) V6T 1W5. No feu cap pagament fins que rebeu el formulari per a la inscripció definitiva.

LINGÜÍSTICA SOCIAL A L'URSS

Mapa lingüístic de l'Àsia soviètica. (Font: GEC)

La importància del canvi de rumb que es manifesta actualment en l'orientació política i en l'estructura de l'URSS i l'aparició de majors exigències per part d'algunes repúbliques soviètiques molt definides nacionalment, és d'interès informatiu creixent per tot arreu. En aquest número, EL MIRALL reproduceix les intervencions de la delegació de l'Acadèmia de Ciències de l'URSS en l'Àrea de Lingüística Social que varen tenir lloc a Palma en el marc del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana al maig de 1986, interessants tant pels temes específics que tracten com per la informació marginal que subministren d'aquell immens i complex país, independentment de les circumstàncies i consideracions que es fan evidents.

Quant a la grafia, s'ha seguit la de la GEC, i les paraules que no han estat entenedores de l'enregistrament directe del vídeo i de la cassete, o que no s'han pogut comprovar, les hem indicat amb un (?). Qualque error de transcripció que s'hagi produït, l'heu d'atribuir a Paquita Bosch i Josep M. Magrinyà.

Inserim també el curt col·loqui que es va produir després dels parlaments perquè permet aclarir algunes qüestions ben suggerents.

LINGÜÍSTICA SOCIAL A L'URSS (1986)

Yuri Stepànov

Permeteu-me que us presenti el grup soviètic que parlarà sobre el tema *La lingüística social soviètica*, sobre les situacions lingüístiques a l'URSS. En primer lloc, *Els principis bàsics*, que tractaré jo mateix. Jo sóc Jordi Stepànov, de l'Institut de Lingüística de Moscou; en segon lloc, *Les situacions de fet actuals a l'URSS*, amb especial referència a la República de Kazakhstan, per la professora Nina Arutiunova i el professor Mousaev, aquest kazakh-parlant, del mateix Institut; tercer, *la situació lingüística en condicions d'autonomia a la República dels Calmuks*, pel professor Piurbeef, calmuco-parlant; quart, *La situació a la República d'Armènia*, pel professor Arzurmanian, armenio-parlant.

Davant la multitud de problemes que la lingüística social i la pràctica social ens presenten, de vegades hom sent que l'existència de tota llengua i especialment de les anomenades llengües menors o minoritàries -en comparació amb les llengües grans del món- només porta problemes i més problemes, però, malgrat tot, com a filòsof de la llengua més que no pas com sociolingüista, diria qu'és una impressió unilateral. La veritat més completa és que l'existència de qualsevol llengua, per ell mateix és una contribució a la cultura mundial: la meua visió és més optimista. La pèrdua d'una llengua, per més petita que sigui, suposa un empobriment de la cultura. I inspirat en aquest esperit de les ciències humanes, en els nostres objectius humanístics, la delegació soviètica composta per representants de diverses disciplines lingüístiques (teoria de la llengua, lingüística social, història,...) i composta també per parlars de llengües minoritàries de l'URSS, com el kazakh i el calmuco, us

ofereix en equip la seva conferència l'objectiu de la qual és presentar la nostra experiència nacional en aquest àmbit.

Com és prou sabut, un dels conceptes claus de la lingüística social és el de la situació lingüística, que es defineix com una correlació i distribució entre, per una part, les situacions

● Un dels deures de la lingüística social és contribuir al desenvolupament lingüístic i social harmònic

● Per més frases boniques sobre "la cultura" que vostès diguin, una llengua estatal obligatòria va lligada a la imposició i als cops de garrot (Lenin)

socials i situacions d'ús típiques presents en la comunicació i, per una altra part, els nivells d'una llengua o les seves variants, o diferents llengües que corresponen a les esmentades situacions i s'hi usen.

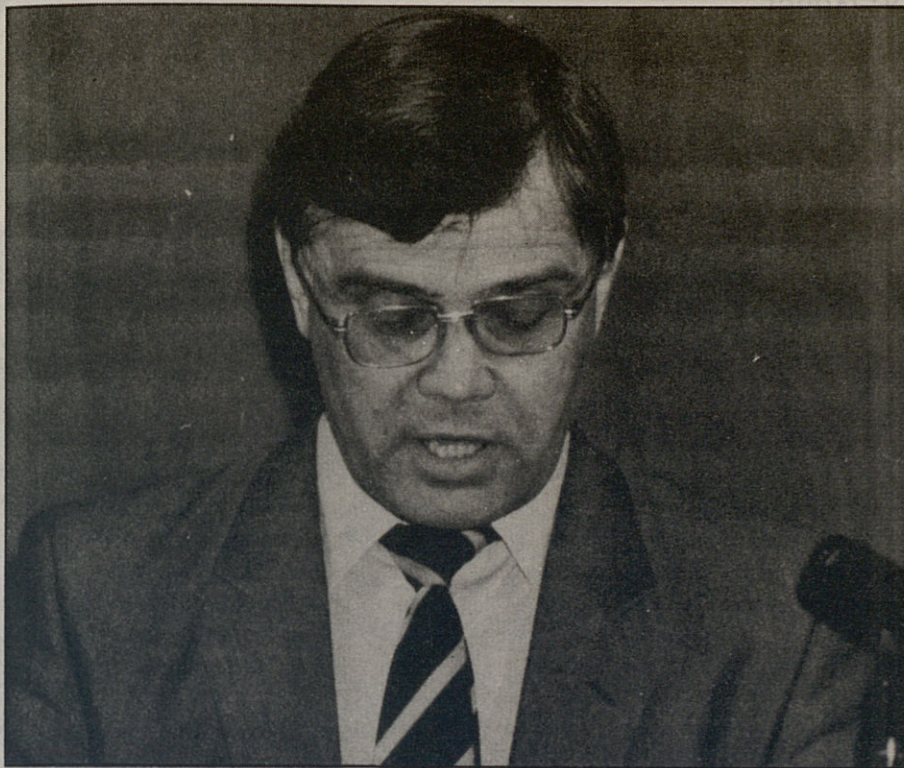
En tota societat moderna existeixen diversos àmbits de comunicació, com la ràdio, la TV, la premsa, el cinema, el teatre, la literatura de creació, comunicacions oficials, l'ad-

ministració de justícia, etc. Pel que fa als nivells d'una llengua o a l'ús de llengües diverses per a aquests àmbits, la distribució pot variar molt d'un estat a una altra. La lingüística social assenyala que aquesta distribució lingüística i en conseqüència la situació lingüística en la seva totalitat, pot ser equilibrada, o no equilibrada, o desequilibrada i àdhuc precària, és a dir, portadora de gèrmens d'inestabilitat i fins i tot de conflictes o, almenys, d'una sensació de malestar que experimenten els parlants.

Cal dir que, en general, a la Rússia zarista, abans de la gran revolució socialista d'octubre, les situacions lingüístiques a les zones no russes, sobretot a les zones perifèriques de l'imperi, eren desequilibrades. Aquest estat de coses era degut a l'opressió nacional a la qual estaven sotmesos els pobles minoritaris per part dels més grans i especialment a causa de la política russificadora del govern zarista. D'altra banda, aquell estat anava lligat a l'endarreriment cultural d'aquests mateixos pobles minoritaris que de vegades no solament no tenien literatura sinó que, fins i tot, no tenien escriptura ni alfabet.

El progrés assolit en els anys de poder soviètic consisteix, parlant a grans trets, en el fet que les situacions lingüístiques desequilibrades esdevingueren equilibrades. Si un dels deures de la lingüística social, i jo crec que existeix aquest deure, és contribuir al desenvolupament lingüístic i social harmònic, l'experiència de l'URSS pot ser important. Ens referirem a continuació a alguns principis bàsics d'aquesta experiència.

Molt abans de la revolució, a final del segle XIX, el nostre cap,

Yuri Stepanov. (Foto: Joan F. Amengual)

Lenin, assenyalà en l'obra titulada "Projectes i explicacions del programa del partit social-demòcrata", les següents paraules: *el partit social-demòcrata rus exigeix abans de res la igualtat de totes les nacionalitats*. Aquesta exigència ha estat un principi bàsic a partir del qual es resolgueren els problemes tant nacionals com lingüístics.

Exigim -va escriure Lenin més tard- el dret a l'autodeterminació, és a dir, la independència, és a dir, el dret a la separació de les nacions oprimides, no perquè el nostre anhel sigui el d'una parcel·lació econòmica o el nostre ideal siguin estats petits, sinó perquè aspirem a tenir estats grans i a l'acostament de les nacions: però això ha d'estar basat en un fonament veritablement demòcrata i internacionalista que seria impensable sense el dret a l'autodeterminació.

Conseqüent amb aquest principi, Lenin proclama la base de la política lingüística: *Un estat demòcrata ha de reconèixer sense reserves la plena llibertat de les llengües nats i rebutjar qualsevol privilegi d'una de les llengües*. I en un altre lloc: *En la mesura que la pau nacional és possible, en una so-*

cietat capitalista fundada en l'explotació, en l'esperit de guanyar en la discòrdia, aquesta pau es pot assolir només en una estructura d'estat que asseguri la plena igualtat de totes les nacions i llengües, l'absència d'una llengua estatal obligatòria, la garantia per a la població de l'ensenyament en totes les llengües locals i la inclusió a la Constitució d'una llei fonamental que proclami anul·lat qualsevol privilegi d'una de les nacions i qualsevol infracció als drets de les minories nacionals.

En el seu article "És necessari tenir una llengua estatal obligatòria", Lenin, responent als liberals, escrivia: *Sabem millor que vostès que la llengua de Turguenov, de Tolstoi... és gran i poderosa i, no cal dir-ho, volem que cada habitant de l'URSS tingui la possibilitat d'aprendre aquesta gran llengua russa. Només hi ha una cosa que no volem: la imposició. No volem portar ningú al paradís a cops de garrot. Ara bé, per més frases boniques sobre la "cultura", entre cometes, que vostès diguin, una llengua estatal obligatòria va lligada a la imposició i als cops de garrot i en un altre lloc: Les necessitats*

d'intercanvi econòmic determinaran per elles mateixes aquella llengua que la majoria del país considerarà avantatjosa saber en interès de l'intercanvi comercial, i aquesta determinació serà més ferma com més voluntàriament sigui acceptada per la població pertanyent a diferents nacions i més ràpidament i llarga com més conseqüent sigui la democràcia.

Com és prou sabut, a l'URSS no hi ha una llengua estatal obligatòria, però hi ha una llengua de comunicació entre-nacional, per no dir internacional, és a dir, una llengua de comunicació entre les nacions soviètiques. La llengua d'aquesta nova comunitat històrica dels homes, és el rus.

En aquesta part de la nostra comunicació en equip em sembla oportú citar uns mots de Mikhaïl Gorbatxov del seu informe polític al 27è Congrés del Partit comunista de l'URSS, celebrat el mes de març d'aquest any (1986):

Però els nostres avenços no han de suggerir que els processos nacionals ja estiguin excents de problemes. Les contradiccions són inherents a qualsevol desenvolupament i, per tant, són inevitables també en aquesta esfera. El més important és advertir els seus aspectes i facetes, sempre nous, cercar i alhora donar respostes a les qüestions plantejades per la vida. Sentim un legítim orgull pels avenços de cultura socialista multinacional soviètica; recollint la riquesa de les formes i colors nacionals es converteix en un fenomen exclusiu de la cultura mundial, però és important que aquest interès per allò que hi ha de valuós en cada cultura nacional, no degeneri en temptatives de sostreure's al procés objectiu d'interacció i acostament entre les cultures nacionals

Així mateix, i de manera conseqüent, han estat realitzats els altres principis proclamats per Lenin en matèria de política nacional i lingüística. D'això els en parlaran amb més detalls els meus companys d'aquesta conferència. ■

Juri Stepanov és professor de Lingüística Teòrica de l'Institut de Lingüística de Moscou.

LES SITUACIONS DE FET ACTUALS A L'URSS

Nina Arutiunova

El primer que vull demanar-vos és perdó perquè parlaré en castellà.

La part que presentam el professor Moussaev i jo, tracta més concretament de la situació lingüística de la Unió Soviètica. L'URSS és un país format per 15 repúbliques soviètiques, i, com que crec que vostès coneixen tan malament la geografia nostra, els l'ensenyarem damunt el mapa. La més gran és la República de Rússia; les Repúbliques del Bàltic (Estònia, Letònia i Lituània); la República de Bielorússia, i les de Moldàvia i Ucraïna; passant a Orient, tres Repúbliques caucàsiques: Azerbaidjan, Geòrgia i Armènia; i passant al sud oest, cinc Repúbliques de l'Àsia Central: Kazakhstan (la més gran), Turkmènia (Turkmenistan), Kirguizistan, Tadjikistan i Uzbekistan. Són 15 Repúbliques Soviètiques. Segueixen 20 Repúbliques autònomes i 18 districtes autònoms. En total 53 unitats administratives i nacionals.

En aquestes repúbliques es parlen 130 llengües nacionals que tenen distints orígens ètnics. Formen part del mapa lingüístic de la Unió Soviètica els idiomes indo-europeus distribuïts entre cinc grups; els islàmico-orientals; els bàltics (letons i lituans); i un llenguatge romànic, el moldau, que és el de Moldàvia. Una llengua a part i que no entra en cap característica és l'armeni; i 17 llengües de famílies...(?) Són llengües indo-europees. Després ve un grup molt gran format per llengües turques parlades per 39 milions de persones. A més, un conjunt molt diferenciat de llengües hongaro-fineses.

Mapa lingüístic de l'Europa soviètica.

Un grup molt interessant ibero-caucàssic, situat en una part petita del Càucas, on s'hi parlen 36 llengües, alguna de les quals solament a un sol poble, i els dialectes d'aquestes llengües unipobletanes ja es redueixen a dialectes unifamiliars, vull dir que només el parla una família. Al nord existeix un grup de 20 llengües, soltes i disperses que abans no tenien ni contacte amb el món ni parentiu amb cap altra llengua. Hi ha també un dialecte

xinès que és el tungú, i dues llengües mongòliques, buir i calmuc. Aquí el professor Yrigori Piurbeef és calmuc. (Llegint literatura espanyola qualche vegada he trobat una rara comparació: "lleig com un calmuc", i això sembla que era per als espanyols model de lletgesa. Però mirant el professor Piurbeef no es pot dir això, que em sembla que és una persona molt guapa i té un aspecte molt masculí: el que vull dir és que cal anul·lar aquesta comparació).

CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGVA CATALANA MCMVI 86

Nina Arutiunova en la sessió del Teatre Principal de Palma. Al seu darrere, el professor Moussaev (Foto Joan Amenguce).

Així és el mapa lingüístic de la Unió Soviètica. De la quantitat total de 130 llengües en arribar l'any 1917 només 20 tenien forma escrita. Les derrotes no duen problemes aparellats, però les victòries que tothom enyora i que tothom vol aconseguir, sí que duen problemes, i problemes inesperats, qualsevol que sigui qui guanyi, sigui el domini polític, lingüístic, amorós o la carrera professional. La revolució portà inherents molts problemes i gran part d'ells foren inesperadament lingüístics. Llavors sorgí a l'URSS un període d'entusiasme lingüístic i que, fins ara, és una ciència de molt prestigi.

¿Quins eren els principals problemes que es plantejaren al govern del país? Eren aquests: 98% de població analfabeta, pràcticament tota analfabeta; a la zona del nord no hi havia alfabet, ni persones que sabessin llegir i escriure; llavors, la primera cosa va ser crear alfabet i dotar-ne les nacions menors. La segona, i no menys important, va esser formar una llengua literària, perquè les llengües i dialectes unipobletans no podien complir amb la varietat de les funcions socials. La tercera, crear

terminologies per a diferents branques de la ciència i del coneixement. Hi va haver també un problema funcional, que em sembla que també existeix aquí: plena consciència de la necessitat de formar registres socials que poguessin complir amb les funcions socials. Però no hi havia manuals per a escoles nacionals. La gran majoria de les llengües no tenien gramàtica i, per tant, no hi havia transcripció lingüística. Això convertí l'URSS en un gegantí laboratori lingüístic, i ho segueix essent encara ara perquè actualment cada any es fan moltes expedicions lingüístiques i treballs de camp en què participen estudiants universitaris. És una feina que atreu a molts perquè és molt atractiu arribar a conèixer la mentalitat i la llengua dels altres. Personalment jo sóc contrària a l'hermetisme lingüístic. L'espanyol vaig aprendre'l per amor i interès a la cultura peninsular i me pareix -és la meva opinió personal- que l'hermetisme lingüístic arriba a convertir-se en un mutisme cultural.

La tasca més dura consistia en fer desaparèixer l'analfabetisme. Amb aquest munt de problemes, els

lingüistes soviètics començaren a fer feina i el govern estava tan preocupat per la situació lingüística que formà un comitè, el *Comitè del nou abecedari*, adjunt al govern: el problema arribà a tenir envergadura estatal. Simultàniament a la descripció i desenvolupament funcional arribà el desenvolupament estructural dels idiomes nacionals, perquè en un curt termini havien de posar-se al dia en el domini del lèxic, de la sintaxi, la terminologia i formació de paraules. S'ha de confessar que per molta preocupació que va tenir el govern i els lingüistes per als problemes idiomàtics, el procés -com quasi sempre- va seguir, en part, una ruta espontània i d'això cal adonar-se'n. L'abecedari pot fer-se a consciència, i es va fer així, però algunes coses (com tractaments entre persones, funcions comunicatives, i tot això) no es poden encaminar, segueixen una direcció espontània i aquesta espontaneïtat arriba fins a la terminologia.

Es pot dir que sorgí a Rússia el bilingüisme nacional rus, i era en gran part un procés espontani perquè donava accés a la cultura més alta i donava accés a les nacions més petites a les carreres

universitàries. Els fenòmens del desenvolupament lingüístic anaven en direccions oposades: per un costat la tasca era conservar en la totalitat, sense fer mal ni perjudicar, les cultures menors i els seus llenguatges; i, d'altra part, es plantejava la tasca d'unificar les llengües nacionals per dotar-les de funcions socials i perquè poguessin tenir millor comunicació interdialectal i entre pobles. Trobar l'equilibri -quan es guanya alguna cosa, sempre se'n perd una altra- és resoldre aquest problema de manera que les pèrdues siguin mínimes, perquè és impossible tenir un llenguatge standard sense prescindir d'algunes particularitats menors, i és una llàstima haver-ne de prescindir perquè són part integrant de la cultura nacional.

Vull acabar aquest informe fet pel professor Mousaev i jo, parlant de la situació lingüística al Kazakhstan, la República més gran d'entre les repúbliques turques, i que, a més, és un poble de cultura molt antiga i molt tradicional. En aquest país, segons les dades estadístiques de 1913, hi havia un 2% d'alfabetitzats, cosa que vol dir que un 98% de la població no sabia llegir ni escriure (i l'escriptura era àrab llavors, perquè era la usada en els llibres cultes). No hi havia escoles superiors ni educació universitària. L'any 1913 no es va editar ni un sol llibre en kazakh. Per comparar, l'any 1984 s'editaren 717 llibres de tirada total conjunta de 24 milions d'exemplars; s'editen 166 periòdics amb una tirada conjunta de 1.800.000 exemplars; 156 mil estudiants fan la carrera universitària en 42 centres universitaris, sempre pel que fa a l'idioma kazakh. A Kazakhstan hi ha 26 teatres en kazakh. La literatura s'edita en cinc llengües: kazakh, rus, uigur, coreu i alemany. Aquesta és la situació actual de la República de Kazakhstan. ■

Nina Arutinova és professora en Lingüística General de l'Institut de Lingüística de Moscou.

El professor **Mousaev** és filòleg, de llengua kazakh, de l'Institut de Lingüística de Moscou.

PREMIS de NARRATIVA

fundació **santa maria**

1990

El Patronat de la FUNDACIÓ SANTA MARIA convoca el setè concurs de llibre infantil EL VAIXELL DE VAPOR i el primer concurs de llibre juvenil GRAN ANGULAR

EL VAIXELL DE VAPOR

1er premi 400.000 ptes.

Finalista 200.000 ptes.

Extensió: 50 folis a doble espai

Gran Angular

1er premi 600.000 ptes.

Finalista 300.000 ptes.

Extensió: 100 folis a doble espai

- El termini d'admissió d'originals es clourà el 15 de setembre
- L'import dels premis no és a compte de drets d'autor
- Les obres premiades seran editades per EDITORIAL CRUILLA
- Els originals han de ser escrits en llengua catalana

c/o editorial **Crùilla**

Informació: Balmes, 245. Telf.: 237 63 44. 08006 BARCELONA

LINGÜÍSTICA SOCIAL A L'URSS (1986)

LA SITUACIÓ LINGÜÍSTICA EN CONDICIONS D'AUTONOMIA A LA CALMÚQUIA SOVIÈTICA

Yrigori Piurbef

Com que entre els membres de la delegació soviètica no hi ha ningú que pugui traduir del calmuc al català, parlaré en rus i la Sra. Helena Wolf anirà traduint al català.

Acabeu d'escoltar la intervenció de la Sra. Nina Arutiunova sobre els problemes que sorgeixen a les repúbliques grans, als grans pobles del nostre país, i ara us parlarem del desenvolupament nacional, cultural i lingüístic dels petits pobles de la Unió Soviètica, que són pobles autònoms. Per concretar em referiré a la Calmúquia. El pla Lenin estava al fons de la Calmúquia soviètica. L'any 1985, la meua República va complir el seu 60è aniversari i em sembla que l'experiència del seu desenvolupament pot tenir interès per a vosaltres.

La República Calmuca està situada en el territori que hi ha entre els rius Volga i Don. És curiós que aquest territori aparegués per primera vegada en una mapa fet per un monjo català que va viatjar pels països d'aquesta àrea del Volga al segle XV, però en aquesta època encara no existia el poble calmuc, que només té 300.000 persones, és d'origen mongol i era nòmada. Va arribar a principis del segle XVIII de l'Àsia central i voluntàriament en aquella època es va unir a l'estat rus. El document més important que formula les bases polítiques i econòmiques de

l'autonomia calmuca és la *Declaració dels drets del Poble Treballador* que va ser aprovada al primer congrés del soviètic calmuc l'any 1920.

El principi nacional i territorial autònom va permetre unir tots els calmucs que abans de la revolució vivien en varis llocs de Rússia. Després de rebre l'autonomia nacional, el poble calmuc, amb l'ajuda permanent de l'estat soviètic, va entrar en el període de resolució dels problemes més importants de desenvolupament econòmic i cultural. El problema més important que va sorgir en aquella època -els anys 20- va ser liquidar l'analfabetisme, que era absolut.

Per il·lustrar i fer entrar la cultura en un poble molt tancat com era el calmuc en aquella època, calia fer d'aquest poble nòmada un poble sedentari. Era necessari canviar els costums antics, introduir idees modernes en la consciència de la gent, i a partir de la idea de Lenin que el desenvolupament de la cultura en una societat socialista ha de tenir com a base les llengües nacionals, es va organitzar entre la població calmuca un treball grandios d'il·lustració i de cultura a base de la seva llengua natal.

Per tots els llocs s'obrien escoles especials per erradicar l'analfabetisme, grups per aprendre a llegir i escriure: va començar un moviment de tot el poble per

Yrigori Piurbef. (Foto: J. F. Amengual)

l'ensenyament. Tots els intel·lectuals honestos, tota la societat calmuca va participar en aquest moviment.

Un moment molt important de la construcció cultural va ser la publicació dels primers periòdics, revistes, diaris en llengua calmuca. Des de l'any 1920, un darrere l'altre, apareixen diaris i les redaccions de la premsa, periòdica o diària, varen reunir a l'entorn seu la intel·ligència nacional i es varen convertir en centres de cultura.

La premsa, en les seves pàgines, explicava els problemes més importants de la vida econòmica i cultural del país i de tota la Unió Soviètica. També publicava poesia, assaig, con-

tes... Una de les tasques importants era la preparació de quadres nacionals i per això enviaven els joves calmuks que ja estaven alfabetitzats a escoles superiors de Moscou, Leningrad i d'altres ciutats de l'URSS per rebre la preparació professional. A la República Calmuca també s'inauguraren escoles professionals, escoles tècnico-pedagògiques per preparar mestres d'escola primària, secundària, una escola dramàtica per preparar actors per al teatre, escoles d'arts plàstiques, cursos de varis tipus...

En aquella època també varen sorgir molts problemes lingüístics, el més important la formació de la llengua literària perquè, és clar, un poble analfabet tenia molts dialectes i no tenia una llengua literària comú.

Els calmuks tenien, abans, un alfabet, basat en el mongol, que era molt arcaic i que no reflectia de cap manera les normes del llenguatge viu, i la grafia del mateix alfabet era molt difícil i presentava grans dificultats en l'ensenyament escolar i en la il·lustració de les masses populars. Per això es va començar a cercar algun alfabet per llegir, però en anar creixent el bilingüisme calmuks/rus es va veure que era millor tenir un sol alfabet per a les dues llengües, i va ser introduït l'alfabet rus que va resultar que es corresponia bastant bé amb la fonètica de la llengua calmuca.

Des de l'any 1924 els calmuks han usat la grafia de l'alfabet rus, però l'elaboració de la variant òptima d'aquest alfabet va durar molts anys. Els lingüistes calmuks es van dedicar al treball sistemàtic de millorar la grafia de la llengua i, poc a poc, es van liquidar variants en correspondències fonètiques i gràfiques, i es va simplificar la grafia de la llengua. L'elaboració de l'alfabet i les bases ortogràfiques va ser, al llarg de molt temps, una de les feines més importants dels lingüistes de la República.

Després d'estabilitzar l'alfabet es va començar un treball intensiu de formació de regles ortogràfiques, establir principis d'ortografia, i això s'expressava amb la creació de diccionaris i llibres de gramàtica, de lèxic,... S'organitzaven simposis lingüístics en els quals es discutien problemes que

tractaven de la relació entre llengua literària i dialectes, problemes de terminologia, de puntuació, i de tot allò que va lligat a la normalització d'una llengua.

En el moment actual, la República Calmuca és una regió que té una diversitat tremenda ètnica i lingüística. Al seu petit territori viuen i treballen gent de més de 80 nacionalitats i per a tots ells el mitjà de comunicació és la

● **El poble calmuks, que només té 300.000 persones, és d'origen mongol i era nòmada.**

Va arribar a principis del segle XVIII de l'Àsia central i voluntàriament es va unir a l'estat rus

● **La llengua calmuca enriqueix el seu lèxic pel camí de la llengua russa i els internacionalismes entren per mitjà d'aquesta llengua**

llengua russa. És simbòlic que un dels fundadors de la literatura soviètica calmuca, Amursanan (?), que és un escriptor nacional, va escriure una de les seves millors obres en rus. És una novel·la que parla de la vida dels calmuks i està impregnada de perfums d'estepes i colors folklòrics.

La llengua russa va fer arribar a tots els pobles de la Unió Soviètica la literatura calmuca per mitjà de les traduccions, i també gràcies a la llengua russa els lectors d'altres països poden conèixer obres dels poetes i escriptors calmuks, en primer lloc la poesia de David Kogultinov (?). La llengua calmuca, com altres llengües de la Unió

Soviètica, enriqueix el seu lèxic pel camí de la llengua russa i els internacionalismes entren per mitjà d'aquesta llengua.

Paral·lelament al procés de formació del bilingüisme nacional rus es varen ampliar les funcions socials de la mateixa llengua calmuca. Els camps tan importants de la premsa, la ràdio, la TV, el teatre, la literatura, el folklore nacional..., tenen com a base la llengua calmuca. El calmuks és matèria d'estudis a l'escola, a l'escola normal en la seva secció nacional; a la universitat també s'usa en l'esfera d'investigacions científiques, en ciències humanes com la lingüística, història de la literatura, estudi del folklore, i també en algunes institucions oficials.

Durant els últims anys, el Consell de Ministres de la nostra República va prendre alguna mesura per perfeccionar l'ensenyament de la llengua calmuca, de la literatura, per millorar la qualitat dels manuals i dels programes de la llengua natal. Es fa un treball molt actiu per ensenyar la llengua en l'estudi pre-escolar, per als nins petits, perquè no es perdi la tradició.

Per acabar, es pot dir que el nivell intel·lectual dels habitants de la República és bastant alt. De cada quatre persones, una estudia a l'escola normal o tècnica superior i els calmuks poden veure al seu teatre nacional obres dels clàssics de tot el món traduïts al calmuks: Molière, Tirso de Molina, Shakespeare, Lope de Vega... Es publiquen llibres en calmuks i el poble té ara la seva universitat, els seus centres científics, museus històrico-etnogràfics, galeria de pintura... És un país absolutament alfabetitzat.

Tots aquells èxits varen ser possibles gràcies a la realització de la política nacional de què han parlat la Sra. Arutiunova i el Sr. Stepànov en les seves anteriors intervencions. ■

Yrigori Piorbeef és de parla calmuca i llicenciat en filologia mongòlica. Professor de l'Institut de Lingüística de l'Acadèmia de Ciències de l'URSS.

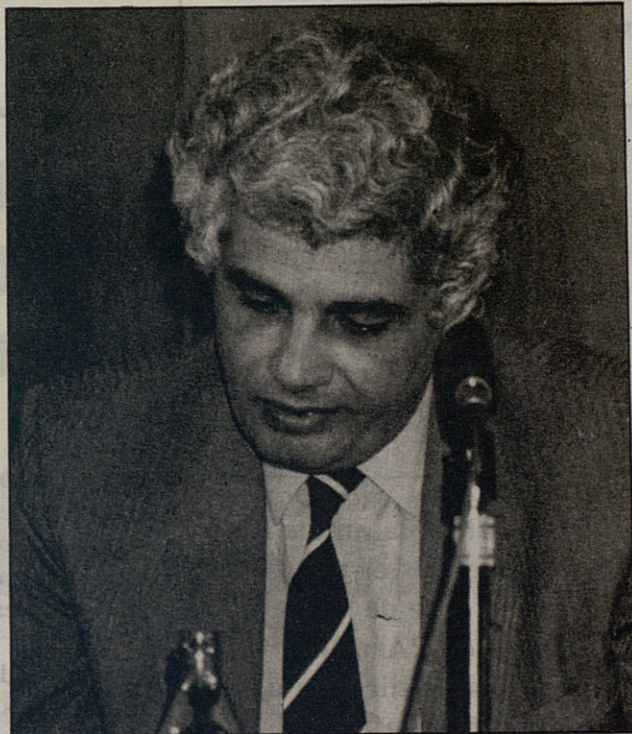
LINGÜÍSTICA SOCIAL A L'URSS (1986)

LA SITUACIÓ A LA REPÚBLICA D'ARMÈNIA

Yaguik Arzumianian

Benvolguts col·legues: ho lamento molt, però a la nostra delegació no ha ningú que pugui traduir l'armeni al català, així és que parlaré en rus i la Sra. Elena Wolf el traduirà al català.

En la meua intervenció parlaré de la situació lingüística, del desenvolupament lingüístic, històric i contemporani a la República d'Armènia. Crec que això pot ser interessant perquè Armènia és un país molt específic. És la república més uniforme de la Unió Soviètica segons la seva Constitució nacional. El 90% de la població són armenis (i són tres milions d'habitants) i el 10% que resta són russos, azerbaitjans, ucranians, kurds, grecs i altres.

Yaguik Arzumianian. (Foto: Joan F. Amengual)

El nom d'Armènia va aparèixer per primera vegada en una inscripció en una roca i va ser tallat en tres llengües, al segle VI de la nostra era. Es pot veure aquest país en un dels mapes més antics del món, que és un mapa de Babilònia del segle V A.C. El nom d'Armènia es pot trobar en les obres d'autors grecs clàssics, com Herodot i Xenofont i sabem que Ramon Llull en els seus viatges va visitar Armènia i va deixar en un dels seus llibres la inscripció següent: *Aquest llibre va ser escrit a Armènia*. No sabem més detalls del seu viatge.

Armènia va arribar a la seva màxima sobirania entre els segles II i I abans de Crist, quan diferents formacions armènies van constituir la Gran Armènia, una jurisdicció de servitud.

Però la història posterior dels armenis és profundament tràgica. Tots quants conquistadors passaren per la

nostra terra assassinar, saquejaren, destruïren esglésies, cremaren llibres... Però malgrat tot això el nostre poble continua vivint, nosaltres parlem la llengua dels nostres ancestres i nosaltres sabem que gràcies a la llengua ens hem pogut conservar nosaltres mateixos i la nostra nacionalitat. La llengua no ha deixat morir la nostra història i sempre ens ha reunit encara que estiguéssim escampats per tot el món.

Armènia és un país de pedres. Abans de sembrar el seu terreny el camperol necessitava netejar aquell petit troç de tonelades de pedres fins arribar a la terra fructífera de davall. De vegades, amb una corda s'agafava a una pedra o a un arbre per arrancar-les. Així li arribava el pa de cada dia, però amb moltes més dificultats i moltes víctimes es va crear el pa espiritual del poble armeni.

La llengua antiga dels armenis es va formar a base de varis dialectes de

l'Armènia central i va existir com a llengua literària fins el s.XIX. Com a conseqüència de l'evolució del llenguatge viu la llengua armènia antiga poc a poc es va fer la llengua només de l'escriptura, que té el nom de *grabar*, que significa precisament això, llengua d'escriptura. El poble senzill de mica en mica va deixar de comprendre-la i va quedar per als cercles religiosos i de gent culta. A l'època medieval va aparèixer una altra llengua literària que es va alliberar lentament de les formes antigues del *grabar* i també de les formes dialectals. Aquesta llengua, que té el nom *askhbàra* i que significa llengua laica, va arrelar-se a Armènia al s.XIX com a llengua nacional literària. Consta de dues variants, l'oriental i l'occidental i cadascuna té molts dialectes.

A la història d'Armènia i a la vida contemporània del país el llibre ocupa un lloc especial. Existeix una lle-

genda segons la qual Tamerlan quan va invadir Armènia va amenaçar els armenis que cremaria els seus llibres si no li entregaven l'or que demanava i els armenis van donar l'or per salvar els llibres. La primera obra original en llengua armènia va ser dedicada a un personatge famós que a finals del s.IV va crear l'alfabet armeni, el gran

● **Ramon Llull en els seus viatges va visitar Armènia i va deixar en un dels seus llibres la inscripció següent: Aquest llibre va ser escrit a Armènia**

● **La llengua antiga dels armenis es va formar a base de varis dialectes de l'Armènia central i va existir com a llengua literària fins al segle XIX**

il·lustrador Mesrob. Ell va organitzar un alfabet de 36 lletres, que no té res a veure amb altres alfabetes, i va resultar tan perfecte en les correspondències fonètiques i gràfiques que no han estat necessàries grans correccions perquè aquest alfabet del s.IV es correspon molt bé amb la llengua parlada d'ara.

L'ensenyament, ciències, arts plàstiques i literatura tenen arrels històriques molt profundes en la pròpia història dels armenis. Ja al s.V va aparèixer una plèiade d'escriptors, traductors, historiadors i filòsofs. En aquella època a Armènia existien universitats que tenien grans professors i científics. La poesia medieval era famosa. Narekatzi (?) al s.X va crear amb els poemes del *Llibre de contes tristos* un dels monuments més importants de la història d'Armènia. Ara, a Jerevan

llengües indoeuropees:	llengües turqueses	llengües caucàsiques
llengües eslaves	kazakh	georgià
rus	uigur	abkhazo-adigué
bielorús	turcman	txetxeno-lèsguic
ucraïnès	uzbek	
	kirguís	llengües uralianes
llengües bàltiques (balto-eslau)	karakalpak	llengües fineses
letó	àzeri	estonià
lituà	nogai	carelià
romanès	txuvaix	lapó
armeni	tàtar	mordvà
	baixkir	txeremís
llengües paleosiberianes	iacut	llengües úgriques
txuktxi		(ostiak, vogul)
koriak	llengües tungús	llengües permianes
kamtxadai	tungús	(votiak, zirià)
iukaguir	lamut	llengües samoiedes
guillak	orotxi	
ket	goldi	llengües mongòliques
		(mongol, calmuc, buriat)

Moltes llengües a la Unió Soviètica. (Font: GEC)

existeix un depòsit de més de 17.000 manuscrits que es conserven amb gran cura. Aquest lloc, que no és només un depòsit de manuscrits armenis, és una institució d'investigació molt important per a la cultura.

Des del s.XVI la cultura d'Armènia es desenvolupa fora d'Armènia. El primer llibre publicat en aquesta llengua es va editar a Venècia. El primer mapa del món en llengua armènia es va fer a Amsterdam, al s.XVII. La primera revista armènia es va publicar a l'Índia.

Des de començaments del segle XIX l'armeni té molt en comú amb el català. La cultura armènia va tenir una renaixença, especialment en el camp de les ciències humanes. Un paper importantíssim en la formació de la nova literatura el va representar el gran demòcrata, escriptor i professor Kaidur Abovian. La cultura armènia té grans tradicions nacionals i això s'expressa en la gran cultura de traducció. La primera frase escrita en armeni era una traducció del Nou Testament i ja al s.XV va ser introduïda la festa del *Dia dels Sants Traductors*.

A la fi del s.XIX i principi del XX el govern reaccionari de Turquia va dur a terme a l'Armènia Occidental una política cruel d'opressió i persecució que va acabar en un extermini en massa

del poble armeni en els anys de la primera guerra mundial. Víctimes del genocidi van ser més de dos milions de persones d'aquest poble petit. En aquesta època la salvació dels fruits de la cultura no era tan important perquè es tractava de salvar el poble de l'aniquilació física. La Rússia revolucionària va donar la seva mà poderosa al poble armeni en aquest període més tràgic de la seva història i l'any 1920 va ser instaurat a Armènia el poder soviètic i va començar una nova era.

Als primers anys del poder soviètic a Rússia i després de formar-se la Unió Soviètica, es van adoptar importantíssimes resolucions estatals sobre els problemes nacionals, sobre la política nacional i la política lingüística que es van fer extensives també a Armènia.

¿A què ha arribat aquesta petita república en les àrees socials i econòmiques, en el desenvolupament de la ciència i la cultura fins els nostres dies? Ja abans de la II Guerra Mundial Armènia es va convertir en una república industrial, es van constituir més de cent grans empreses industrials, es van realitzar grans canvis en l'economia i es va posar la base per a la revolució cultural que va fer renèixer l'antiga cultura armènia. L'analfabetisme habitual de l'època d'abans de la revo-

lució que era d'un 90%, devers l'any 1940 va ser liquidat. En els anys de la II Guerra Mundial, que nosaltres en deim la Gran Guerra Pàtria, el poble armeni va combatre juntament amb tots els pobles de la Unió Soviètica contra el feixisme alemany, però en aquesta situació de la guerra més terrible de la història de la humanitat els armenis es van sentir segurs del seu futur perquè tenien la solidaritat dels altres pobles de la Unió Soviètica.

Quant a la il·lustració i a l'ensenyament, ja en els primers anys del poder soviètic la quantitat d'escoles creix molt depressa. Es va crear el sistema d'ensenyament superior i el 1920 la Universitat Estatal d'Eviran. Segons la quantitat de persones amb preparació superior, Armènia ocupa ara (1986) el 1r. lloc entre altres repúbliques soviètiques. Abans de la revolució no tenia ni una sola escola superior mentre que ara en té 13 amb un total de 60.000 estudiants. Una etapa important per al desenvolupament de la ciència va ser la creació de l'Acadèmia de Ciències d'Armènia, formada per una xarxa d'instituts d'investigació que compta amb 10.000 investigadors, especialment en el camp de l'astronomia, la física, les matemàtiques, la química i les ciències socials.

Exemple semblant és el dels metges. Abans de la revolució, Armènia tenia només 73 metges i ara en té 10.000. I també es pot parlar de la literatura armènia i dels nous poetes i prosistes que són coneguts per tota la Unió Soviètica. El mateix es pot dir de les arts plàstiques, la música, el teatre, l'arquitectura. Un dels pintors més importants potser d'Europa és Serian (?), i molt conegut és el compositor Khaiaturian; i altres personatges. La cultura armènia soviètica conserva amb molta cura les seves riques tradicions impregnant tot el millor que té la cultura soviètica i la cultura mundial.

En el marge del manuscrit antic armeni, un copiadore desconegut, va escriure les paraules següents: *Guardau això que jo he escrit aquí, perquè arribaran els temps de persecussions i de guerres, i llavors agafau aquests llibres i guardau-los a les cases; i els dies de*

1989
135 oficines
60 caixers
automàtics
1.000 empleats
185.000 milions
en recursos externs

Estam en evolució constant

D'ençà que ara fa 107 anys inauguràrem la primera oficina fins avui, que som la primera institució financera de les Balears, la nostra evolució ha estat constant. Tot i així, el nostre principal objectiu és encara el mateix: servir les Balears, tota la seva gent, amb tots els recursos a l'abast. Per tant, ahir i avui: "Sa Nostra" és la Caixa de Balears.

1882
1 oficina
3 empleats
46.783 pts. en
recursos externs

"SA NOSTRA"
CAIXA DE BALEARS

Més d'un segle 100% balear.

pau retornau aquests llibres al monestir i llegiu-los: que no estiguin tancats perquè els llibres tancats només són ídols.

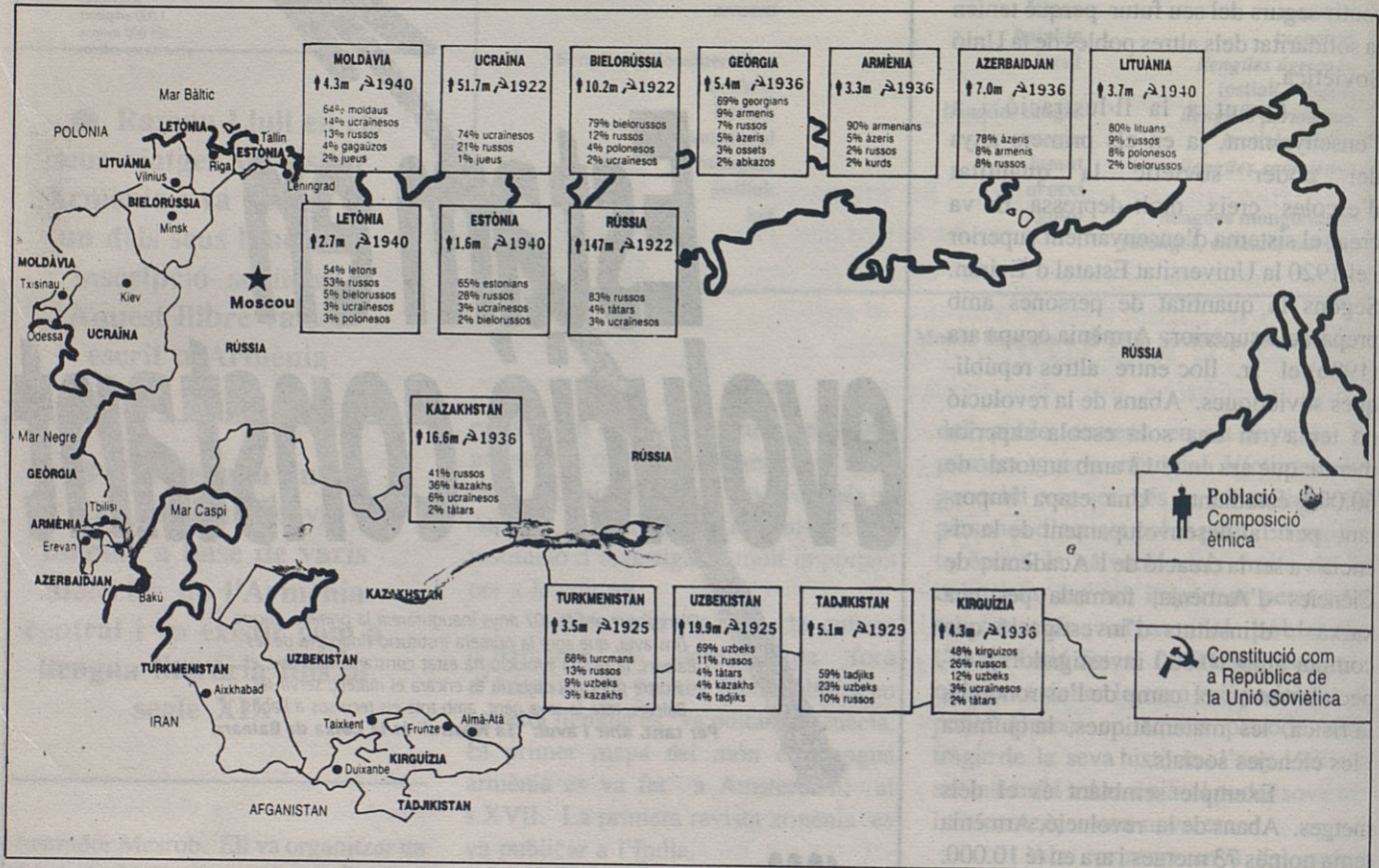
El II Congrés de la Llengua Catalana no és només un fòrum científic, és una festa del llibre obert que és la llengua catalana, del llibre antic i alhora modern i que aquest llibre que

llegesc aquí junt amb vosaltres representant moltes cultures del món, no sigui mai tancat. ■

Yaguik Arzumanian és sociolinguïsta de la República d'Armènia de l'URSS i membre de l'Institut de Lingüística de Moscou.

LINGÜÍSTICA SOCIAL A L'URSS (1986)

COL·LOQUI AMB ELS LINGÜISTES SOVIÈTICS

Situació política i ètnica de la Unió Soviètica. (Font: diari Avui)

- Som S.B.V. de Palma. Si els russos que viuen en les diverses repúbliques soviètiques de forma permanent també són bilingües, és a dir, si en la seva vida ordinària parlen diverses llengües i el rus és la llengua que tothom sap, ¿es poden permetre ser monolingües?

- Irina Tchelycheva, filòloga: La situació lingüística en cada república és única, és singular, i no es pot contestar aquesta pregunta tractant del conjunt de totes les repúbliques. Si ens referim, per exemple, a la República d'Armènia, com que només hi ha un 10% de població que no és armènia, es parla només en armeni. Jo sóc mig armènia i no conec l'armeni:

això és cert perquè vaig néixer a Moscou. Hi he anat dues vegades i hi fet viatges. Tothom parla armeni i, a més, tenien moltes dificultats de llenguatge i no reconeixien en mi una compatriota. Em sabia molt de greu. No em reconeixien perquè no coneixia el llenguatge i en els llogarets i pobles petits teníem moltes dificultats per entendre'ns. La segona vegada que vaig anar-hi, l'any 77, per fer unes conferències a la universitat, a la secció russa de la càtedra de llengua russa i a la secció de llengües romàniques i germàniques, vaig parlar en rus. Això funcionava així: a la secció russa es parlava en rus, però a la secció de llengües romàniques i germàniques els

primers dos cursos, en armeni, i el tercer curs en la llengua de l'especialitat, en alemany, anglès, francès... Allí vaig tenir un encontre molt interessant amb un jove que arribava de Kiev, de l'Ucraïna, per estudiar l'armeni i en el primer curs va haver de fer tots els exàmens en armeni i va haver de tenir una preparació especial.

- Yuri Stepánov, professor de Lingüística Teòrica: A la República del Kazakhstan la cosa és molt diferent. L'ensenyança obligatòria a l'escola és el kazakh, el rus i una de les llengües estrangeres, francès, alemany... Per altra part, la gent que no és d'origen kazakh ha d'estudiar el kazakh com a llengua

obligatòria a l'escola, i els russos l'estudien obligatòriament.

- R.C., de Barcelona: Com a romanista, he sentit dir en la primer exposició, que entre totes les famílies lingüístiques n'hi havia una de romànica, i ha estat anomenat el moldau, de la República de Moldàvia: ¿des de quan és reconegut oficialment que és una llengua romànica i per què no l'anomenen romanès? I una altra pregunta: a mi em sembla que el tractament que es fa de les llengües no russes dins la Unió Soviètica és molt inferior al que tenim nosaltres els catalans, perquè hi veig com una diglòssia programada estatal.

- Elena Wolf, professora de filologia romànica: La terminologia internacional es pren del rus. Per això va sorgir una entitat lingüística especial, que no podem dir que és molt lluny del romanès però és una entitat lingüística especial que a més pertany a un poble estatalment diferent del poble romanès. Per això nosaltres pensam que tot això junt, les causes lingüístiques i les causes socio-lingüístiques, ens donen la possibilitat de parlar d'una llengua especial que és el moldau.

- Nina Arutinova, professora de Lingüística General: Vull afegir unes paraules. Jo vaig estar diverses vegades a Moldàvia perquè de tant en tant hi celebrem els congressos de llengües romàniques, i la qüestió de la qualitat, situació dialectal i de llengua nacional és molt subtil, i a Moldàvia la consciència nacional no la identifiquen amb els romanesos. Ells, malgrat que les llengües tinguin parentiu, s'identifiquen com un estat a part, com una nació formada històricament diferent. Com els mallorquins, que alguns diuen que són un poc diferents dels catalans. Tenen consciència nacional unificada de Moldàvia.

- R.C.: Vull dir que jo parlo romanès i que el moldau de l'URSS és pràcticament idèntic. És molt menys diferenciat que el català de les Balears respecte del del continent. Ara no podem discutir aquí quin és el sentiment de consciència nacional perquè això és un tema molt complicat, i la meva

Elena Wolf. (Foto: Joan F. Amengual)

pregunta era exclusivament lingüística.

- Yuri Stepànov: Exactament no es pot contestar aquesta pregunta des del punt solament lingüístic perquè la resposta és lingüístico-social. La part lingüística pot ser bastant paral·lela i, fins i tot, en certs punts idèntica. Jo no sóc romanista, i no puc dir-ho. Però és segur que la base dialectal del moldau és diferent de la base dialectal del romanès modern, perquè la sèrie de dialectes estan separats per la frontera (política), però només una part. Hi ha una altra part que és bastant comú però, exactament com ja s'havia dit en altres sessions d'aquesta àrea, són qüestions que no es resolen només pels lingüistes sinó per la consciència social i per l'estat social.

- M.M.: Jo som mestre i voldria demanar si no s'han trobat algunes d'aquestes nacions que formen la U.S. que el rus hagués invadit la nació i, en aquest cas, com han resolt això: un poc semblant al que passa aquí amb el

castellà a causa de la immigració. És a dir, si els russos han retornat la llengua a la nació, si han mantengut un bilingüisme...

- Nina Arutiunova: No s'efectua el procés de desplaçament dels idiomes de nacionalitats menors per part del rus. El poeta modern del Daïestan (?) que escriu en grabar diu, en un dels seus versos: *si jo sé que la meua llengua pròpia mor i que no existirà més, jo moriré abans d'això*. El bilingüisme nacional rus és necessari per l'intercanvi i les comunicacions mútues entre nacions, per viatjar, per tenir contactes, per tenir sessions: és que no es pot prescindir d'una llengua franca, i aquesta llengua franca és la llengua d'una altra cultura.

- Elena Wolf: En aquesta mesa, a nosaltres no ens hauria estat possible entrar en comunicació sense parlar el rus, nosaltres, els que hem vingut de tantes procedències. ■

INTERROGANTS SOBRE ELS TOPÒNIMS I LLINATGES CATALANS DEL PENYAL DE GIBRALTAR

Miquel Ferrà i Martorell

Juli Verne dedicà a Gibraltar una de les seves narracions, tota ella plena d'un cert caire humorístic, amb l'argument de com els simis del Penyal intentaven reconquerir la plaça en nom d'Espanya i de com els anglesos, amb l'astúcia que els és habitual, se'n sortien. Aquest conte, molt breu, que porta per títol "Gil Braltar", que il·lustren tres gravats de Roux, fou publicat el 1887 i en el text hi trobam aquesta descripció:

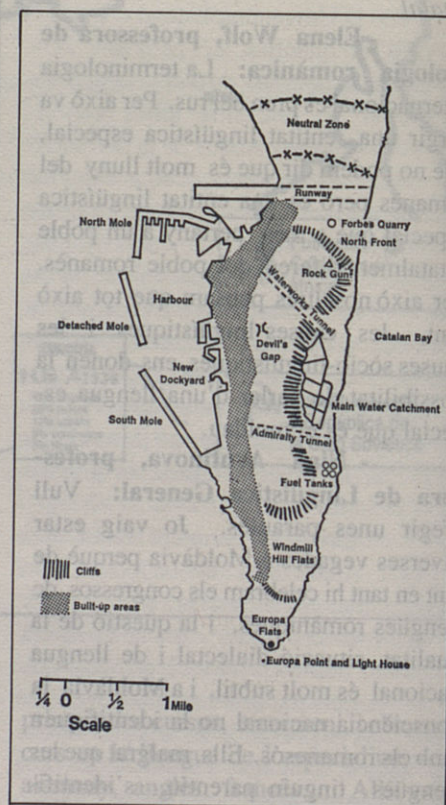
"Un ja sap el que és aquesta formidable roca, de vuitanta-cinc metres d'altura, que descansa sobre una base de mil dos-cents quaranta-cinc metres d'ample per quatre mil tres-cents de llarg. Té una certa semblança amb un immens lleó ajagut, amb el cap de la part d'Espanya i la cua que s'endinsa a la mar. El seu descarnat rostre deixa veure les dents --Set-cents canons que mostren les seves boques a través de les troneres-- el dentam de la vella, com li diuen vulgarment. Però és una vella que mossegaria amb força si la molestessin..."

I diu Juli Verne a un altre paràgraf:

"Dos-cents metres més avall apareixia la ciutat, estesa tot al llarg de l'ombriva rada. Nombroses llums il·luminaven el confús grup d'edificis, cases, torres, casernes. A l'altra banda, els fanals dels vaixells de guerra, els focs dels navilis de comerç i els pontons ancorats a la rada reberveraven sobre la superfície de les tranquil·les aigües..."

Poc havia canviat, des d'aquestes visions ençà, el minúscul país

dels *yanitos*, quan el vaig visitar fa ja alguns anys. El Gibraltar històric, amb les seves edificacions colonials, molt semblants a les que encara avui es conserven a Maó, segueix allà immutable. Malgrat totes les polítiques del moment. Perquè ja la gent de Gibraltar estima la seva història, les seves velles pedres, els monuments, els llinatges i fins i tot els topònims. I tota la política dels Canepa, dels Hassan, dels Pitaluga, dels Bossano... va dirigida a la conservació d'aquesta identitat nacional del mini-país. Si un es passeja per la Main Street i la Plaça del Comerç i es topa amb aquella església neoclàssica i catedralícia amb campanes i rellotges o amb aquelles cases tan semblants a la del maonès Cos de Gràcia o amb aquell palau del Governador d'estil neogòtic a la mesura del romanticisme, si un passa pel davant de les botigues tot assimilant dintre de la més absoluta inconsciència mil rètols: Gibraltar Chronicle, St. Michael, Kohlnoor Ltd., Gibraltar Building Society... aleshores, un se n'adona que ens trobam a un petit món força sorprenent.

Un segon interrogant que ens planteja el Penyal és l'antiga existència dun topònim, "Catalan Bay", Badia dels Catalans.

Tan sorprenent que entre els cognoms d'aquests britànics de la Mediterrània hi apareixen llinatges com Abrines, Aloy, Alsina, Alou, Anglada, Ballester, Barceló, Bosch, Cardona, Cortès, Costa, Coll, Febrer, Ferrer, Floris, Fiol, Gomila, Ginard, Llambies, Llofriu, Marquès, Mir, Net, Noguera, Orfila, Parera, Piris, Pons, Pou, Prats,

La gent de Gibraltar estima la seva història, els monuments, els llinatges i fins i tot els topònims.

Roca, Roig, Ramis, Seguí, Serra, Triay, Vivent... És possible? ¿Tants de cognoms d'origen català entre d'altres genovesos, grecs, musulmans, irlandesos, gal·lesos, escocesos, italians...?

Així el confirma el cens urbà de la Roca, els enllistats telefònics o els arxius, arxius que parlen també, ocasionalment, de les professions o oficis de molts d'aquells personatges que implantaren allà els seus cognoms: eclesiàstics, soldats, sabaters, mariners, funcionaris de presons, comerciants, banquers, sastres i un llarg etcètera.

D'on sortia tota aquesta gent? Quan arribà a Gibraltar la seva nissaga?

Jo n'aventuraria a dir, per la naturalesa de tals llinatges, que la majoria eren anglòfils menorquins o gent compromesa amb la dominació britànica de Menorca. Efectivament, encara avui, cognoms de gran difusió a l'illa germana com Barceló, Cardona, Cortès, Costa, Febrer, Ferrer, Fiol,

Llambies, Llofriu, Mir, Orfila, Piris, Marquès... ens recolzaran aquesta hipòtesi. La dominació anglesa de Menorca 1713-1781, amb un parèntesi d'ocupació francesa en 1756-1763 i que tornaria a esser dels anglesos en 1798-1802, ens presenta encara un altre fenomen que parla de la forçada emigració de residents de Menorca vers la Roca. Ja és sabut que els britànics crearen a Maó una colònia genovesa, una colònia grega, una colònia italiana, petites comunitats que es barrejaren amb la menorquina i que eren força fidels al Rei d'Anglaterra. La prova és que tant a Gibraltar com a Menorca hi trobam ara mateix llinatges com Pitaluga, d'origen italià, barrejats amb altres cognoms locals. És doncs quasi segur que quan les tropes del Duc de Crillon reconqueriren Menorca o quan aquesta, el 1802, pel tractat d'Amiens retornà a Espanya, molts de menorquins compromesos amb càrrecs i privilegis de la Corona Anglesa i per por a les represàlies, hagueren

de fer la maleta i embarcar-se cap a Malta o Gibraltar.

Un segon interrogant que ens planteja el Penyal és l'antiga existència d'un topònim, "*Catalan Bay*", Badia dels Catalans, nom d'una cala i d'un llogaret de poc més de dos centenars d'habitants, situada a la part de llevant del cim, amb una petita platja entre esculls, un hotel de vuit pisos que es diu La Caleta i tot un conjunt de vivendes blanques, ja siguin de pescador o estiuvejant. Quin és l'origen de tan curiós indret? Quin és el motiu de la seva denominació? Hi existí en el passat una colònia de pescadors catalans? Hi visqué gent que parlava català? Quan? Com? Res ens expliquen els arxius d'aquest assumpte. Tot el que podem saber és que ja el 1704 figurava sobre alguns mapes aquest topònim...

Interrogants. Misteris. El que si sembla segur és que "*Catalan Bay*" no té res que veure amb la presència dels anglomenorquins a la Roca. ■

GUAL PERMANENT

CULTURES CONSERVADORES

Pere Font

Evidentment una cultura és així com un registre, com un magatzem o un pou d'experiències acumulades. Ha de ser, però, un dipòsit tancat? Doncs n'hi ha que sí que ho creuen: els qui han mitificat una determinada configuració del país i sacralitzat unes respostes i trets específics. Res no ha de modificar-se, pensen, cap nou component ha d'immiscuir-se en el pastís cultural establert, modèlic. Tot element nou, amb pretensions d'introducció i a l'aguait, ha de ser rebutjat: res de bretxes a desnaturalitzadors d'essències i castedats immaculades. Donar pas al que és nou és cedir a la traïció, obrir portes a cavalls de Troia de perill i dany segur. Cal anar amb compte.

D'altres no veuran traïció en els canvis, però sí un esforç innecessari, inútil. Per què progressar? Al capdavall, s'és, potser, més feliç avui que segles i mil·lennis endarrera? No en tenim cap, d'home de llavors, per preguntar-li-ho i establir comparances. Però bé, avançar cap a aspectes positius suposa voler allunyar-se dels negatius. És això possible? Res, que estam institucionalitzant la frustració amb tals propòsits, ens dirien i repetirien. El positiu només té sentit i és destriable i disfrutable si l'oposam, experimentant-lo, a un pel negatiu de contrast, imprescindible. Els opostos, ja ho sabem, són recíprocament dependents, com comprar i vendre o guany i pèrdua. Mai no

podrem sostreure'ns del negatiu perquè ens és imprescindible per a l'assaboriment del positiu.

Avançar, progressar és, per tant, una absurda quimera. Cada nova passa en l'avanç és un esglaó per albirar nous problemes i entrebancs. Progressar és, doncs, una pèrdua de temps i d'energies, un fer voltes i voltes absurdament per no arribar mai a cap port i meta final de pau i assossec.

Si el progrés és un engany i un frau, es tracta de consolidar essències i abortar devenirs i canvis, no engrunant-se en trampa històrica i buscades angoixoses de noves formes. Millor relaxar-se, pacíficament, i deixar-se de novetats, engúnies i coverbo

Ens cal l'acceleració de ritmes

Així ho fan els tradicionalistes i conservadors: aixequen temple i bandera d'un estadi de l'ahir fixat en arquetipus i patró, exemple i norma, oblidant (però, que els importa!) que l'estadi-model va ser, ell, fruit d'un devenir, d'un neguit en la búsqueda de milloraments i progressos.

L'origen de la mitificació, o sacralització, d'un pretèrit venerat com a genuí, actualitzat en present i programat com a via de futur, deu ser ben dispar. Com explicar-se'l? Tal vegada per la forta fe en passades èpoques magnificades, encertadament o no, com a "èpoques daurades", d'esplendor, i acceptades com a satisfactòries. O potser en la fe vers el valor de les transmissions hereditàries dignes de confiança. O podrà respondre també a raons més planeres d'interessos pragmàtics, anau vosaltres a saber.

Però avui és mala època pels conservadors de ghettos culturals. Qualsevol es resisteix a contagis. Activar-se en la resistència és fornir murs

i bunkers de voluntarisme en estat constant de confrontació i col·lisió, i front a enemics foranis a dojo. I és tancar-se ulls i orelles i ones hertzianes i autopistes i carreteres.

Que què ens alligona la natura? Accepta ella els canvis? Tota la natura és una història de procés en canvis. Encara que a ritme lentíssim, tan lentíssim que les transformacions no ocasionen distorsions d'acomodació dins dels sistemes ni tampoc *shocks* d'adaptació. L'home, en canvi, amb invents i innovacions, transtoca la serenitat evolutiva i imposa l'acceleració de ritmes i la urgència de respostes culturals a medi i situacions agitats.

Per això els tradicionalistes no accepten el joc de l'home desficiós. Reneguen d'invençions i canvis i, posant fre a carro, pretenen esdevenir tan estàtics com el propi model natural que no va trasbalsat per tècniques, innovacions i màquines.

Potser no van del tot errats. Aïllats i petrificats els models i

crystal·litzades les pautes, procuren anar tira-tira sense arribar a cap banda, enllaçats a uns mateixos rituals, combregant d'uns mateixos déus, tancant-se ulls i orelles a sirenes beladores i recolzant-se a uns mateixos termes de referències, inamovibles. Anualment van repetint uns gestos en dates assenyalades i sempre recuperades. Mengen torrons per Na crespells per Pasqua i encenen tions i canten tonades de sempre per Sant Antoni Gloriós. Cada dia pot ser una data, una actitud i una tradició reapareguda en un temps cíclic que es corba anualment sobre si mateix i torna i retorna i mai no és cap línia recta estimada vers punt i meta d'infinít inabastable. Els ritus els agermanen, van aparellats i acompanyats, i el dia més inesperat munten la coral inevitable en orfeó de veus pures per matar un temps tranquil, però tan buit, que potser necessita música. I així van, perquè cadascú es munta vida i cadafal com pot i més li agrada. O no? ■

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

1990

Son Rapinya

Llac de Banyoles, s/n.
C.P. 07013

Son Ximelis

Cap Blanc, s/n.
C.P. 07011

Rafal Vell

Pere Ripoll Palou, 9
C.P. 07008

Gènova

Barranc, 2
C.P. 07015

Establiments

Pça. Immaculada, 3
C.P. 07010

Sant Jordi

Bauçà, 31
C.P. 07199

Arenal

Pça. G. Rul·lan Garcías, 5,
1er pis. C.P. 07600

Coll d'en Rabassa

Bailèn, 38
C.P. 07007

Blanquerna

Sant Joaquim, 9
C.P. 07003

Son Gotleu

Regal, 105
C.P. 07008

Sa Indioteria

Gremi Tintorers, s/n.
C.P. 07009

Polígon de Llevant

Ciudad de Querétano, 3
C.P. 07007

Molinar

Xadó, 7
C.P. 07006

Horari

Dilluns a divendres: 15-21 h.
Dissabtes: 10-14 h.

Cort

Pça. Cort, 1
C.P. 07001

Horari

Matins: 9'30-13'30 h.
Horabaixa: 17-20 h.
Dissabtes: 9'30-13 h.

ajuntament de palma

CRE-A-CCIÓ

UN POEMA QUE VAIG ESCRIURE L'ANY PASSAT

Arnau Pons

El Cant Surrealista

Us he vist com una guarda de bestioles
desullades,
la negritud civil enlairada, desesperada
per l'àrid i tranquil paisatge
de raça eixorca.

A l'espera del vostre trist soroll
us veig

com gireu els pops de l'inrevés
plens d'oci obscur.

Ploreu, de misteri,
senyors, com gossos engelabrits,
i la foscor furiosa us envaeix dins les
vostres cambres.

La carn de cera de les vostres esposes,
invertebrades,
s'ha atansat al vostre rostre de dos llavis,
i no he volgut mirar-ho.

Perdoneu, senyors, si vull saber
quantes peces

de negre argent
amagueu dins els vostres ossos
xopats d'oli i de benzina,
i baves.

Sacrílegs!

Deixeu-me! Encara
sento la vostra coïssor d'aresta.

Mireu, a l'algar llostreja
i el Camp Roig s'ha endolat
d'un roig encès.

Tanmateix us veig,

Barcelona, 10 de Gener de 1990

Estimat,

com és costum, cada mes reb la vostra
revista i així puc odorar, entre línia i
línia, les sentors mig amagades dins els
calls de la memòria. Fa uns dies que he
tornat de Lisboa, on he començat un pe-
tit opuscle teatral que, si Déu vol, es re-
presentarà l'any vinent a Mallorca. Ca-
da dia vaig fent, concretant, afegint coses
a les menudècies literàries que m'embol-
calen.

Amb la carta t'envio un poema que
vaig escriure l'any passat emprès per la
ignomínia. Voldria, entre tots, trepitjar les
colobres, mosques vironeres, granots de mala
fel, enolopendres verinoses, llargardaiços
rabiits... que volen malmetre la nostra
illa. Porto Colom és en perill i per això
m'agradaria que publiquessis, si us ve de
gust i no fa nosa, el poema. T'he de confes-
sar que ja ha estat publicat al setmana-
ri «Felanitx» del dia 25 de Novembre
de 1989, però, així i tot, em sembla que
a través del mirall podria reflectir-se
dins la feroïcia de moltes més cares.

Xen,
Arnau Pons

de tan a prop
 que sento el calfred d'un cos dentat
 esqueixant la terra
 i les arrels dels arbres.
 Perdó, senyors, continueu,
 defequeu amb el vostre anell de Saturn
 sobre el vostre regne sentorós,
 tots alhora, cenobi de bèsties;
 folls de fregar-nos l'entrecuix
 amb els pètals d'una llibertat inflamada.
 Míldiu!
 Sou de Míldiu!
 Mare de Déu! Míldiu! Míldiu! Míldiu!
 Calma, senyors, calma.
 No calen aquestes llàgrimes
 subterrànies
 d'ulls lleganyosos,
 val més veure com ploren els ases
 dins les coves marítimes
 i alenar el buf de l'onada.
 Feu-me cas, senyors,
 el vostre ferment amara el mar
 i l'arquitectura celeste de cada diatomea.
 No feu fragor,
 mengeu massa de pressa.
 Deixeu que l'esquelleta
 la portin uns altres,
 lluents de músiques concretes.
 La vostra cançoneta
 invariable
 només pot sorgir d'escardalenques
 escolopendres.

Aparteu de mi el vostre formigó sec
 i la vostra carn humida!
 Quin soroll tan trist...
 Quin estrèpit us acompanya!
 Ai senyors, deixeu-vos de mortalles,
 el meu port no vol cap mortalla,
 si tant voleu,
 emmortalleu els vostres infants de gleva.
 Entre les vostres dents

hi creix el verdet més tendre.
 Per què
 com un penell
 giravolteu amb l'alè més feble?
 Que no us n'adoneu?
 Aquesta boca lllaminera
 que badalla les vostres butxaques
 us ha nafrat les cames
 i solament n'ha deixat l'os
 farcit de macadures.
 Heu esventrat la mar, senyors,
 per tots quants forats naturals tenia.
 Un zènit gris es fon dins la vostra clepsa
 endarrerida.
 I entre vostès i jo hi ha l'abís més fondo.
 Au, senyors, capfiqueu-vos
 dins les fulles agres de les vostres dones.
 Si de cas, fruiu,
 fruiu, senyors,
 talment cavalls ebris d'amor,
 fruiu la copinya, l'eriçó, l'anemone,
 el cocó, la voluble alga.
 Picossegeu, senyors,
 com un ocell entre cada bri d'herba;
 pregona calma, infinitud
 arborada,
 dolç naufragi de les vostres dèries.
 Escolteu-me, senyors d'insolent
 verbigràcia,
 banyarriquers,
 un tel de gana s'estén dins el vostre esguard
 i tot ho enteleu amb els dits
 untats pel greix que la moneda
 en palpar-la massa.
 Emperò senyors, no desconfieu,
 arribarà un dia en què Déu us dirà
 en felanitxer clar i desconsolat:
 "— L'horitzó
 és el meu somris dels blaus
 on s'hi gronxen els virots
 quan el meu alè els lleva".

ENTREVISTA

JOSEP COLL BARDOLET, PINTOR DE LA LLUM I DE LA DANSA

Antònia M. Calafat i Rivas

Josep Coll Bardolet, el pintor de la llum i del paisatge de Mallorca neix fora de l'illa, en un poblet del Ripollès, Campdevànol, l'any 1912; coneixedor dels paisatges dels voltants del riu Freser, aprèn ben aviat a copsar la bellesa de la Natura del seu país, però per arribar a plasmar-la a través de la tela i el pinzell li caldrà un llarg aprenentatge. Coll Bardolet rep lliçons de dibuix i pintura a l'Escola Municipal de Dibuix de Vic de mestres com Eudald Brunet, Ramon Torrent o Pere Bigues; més tard col·labora amb el pintor Sert en la col·locació de les pintures de la catedral de Vic; continua el seu aprenentatge a l'Escola Superior de Paisatge d'Olot amb professors com Iu Pasqual, Pere Creixans o Joan Colom; a Tours és alumne de l'École des Beaux Arts i a l'Académie Royale des Beaux Arts de Brussel·les és deixeble d'Alfred Bastien i obté la titulació de Professor de Pintura i Dibuix; l'any 1941 viatja a Madrid per estudiar a l'Escuela Superior de Bellas Artes de San Fernando amb Esteve Botei i s'especialitza en la tècnica del gravat. I amb aquesta sòlida formació acadèmica i a més, amb la seva enorme sensibilitat i valua com a pintor, després d'haver visitat un bon nombre de països, desembarca a Mallorca per restar-hi definitivament engrandint l'univers cultural de l'illa.

L'any 1944 fixa la seva residència a Valldemossa, primer a l'Hotel de l'Artista, regentat per tomeu Estaràs i Margalida, sa dona, i més tard en una casa-estudi situada entre la Cartoixa i el palau dels reis de Mallorca, des d'on pot

Josep Coll Bardolet (foto: Juan Iriarte).

contemplar tota la vall i les muntanyes que s'obren per permetre a l'observador la vista de la plana de Ciutat i més enllà, la mar Mediterrània.

Josep Coll i Bardolet és un dels membres fundadors de l'Obra Cultural Balear, i fou guardonat recentment amb la Creu de Sant Jordi que atorga la Generalitat de Catalunya.

Sr. Coll, vostè se sent un home i un pintor especialment mediterrani?

En cert aspecte, sí, però també una mica universal, pel món que he

voltat i totes les coses que he conegut; però precisament el Mediterrani és un dels temes que fan més il·lusió a tot el qui es dedica a les coses de l'art. No hem d'oblidar que el Mediterrani és el bressol de la cultura.

Vostè coneix també el Nord d'Europa, l'ha pintat en moltes ocasions i cada any viatja al Nord; què l'atreu dels paisatges nòrdics?

Bé, una de les coses importants per mi en la pintura és la nota grisa --encara que aquí, a Mallorca, no n'hi

ha--, una de les coses que ensenya més el color és el gris i potser el fet d'haver estudiat durant un temps molt intens de la meua vida a un país gris com era Bèlgica em va marcar; i aquesta cosa és com un atavisme que queda en tu sempre, no? i et marca, i crec jo que el gris en la paleta és una gran cosa. Perquè si no s'usa llavors moltes vegades un pot quedar en el "cromo" i s'ha de tenir en compte que la pintura és una altra cosa.

Ja hem vist que la seva formació és completíssima, però hem dit també que compta amb una extraordinària sensibilitat i sabem que treballa cada dia; quines proporcions de totes tres coses --estudi, sensibilitat i treball-- creu que calen per crear una obra com la seva?

Totes. Per fer una bona obra primer es necessita constància, amor i una dedicació completa. Per a una obra ben feta, per mi, això és fonamental. Constància, amor i una dedicació completa. Aquestes són les bases; la tècnica ve amb la pròpia inèrcia del treball, la tècnica és la creació d'un mateix; és el tema qui te la dona; quan només hi ha tècnica, malament.

Quan pinta posa èmfasi en el fet que la seva persona, el seu jo sigui copsat per l'espectador del quadre, o s'estima més pensar en un art més personal, purament descriptiu?

Quan pinto, només penso en allò que pinto, no penso en res més, en cap altre premi, en cap altra cosa. El que faig és el fons de tot.

Com definiria la seva pintura? Faci'ns un auto-retrat com a pintor.

Cada mig any puc ésser diferent. L'obra d'un pintor no pot ésser mai igual, és millor que no ho sigui. Quan l'obra és massa repetida la producció artística es va fent maquinament... l'obra ha d'ésser distinta d'emoció, de color, de forma. L'obra sempre he dit que és l'estat d'ànim de l'artista en el moment de la realització; l'estat d'ànim no és mai el mateix, nosaltres no som mai els mateixos, avui no sóc el mateix que era ahir i demà no seré el mateix que sóc avui, sempre hi ha un estat d'ànim

diferent i aquest estat d'ànim és el que s'ha de reflectir en l'obra. Per això una obra no pot ésser igual, perquè l'estat d'ànim és diferent si, realment, com jo penso, la missió de l'art és crear estats d'ànim.

I ara, en quin moment diria que es troba?

Ara, amb l'emoció que sento per això de la Creu de Sant Jordi, estic en un "entre parèntesi". Fins que hagi recollit el premi, jo tindrè una mica de temporal en mi mateix, un temporal espiritual de bon auguri.

● Per fer una bona obra es necessita constància, amor i una dedicació completa

● Cada mig any puc ésser diferent. L'obra d'un pintor no pot ésser mai igual, és millor que no ho sigui

● Tinc necessitat de fer feina per a mi, per a la meua tranquil·litat, per al meu esperit

Què significa per a vostè la concessió d'aquest important premi?

És una de les grans coronacions que jo agraeixo molt i que em fa sentir molt més català. Pel que m'ha importat més a mi és pel que representa de tots els que han cregut en mi, per tots els que han vist en mi alguna cosa i que des de fa molt temps, fins i tot amb la seva simpatia, m'han donat suport, per tots ells li dono al premi més importància que per mi mateix. Rebo cartes, rebo telegrams de molta gent, i això és una gran satisfacció.

Vostè va manifestar fa alguns

mesos a la revista MIRAMAR-Vallde-mossa que "els únics contratemps que he tingut a l'illa han estat per voler defensar uns paisatges determinats (...) jo no he anat mai contra ningú, ara, he anat en defensa del paisatge, que és de tothom...", aleshores, quina és la seva opinió sobre la destrucció de paisatges avui a Mallorca?

És un gran problema, això, i realment encara avui és l'única cosa que em porta neguit i que m'inquieta. Jo sé que el paisatge que protegiré no podré gaudir-lo sempre perquè la vida passa i els anys passen, però l'he estimat tant que em sap greu que el desgraciïn, em sap greu que el facin malbé; a mi m'agradaria que els arbres fossin els arbres i hi hagués ocells que anessin a cantar allà dedins, però hi ha molts arbres on no podrà anar cap ocell perquè ja els hauran tret i això sí que m'intranquil·litza molt, perquè és un patrimoni de tothom i és una riquesa que jo l'he estimada tant! i segueixo estimant-la que m'adoleix molt la destrossa del paisatge. I a Mallorca no s'estima com s'hauria d'estimar el paisatge, i ho sento molt; el déu diner ha fet un mal terrible, i això és molt difícil d'aturar, pel que veig, perquè hi ha gent que actuen d'una manera maligna, amb unes arts malignes. Falta un seny superior que regeixi aquestes coses, i aquest seny superior jo no el veig encara. Apareixen uns articles a la premsa en grans titulars, però no tenen cap eficàcia. Però, seguim fent camí, treballant per fer el que podem.

I com veu vostè les noves promocions de paisatgistes a Mallorca?

A mi em sap greu, però he tingut poc contacte amb la gent nova, cosa que és una equivocació meua, potser, però tinc tanta feina que no tinc temps per esparcir-me; avui el món va tan depressa, cadascú va pel seu compte i per poder trobar aquesta gent, has de perdre molt de temps, i jo aquest temps no el tinc per perdre, no el puc perdre perquè he de treballar. I no és que m'hi obliguin, m'hi obligo jo mateix, tinc necessitat de fer feina per a mi, per a la meua tranquil·litat, per al meu esperit.

Ja n'hi ha, ja, de bons pintors, en les noves generacions, n'hi ha que ho fan molt bé; fins i tot he anat a alguna galeria i n'he trobat algun que m'ha agradat molt, un xicot molt senzill, molt humil i, realment, les coses bones sempre surten de gent així. No vull dir noms perquè llavor n'oblidaria d'altres. Però sí que hi ha gent jove que promet molt.

Jo crec que aquesta és una època d'or per als pintors, jo, fa molt anys que pinto i recordo que a la primera

exposició em van comprar dos quadres, dos! i jo estava boig d'alegria, perquè això ja era un èxit, i a les altres exposicions, quatre o cinc quadres i ara fan una exposició i venen vint quadres! Això només passa aquí, perquè a l'estranger tampoc no passa; aquí hi ha hagut una mena d'eufòria, és molt bonic, és una època d'or per a la pintura, jo n'estic segur, d'això.

Però, dit a part, d'aquí a cinquanta anys hi haurà moltes sorpreses amb molta de la pintura que s'ha com-

prat avui i amb pintura per la qual s'han pagat molts diners. No val que un pintor sigui considerat bo per les promocions que en fan; és viure l'art i haver sofert l'art, haver tingut una inquietud i un neguit en la vida, en la teva existència per haver aconseguit alguna cosa el que cal per esdevenir artista.

Mercès, Sr. Coll, per la seva conversa i per portar fins a Valldemossa i Mallorca la Creu de Sant Jordi que vostè tant mereix. ■

Papers pintats

Marc i Motlures

Pintures

Casa Pomar Flores

ARTICLES PER A ARTISTES

Sant Miquel, 77. Tel. 72 14 83

07002 PALMA

ACTUAL ART, a cops d'il·lusió

Joan Tortella

Salvador Ramon i Antoni Marquet.

Des de la inauguració d'un nou espai de plàstica --galeria "Actual Art"; c/ Philip Newman, 5; 07460 Pollença-- tenia un deute amb Antoni Marquet i Salvador Ramon, i tu saps que jo, etern descapitalitzat, només tenc una manera de pagar els meus deutes: treure el personal damunt els papers. ¡Si sabessin que només tu llegeixes el que jo escric!, ¡si sabessin que tu no compres quadres, que tu només compres novel·les decimonòniques!. Però, què has de fer, què feries tu si es tractàs de dos antics nacionalistes que encara no han perdut la il·lusió. A més, quan s'està en fase terminal se té molt de valor. Per exemple, se té el valor suficient per a polsar el botó del cassette, escoltar amb gest impassible, i transcriure-ho al paper amb més impassibilitat encara.

SALVADOR RAMON

Vaig néixer a Barcelona l'any 1940, on vaig cursar estudis a l'Escola d'Arts i Oficis. El 1963 veng a Pollença i pos un taller de vases, policromies i restauració de mobles. La restauració de peces antigues és la feina que més m'atreu. Estic especialment satisfet de la labor desenvolupada a esglésies: Pollença, Inca, Fornalutx... Juntament amb Martí Ochogavia, fundàrem a Pollença la Banda de Música de joves: tambors, cornetes, majorettes. Vaig formar part d'una Junta del Club Pollença. D'aquesta activitat record amb especial simpatia les sessions de Cine-Club. També he estat Secretari de Finances de l'Obra Cultural Balear (Pollença), la qual va néixer de la mà de Tomeu Pa-yeras.

ANTONI MARQUET

Vaig començar a sentir el gust de pintar, o dibuixar, molt nin. Mon pare no veia amb bons ulls que jo volgués ésser pintor, perquè aleshores existia la idea que un pintor era una persona que no tenia un ofici, i jo el que feia era anar estalviant els doblers que me donaven per anar al cinema, i comprava, quasi d'amagat, un tub, unes pintures, un llapis. Un dia en Pep Dionís em va mostrar tot un equip de pintura (cavallets, caps de colors...) que em semblà meravellós. Després em va dir que mon pare, veient la meua afició a la pintura, ho havia deixat pagat. De llavors ençà, jo tenia 9 anys, mon pare em va cercar un professor de dibuix: Montserrat Amengual. Es tractava de dibuix geomètric més que artístic, però em servia per començar. Després va fer gestions perquè anàs a classe de dibuix amb Hans Paapp, però aquest ja se n'anava de Pollença, i va coincidir amb la vinguda per segona vegada al poble de Carles Got, i a partir d'aquí vaig començar a anar a classes serioses de pintura. Quan no tenia escola, estava tot el dia pintant amb ell. Puc dir que som alumne seu. Sota el seu assessorament vaig anar a estudiar Arts i Oficis a Palma (dos anys) i després a Sant Jordi (Barcelona). No vaig acabar els estudis de Belles Arts. A partir d'aquí em vaig plantejar seriosament l'ofici de pintor, però circumstàncies familiars --una malaltia impossibilità a mon pare de portar ell tot sol el negoci-- m'obligaren a haver d'alternar la pintura amb el negoci familiar. Però jo patia molt, aquella feina no era la meua, el negoci anava malament. I mon pare va ésser el primer que m'aconsellà que ho deixàs.

Vaig tancar l'empresa de Construcció i vaig començar a pintar. Per assegurar l'economia familiar, Teresa --la meua dona-- va obrir una tenda. Jo li ajudava a estones, fins que ha arribat un moment que fins i tot aquestes estones han estat una càrrega per a mi, i juntament amb Salvadòr hem muntat aquesta galeria, i en conseqüència traspasarem el comerç que tenia na Teresa: ella tota sola no ho podia dur i jo no la podia ajudar.

La història de la galeria és, més o menys, aquesta: unes persones amb un capitalista al front, o al darrera, volien crear una nova galeria a Pollença, i me varen oferir la direcció artística. Em va il·lusionar molt la idea, sobretot perquè com a pintor em sentia marginat per part de les galeries on feia feina. A les galeries de cap de les maneres els interessa l'art sinó la part comercial que l'art genera. Interessa el quadre que es pot vendre, no interessa si el quadre és bo o dolent. A més, no m'oferien cap contacte per a exposar a d'altres galeries. Aleshores, la possibilitat de dirigir una galeria i orientar-la més cap a la part artística, sentir plaer de tenir una peça encara que saps que no la pots vendre, però poder-la mostrar, ajudar a un pintor... tot junt m'atreia molt. Però,

d'aquell grup inicial de persones interessades en obrir una nova galeria, capitalista inclòs, només quedarem en Salvador i jo, i tirarem endavant. Decidírem no portar una línia exclusiva, sinó treballar amb una pintura que ja té una factura feta. Ens interessa més la qualitat que la línia. Tampoc volíem tocar la pintura jove, ja que aquest és un camp on la majoria dels galeristes s'afiquen perquè es pot guanyar un "duro" fàcil, perquè a aquests al·lots se'ls pot comprar molt barato i amb una mica de promoció, vendre car. Però veim que no ens podem dedicar només a la pintura de persones majors, ja formades, per tant també donarem una mica d'entrada a algun pintor jove, però només agafarem aquells que tenen, o suposam que tindran, una qualitat, mai aquells que nosaltres consideram dolents, per molt promocionats que estiguin. En definitiva, ens interessa un pintor fet i que ja ha demostrat que és bo.

A part de l'activitat com a pintor i galerista, he col·laborat amb la delegació a Pollença de l'Obra Cultural Balear, producte de la meua inquietud nacionalista entesa com a política cultural i lingüística. Sempre m'ha preocupat poder llegir un llibre

en la meua pròpia llengua, el fet que les persones conversin en català i no siguin discriminades per aquest motiu. Jo crec que això em va néixer a Barcelona, on vaig haver de passar pel "cuartelillo" per aquest motiu. Aquesta consciència nacionalista em va portar a afiliar-me a l'Obra Cultural Balear. Era el vice-President de l'OCB (Pollença) en el moment en què es va crear la revista "El Gall". Hi va haver unes discrepàncies en la forma de confeccionar la revista entre Xesca Ensenyat, que era la Presidenta, i nosaltres. Com a resultat, Xesca va dimitir i jo vaig quedar com a President de l'OCB i encarregat del "Gall". Em sentia molt bé, molt a gust, dirigint la revista, l'únic problema era que no trobaves la cooperació necessària, i per això va desaparèixer. Jo era conscient que no sabia escriure, que no escrivia bé, però la necessitat d'expressar-me em va obligar a escriure i a firmar-ho. Per tant, he estat ficat dins la defensa d'una llengua i una cultura --la nostra-- sense tenir una preparació, impulsat per la necessitat de dir el que sentia. ■

Joan Tortella és crític d'art.

LA NOSTRA COBERTA

R. M.

Teresa Pagès i Mas, autora de la portada, nasqué el 1957 a Palma i del 75 al 80 estudià art a l'Escola Massana i al Conservatori de les Arts del Llibre, a Barcelona. El treball més recent que ha realitzat és la il·lustració de la revista "Escalbruix, III". El 1982 rebé un premi, la Medalla al mèrit, concedit per l'Ateneu de Maó. Ha dissenyat cartells i ha fet diverses exposicions, així com ha participat en mostres de pintura, l'última, l'any 89 a Les Jornades d'art i Literatura dels joves de les Illes.

Teresa Pagès manifesta el seu amor cap a la figura humana, la vida quotidiana i l'entorn mediterrani.

"No puc pintar sinó de mi mateixa, de la meua vida i de les meues coses. La idea pròpia de les coses, les línies i les formes que deixo sobre el paper em són suggerides per la realitat: les figures humanes, els motius vegetals, els objectes de cuina. Quan dibuixo sobre el paper uns perfils, una taca, hi deixo quelcom més d'allò percebut, neix una altra vida que no és la realitat. M'atreu la tradició de l'art propi i els motius relacionats amb la pròpia cultura".

Ens fa saber que la intuïció és la seva millor eina de treball. I pel que fa a l'estil, sempre li ha agradat l'expressionisme, i, tanmateix això, deixa ben clar que no s'identifica amb cap estil o escola, perquè sempre li han atret més les individualitats artístiques. Creu que allò que cerquem dins l'obra és la personalitat.

"Un artista no ha de cercar un estil. Un estil és una pauta que sempre ha d'evolucionar. Però, reconec que el valor d'un estil és que reflecteix l'esperit d'una època o d'una terra. Aquest esperit és el que marca l'eternitat

on viuen certes obres d'art".

Teresa Pagès, creu que l'artista no és un ésser aïllat. L'artista té un compromís. Creu que la importància de l'art és que l'artista o creador respon a un moment social.

"Les obres tenen força i són cosa viva quan col·laboren d'una aspiració que és de molts i alhora és la realització del propi ideal. L'originalitat de l'artista consisteix a actuar en llibertat".

Quant al suport institucional a l'artista jove, creu que actualment comença a fer-se'n alguna cosa, però que la canalització d'allò ofert no és adequada. És difícil de saber on hom s'ha d'adreçar alhora d'informar-se sobre ajuts, beques o complementació d'estudis. Teresa no se sent del gremi. L'etiqueta d'artista no sap ben bé com portar-la. Pel que fa a la comercialització de l'art, en valora negativament

Teresa Pagès i Mas.

el que suposa formar part de la compra-venda del mercat, i de positiu la satisfacció del reconeixement de la creació artística.

Defineix els trets característics del seu treball artístic de la manera següent, "No tenir cap idea tancada. M'agrada provar, fer mil i una variacions del tema. L'acció, en el sentit d'actuar més que pensar. Defugir el desànim. I sobretot, fer de la intuïció l'amic vàlid. Treball ràpid".

Li agrada de contemplar la pròpia obra; el joc de fer-ne d'espectador. ■

L'ULL DE VELLUT

UN POBLE SENSE NATURA?

Guiem Daviu Vich i Miquel Serra Roig

Tot allò que volem dir en aquest escrit es pot resumir en poques línies: La nostra natura (paisatge, muntanya, mar, fauna, flora, bellesa...) es degrada i empeteix. La natura forma part del nostre viure, del nostre benestar, és per a tots. La seva mercantilització l'ha posada en poques mans que la desfan i la venen a bocins. Una lluita i proposta de la societat pot trobar-se --ha de trobar-- una solució política i fixar (sense possibilitat de reculada) una nova relació de poder i d'administració pública a favor de la natura o sigui a favor nostre, de la gent. Intentem explicar-ho un poc més.

Una pèrdua que ens perd. Una catàstrofe?. La història més recent --fins avui dematí-- situa les nostres Illes (no només dins un context militar otanenc de militarització del Mediterrani i de punt d'estalonament de l'eix Balears-Estret-Canàries, ara en greu crisi sinó també dins una especialització econòmica: el turisme, la fabricació i venda de vacances i ocis que ha tengut en la nostra natura la matèria prima bàsica pel producte que es ven i es continua venent. La qual cosa acompanyada d'una mà d'obra pròpia i importada, una aliança de capitals propis i estrangers i una situació política complaent (el franquisme d'ahir i el desenvolupisme d'avui) ha causat una transformació ràpida de la nostra societat, economia, cultura, natura, paisatge... La taxa de beneficis del capital ha estat molt superior al creixement de la renda "per càpita" (cosa normal i inherent a un capitalisme sense a penes correccions socials) i tenint un dels productes interiors bruts (PIB) més elevats d'Espanya tenim també una dependència de les decisions del capital turístic europeu tan marcada i greu que no podem entendre com mai ha sorgit des d'aquí una capacitat negociadora, solidària amb altres països mediterranis receptors de turisme --una espècie d'OPEP turística-- que pogués augmentar substan-

... des de la contemplació d'una posta de sol, o d'una travessa de la Serra de Tramuntana, o les variades formes de la vorera de mar... (Foto: Sebastià Avellà)

cialment el valor afegit de tot el servei turístic que donam i que ara no es queda aquí però que s'hi produeix.

El fet doble i innegable (hi nedom a dins) és el repte de reordenar la nostra economia, sobretot el sector turístic i la preservació de la nostra (?) natura (aquesta conjunció és fonamental) entesa com a bé públic i fins ara malmesa, abusada, destrossada i disminuïda per part de mans privades.

Si comptam tot el planejament urbanístic en vigor, producte de totes les lleis del sòl hagudes (del 1956, pla d'ordenació provincial de 1973, llei del sòl de 1975) i de la legislació que hi incideix (camps de golf, centres d'interès turístic, interès social (!), de defensa estratègica...) ens surt una capacitat urbanística per a més de 2 milions i mig de persones (i no es tracta precisament de donar posada a qui no en té).

Un dret irrenunciable. En efecte, si una cosa és clara, patent i manifesta és que el benestar, la qualitat de vida, la salut en sentit ample (disfrutar de la vida) no es mesura únicament pel nivell d'ingressos anuals sinó que hi intervenen altres aspectes (i la maduresa de la societat en va incorporant de nous). Així endemés de la sanitat, educació, jubilació... (que no creim encara aconseguits) s'hi afegeix, amb una gran conscienciació, el plaer de fruir de la natura, cosa que pren moltes formes segons edats, gustos individuals, ocupació, vida familiar, etc.

Hem detectat una major incorporació de població al contacte directe amb la natura i una multiplicitat de formes d'aquest mateix contacte: des de la contemplació d'una posta de sol darrere un turó no edificat fins a una travessa de la Serra de Tramuntana en pla supervivència, passant per les variades formes de dia a vorera de mar (mentre el nostre litoral mantengui el ventall --que ja s'estreny-- d'elecció i no vinguin les lanxes renoueres amb pudor d'anunci televisiu).

Una cosa és clara, aquest contacte persona-natura, com a component necessari del nostre benestar i com a dret irrenunciable, està a punt de

perdre's per sempre. La carrera d'urbanitzacions, autopistes, ports esportius, camps de golf... ens convertiran en ciutadans i ciutadanes mutilats a perpetuïtat (ídem per a les generacions futures) condemnats a l'enyorança de la nostra natura i recordant-la en vídeo.

Esperança i basant-nos en

● **Ja no volem
córrer un diumenge
horabaixa per salvar
una cala ni veure'ns
sorpresa per una
estratagema
jurídico-urbanística**

● **Volem afegir la
nostra veu als que
propugnen un
document ecològic
per a les nostres illes,
que faci definir i
pronunciar-se
clarament les forces
polítiques**

les lluites i creixent conscienciació d'aquests darrers anys veim factible, endemés d'indispensable, una nova relació de poder polític on un dels plantejaments fonamentals sigui la preservació, manteniment, defensa i restitució de la nostra natura.

Una solució política i social. Si ha quedat clara la nostra opinió, hem arribat al punt clau del nostre escrit: només s'acabarà l'amenaça sobre la nostra terra, sobre la nostra natura, sobre nosaltres mateixos/es, si la societat de les nostres illes sap imposar aquesta necessitat i dret de preservar-la, protegir-la, guardar-la i restituir-la per a tots/es (no per a uns pocs) i les forces polítiques --com una instància d'aquesta societat-- ho assumeixen, administrant

el poder polític, jurídic, econòmic per a satisfer totes les exigències d'una protecció integral de la natura nostra.

Ja no volem córrer un diumenge horabaixa per salvar una cala --la volem salvada per sempre-- ni veure'ns sorpresos per una estratagema jurídico-urbanística (legal encara que immoral) que ens priva de 4.000 quarterades de sòl rústic. És l'hora d'una plasmació política, jurídica, econòmica, etc. que impedisqui aquests atemptats. Fins ara tot es sacrificava al desenvolupament econòmic ("fer duros") però, sense negligir-lo, és l'hora d'estar al servei d'un es lles i una gent que viu en equilibri amb una natura fràgil prou empobrida però vital per a la nostra existència.

Un document ecològic. La nostra esperança no és cega ni sorda. Es recolza en mils i mils de persones i en cents de grups i entitats que han tengut i tenen (i han de seguir tenint i augmentant la seva vigilància i control i denúncia) un protagonisme decisiu en la salvació del nostre patrimoni natural. Allò que hem fet entre tot i totes per sa Dragonera, per el Grau, per Cabrera, per Ses Salines, per l'Estany del Peix, per Mondragó... mostra un grau de maduresa ciutadana i ecològica que hauria de fer empegueir els nostres polítics, indignes d'una confiança i administració que detenen. No creim que puguin continuar insensibles a aquesta situació.

No sabem qui pot dubtar que la majoria del nostre poble està a favor d'una nova política per a la natura i rebutja la seva destrucció.

Per això creim que el protagonisme social esmentat ha de fer una passa més i crear una situació nova de salvaguarda i de protecció de l'entorn, garantit per les forces polítiques.

Encara que no creim suprimir les classes socials ni la seva (injusta) desigualtat sí que la dimensió de ciutadà/na-que-viu-el-seu-entorn, té un pes específic devora el paper del seu lloc en l'escala (poder) socioeconòmic. També creim --hem de ser francs-- que ser d'esquerres encara que no imprescindible sí que ajuda a ser ecologista. Molta gent que sociològicament és situada

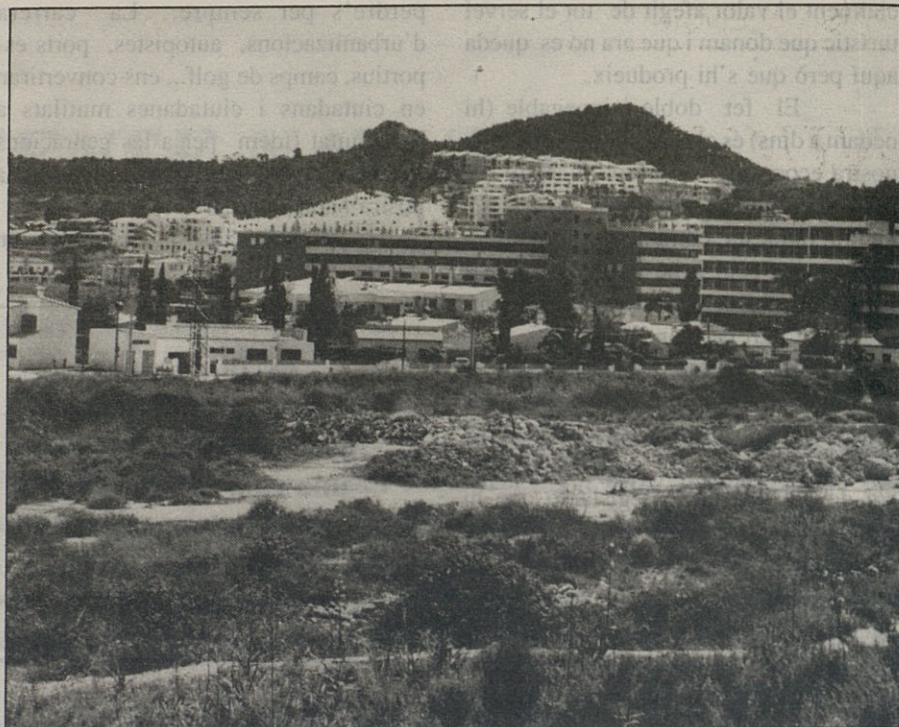
(pels tractadistes) a la dreta, en el cas de les nostres illes, dóna suport a un programa ecològic que no és de dretes *strictu sensu*, però aquesta mateixa gent es veu "obligada" a votar la "seva" candidatura política dretana que llavors els fot amb una política antiecològica.

Idò arribats a aquest punt, volem afegir la nostra veu als qui propugnen un *document ecològic per a les nostres illes* protagonitzat per tots els grups, entitats, associacions i moviments que lluiten per una nova política ecològica. Aquest document ha de fer definir i pronunciar-se clarament a les forces polítiques.

Per això no ha de faltar l'assessorament de persones concretes ni d'institucions acadèmiques i científiques, moltes d'elles prou distingides en la lluita per la natura. També caldrà el suport i el diàleg amb les forces sindicals no estrictament ecologistes: sindicats, associacions, clubs,...

I ara que ja ho hem dit, incloem un llistat, purament indicatiu, no exhaustiu i sense ordre jeràrquic, dels punts que podria tractar (repetim que no hi són tots):

Curta anàlisi de la situació, limitació de l'edificabilitat i urbanització, derogació de la legislació desenvolupista, la problemàtica de les indemnitzacions, l'aigua (tot), contaminacions (totes), paisatge, esponjament i "jardinització" de ciutat i pobles grans, política de vivenda (sòl públic), patrimoni arquitectònic artístic i arqueològic (incloent el rural i popular), protecció de fauna i flora, com-

Un nou futur comença i és la nostra responsabilitat donar-li una nova dimensió i un nou contingut.

pensació intermunicipal, zones de protecció integral del pla, muntanya, mar i litoral (parcs naturals), coordinació de polítiques sectorials, nivell de les decisions sobre el territori (parlament? municipi?), desmilitarització i desnuclearització del mar Balear, prohibició de les invasions mecanitzades a excursionistes i banyistes (trial, lanxes), transport públic, renous, dret de pas (a peu) per tots els camins de muntanya, pla i litoral, residus (tot i tots), coordinació i solidaritat entre països mediterranis... (afegiu-ne).

El creixement fet fins ara irrespectuós amb la natura s'ha d'haver acabat. Un nou futur comença i és la nostra responsabilitat donar-li una nova dimensió i un nou contingut. La natura és la nostra amiga i nosaltres som ella i ella és nosaltres. Només si som capaços de forjar un (nou) poder polític i una (nova) administració que cregui, assumisqui i practiqui tot allò esmentat aquí (i molt més que no hi cap), el futur serà nostre, de tots i totes. Ara tenim la paraula i l'acció. ■

març-90

Ses Piules
Estudi
de
Perruqueria

Carrer Navarra, nº 3, 1er - 07003 Palma - Tel. 71 80 37

Embat
llibres

Passatge Joan XXIII, 5-E
Geranis Centre
07002 Palma de Mallorca Tel. 71 33 50

PAÍS VALENCIÀ *conflictes entre*

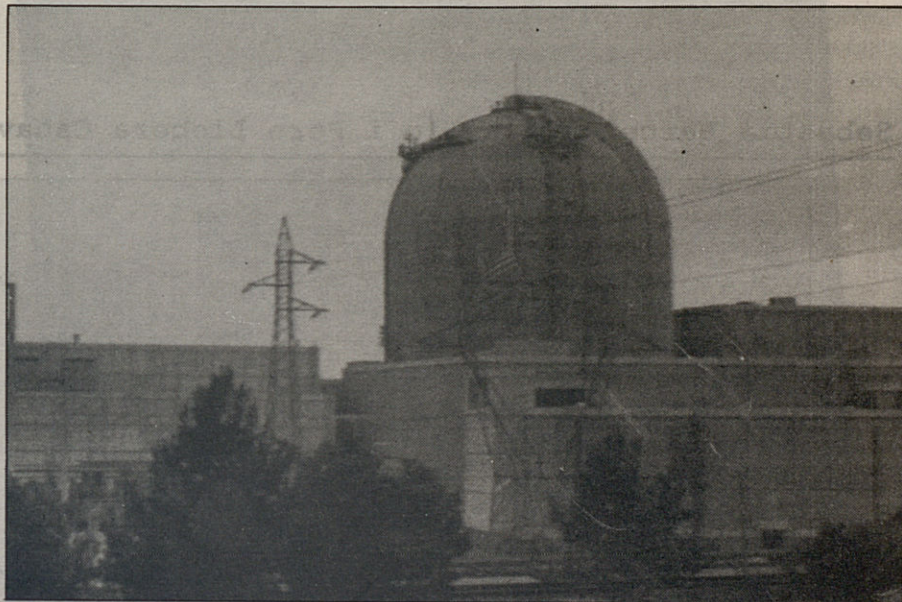
NUCLEAR? NO, GRÀCIES

Ramon Turmeda

Els diaris han dit que la central nuclear de Vandellòs I, aquella que l'any passat tingué un greu accident que hagués pogut acabar com el de Txernòbil, a la URSS, farà les reformes necessàries exigides pel Consell de Seguretat Nuclear i d'aquí a dos anys tornarà a funcionar amb normalitat. Tanmateix tot això de la reobertura de Vandellòs és mal de creure. M'inclín més per pensar que es tracta d'una simple operació d'imatge, però no de la central avariada i, de moment, clausurada, sinó de les altres centrals nuclears que hi ha en funcionament tant als Països Catalans com a l'Estat espanyol i, fins i tot, a tota la Comunitat Econòmica Europea. M'explicaré.

Si la central nuclear de Vandellòs I tancàs ara mateix, tal com exigeixen els grups antinuclears, després que tothom pogués comprovar que aquest model de central no compta amb les mesures imprescindibles que garanteixin la seva seguretat, en certa manera es reconeixeria que totes les seves germanes, com a mínim totes les construïdes amb la mateixa patent francesa, són insegures i propenses a tenir accidents de les mateixes característiques, amb el risc per a la població que això suposa. És a dir, que el tancament de la central situada ben a prop del delta de l'Ebre i de la mar Mediterrània, seria un argument definitiu per tancar altres centrals bessones, en previsió de fugites radioactives i deixaria un greu dubte sobre la seguretat de les altres centrals nuclears.

Ara ens diuen que Vandellòs I tornarà a funcionar en un termini de dos anys. Això fa pensar a l'opinió pública que no és que la central sigui insegura

Tot això de les centrals nuclears ens sol sonar als illencs com una història que no va amb nosaltres, com si la radioactivitat fos conscient de les divisions provincials, de les fronteres.

ja en el seu origen, sinó que, simplement ha tengut un accident que, amb les reparacions oportunes, no té per què tornar a succeir mai més. És una manera, com qualsevol altra, de rentar la cara a les centrals nuclears i de frenar, amb arguments tècnics, una opinió pública cada vegada més sensible vers aquesta qüestió. Mentrestant el tema anirà oblidant-se i la central, tanmateix, no arribarà a reobrir-se mai. Clar que és millor que Vandellòs I no torni a funcionar mai més, però encara seria molt millor que les centrals nuclears construïdes amb la mateixa patent, tancassin també les seves portes i que les altres oferissin garanties més clares de la seva seguretat.

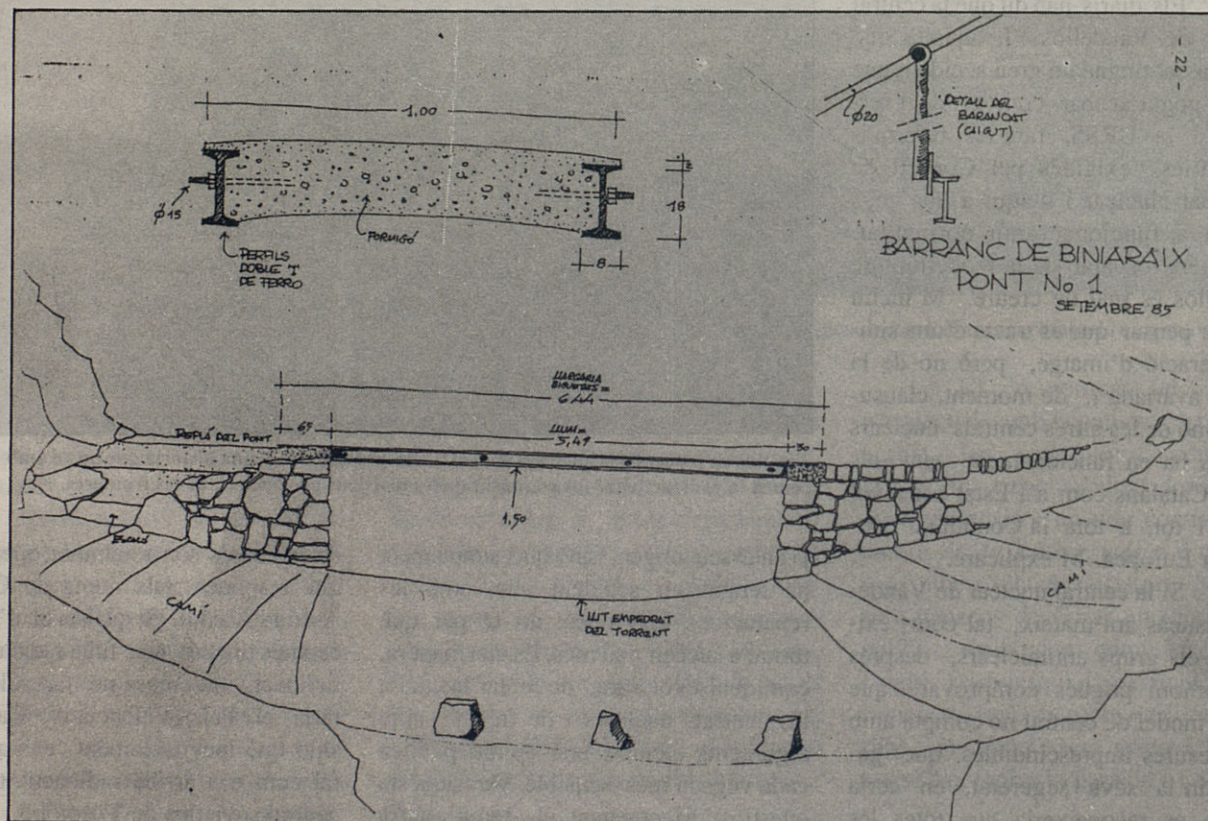
Tot això de les centrals nuclears ens sol sonar als illencs com una història que no va amb nosaltres, com si la radioactivitat fos conscient de les divisions provincials, de les fronteres o, fins i tot, de la distància que marca la mar. Als Països Catalans hi ha instal·lades cinc centrals nuclears, tres

de les quals són totalment operatives i que responen als noms de Cofrents, Ascó I i Ascó II. Si qualsevol d'aquestes centrals tingués una fugida radioactiva, la radioactivitat emesa no tan sols afectaria el País Valencià o Catalunya, sinó que inevitablement ens arribaria, tal com ens arribà radioactivitat de la central soviètica de Txernòbil, sobretot si la direcció i la intensitat del vent li fos favorable. En menys de dotze hores la radioactivitat hauria travessat tot l'arxipèlag i ja hauria passat per sobre Maó. Cal recordar que sols tenen pla d'emergència nuclear aquelles províncies que en el seu territori tenen instal·lades una o diverses centrals, la qual cosa és bastant indicativa de la falta de previsió, perquè en cas d'accident, les províncies que es veïessin afectades però que no tinguessin un pla específic, no podrien fer res per afrontar el perill.

Per tot això i alguna cosa més que involuntàriament oblid, tornem enrera i diguem: Nuclears? No, gràcies.

MANIFEST EN DEFENSA DELS CAMINS DE MUNTANYA

Sebastià Barceló Castillo i Pere Llobera Cànaves

Il·lustració de l'opuscle «Rehabilitació dels antics camins de Mallorca», editat pel Consell Insular de Mallorca (Dibuix d'Alomar i García-Ruiz).

Els camins de muntanya formen part del patrimoni cultural i tenen la virtut de permetre accedir a llocs privilegiats del patrimoni natural. Car la muntanya, per la seva dificultat, no ha sofert l'acció transformadora de l'home amb tanta intensitat. És el lloc més adient per a la pràctica de l'excursionisme, l'observació de la natura i un recurs importantíssim de l'educació ambiental. La publicitat institucional ho reconeix quan suggereix treure profit d'aquest privilegi: "Quan va ésser la darrera vegada que va explorar la romàntica bellesa de les

nostres muntanyes o el serà dolçor dels nostres paratges?"

La Serra de Tramuntana, com es pot veure als mapes militars i als de Mascaró Passariu, estava teixida per una xarxa de camins de carro, de feradura i tirany, herència d'una època en què la muntanya era rica en activitats humanes: nevaters, carboners, calciners,... Alguns comunicaven els pobles abans que es fessin les actuals carreteres i estaven curosament empedrats. Són autèntics monuments pels seu traçat i per la seva construcció, fruit de l'art i la constància de generacions. Símbols

d'un poble i d'una civilització que s'adaptava a la natura i aprofitava els seus recursos sense destruir-los.

La major part d'aquests camins han sofert la decadència derivada dels canvis socio-econòmics que han capgirat la nostra societat: alguns han deixat de ser transitats quasi, tots s'han quedat sense manteniment, d'altres s'han encimentat o han estat destruïts en traçar-ne un de nou a cops d'excavadora. I els que es conserven perquè encara serveixen com a via d'accés a una o varies propietats se van tancant a una velocitat força preocupant. Aquests

tancaments han provocat conflictes entre els usuaris i els propietaris de les terres o els seus empleats. Arguments no en falten. Per una part: "Sempre havíem passat per aquí". "No feim cap perjudici". Per l'altra: "Ens varen fer tal malfrat". O rotundament: "El nou propietari no vol que hi passi ningú".

La nova situació ha dut a que els excursionistes i amants de la natura que fins fa uns anys manteníem relacions amistoses amb el pagesos haguem de passar amagats com si fóssim furtius per a evitar enfrontaments que pertorbarien la pau que cercam en el medi natural. I ha evidenciat un buit legal: Si perquè la prohibició d'aparcament davant d'un gual particular sigui vàlida ha de fer constar el corresponent decret d'autorització, ¿com es pot posar el rètol "Camino particular. Prohibido el paso" a un camí fins ara obert sense cap referència? I de la mateixa manera, alçar una barrera i, més tard posar un pany?

Acceptam que els propietaris i els pagesos tenen uns interessos i que s'han de protegir dels abusos, dels actes d'incivisme o de delinqüència. Són problemes que, com d'altres semblants, demanen respostes institucionals. Però no a costa de privar de drets col·lectius com són els de circular i gaudir de la natura. La muntanya, com la mar, no es poden tancar i reduir-les a privilegi d'uns pocs propietaris del seu entorn.

I encara, la nostra economia fonamentada en el turisme necessita nous al·licients per a mantenir una oferta atractiva. L'excursionisme i l'observació de la natura poden constituir part important de l'oferta cultural i ecològica que el turisme més selecte demana. I tal volta, ajudar a la recuperació de l'economia de la muntanya.

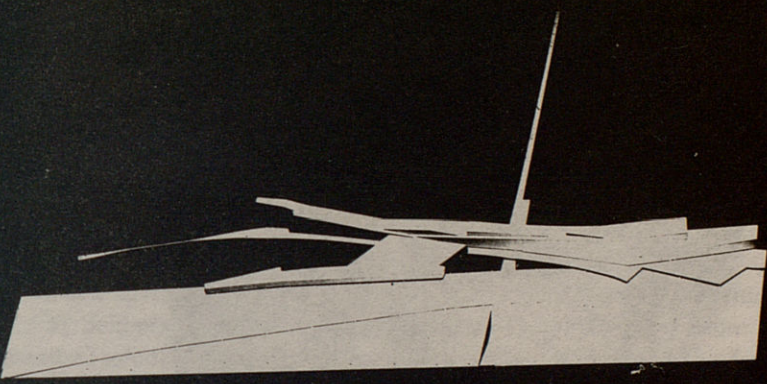
Aquestes consideracions i d'altres ens mouen a demanar a les autoritats competents: Comunitat Autònoma, Consell Insular i Ajuntaments: --La publicació d'un inventari dels camins tradicionals. (Ja s'està treballant en aquest camp).

--Cercar la legislació vigent i crear la que calgui de manera que es garanteixi la circulació a peu, sense obstacles que puguin ser impediment per infants o

Ben van Berkel

arquitectura de l'ambidexteritat

9 Abril - 26 Maig 1990

EXPOSICIÓ AL COL·LEGI OFICIAL D'ARQUITECTES DE BALEARS. DELEGACIÓ MALLORCA
C/. Portella, 14. 07001 Palma de Mallorca

Fotografia: Water Station, Maqueta

minusvàlids, per la xarxa de camins tradicionals així com l'accés als cims, torrents, avencs i altres llocs d'interès natural o cultural.

--Posar els mitjans humans i materials necessaris per a conservar, retolar i defensar aquests camins.

També demanam a totes les

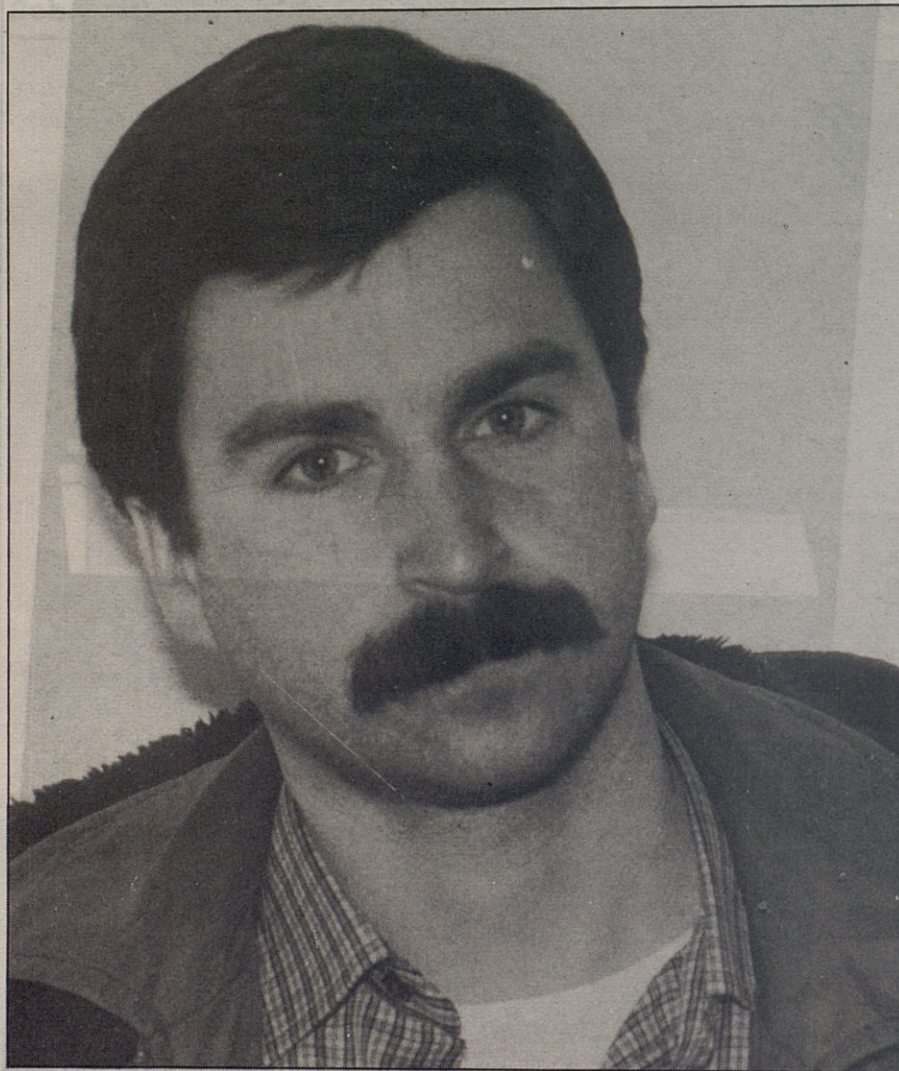
entitats i persones compromeses en la defensa del patrimoni el suport a d'aquesta iniciativa. ■

Sebastià Barceló Castillo és vocal de senders de la Federació Balear de Muntanya
Pere Llobera Cànaves és de la Secció de Muntanya del Club Pollença.

ENTREVISTA AMB PONÇ PONS

Un lletraferit apassionat i apassionant

Pere Reurer i Melià

Ponç Pons.

Llegir poesia a les acaballes del segle XX tal volta ja s'hagi convertit, per a alguns, en acte nostàlgic o anacrònic. El poema reclama, del lector, un exercici d'interiorització que xoca amb una civilització abocada cada cop més a la despersonalització de l'individu, a la manca d'intimitat. Som en perill de perdre la capacitat de recrear el món d'imatges i de símbols que la poesia, a través del seu univers, ens evoca; un univers que, en el cas de Ponç Pons, captiva.

Són poc més de les quatre d'un capvespre ventós i sec. Fa fred. La tempesta s'ha apaivagat, però el cel encara roman enllaunat. Caminam, amunt, avall, pels banyats carrers, fins arribar al davant d'una llustrosa porta amb pestell anglès. El poeta ens espera assegut enmig de l'escalfor de la saleta de baix. Té unes faccions afables i cordials. Tot en ell, la blava mirada penetrant i viva, el to de veu, el seu tarannà, conforma, ja des del primer moment, una atmosfera plaent.

Ponç Pons (Alaior, 1956) és, dins el panorama de les lletres catalanes, un dels autors que s'està obrint camí amb més força. La seva poesia, tenyida de sentimentalisme i de tendresa, parteix de l'arrelament a la terra, element que el vincula a la col·lectivitat i que nodreix, alhora, un univers de lirisme intimista d'exquisides imatges. La reflexió constant sobre la pròpia obra és una de les característiques més notables del literat, un home que ha anat oferint una producció -tant en prosa com en poesia- que cal entendre com el resultat positiu d'un llarg procés de maduració, que, per sort, encara no ha tocat sostre. Endemés, també és coneguda la seva tasca com a lusitanista; així, la Universitat de les Illes Balears ha publicat enguany el seu treball de selecció i traducció de quatre il·lustres representants de la poesia portuguesa contemporània.

-Tot referint-se al gran poeta portuguès Miguel Torga, ha escrit: "Torga emana l'aura tràgica del posseït per la febre de l'escriptura i fa versos amb esqueixada musicalitat". Vostè també sembla posseït per aquesta febre; per què escriu?

-Jo escric per necessitat biològica, per obsessió i per passió. De l'únic que em queix és que les obligacions de la vida quotidiana em roben temps. Jo som un home negat per a la vida pràctica; hauria pogut ser un comtemplatiu o un ocult estudiós, però em vaig enamorar, ara tenc dos fills i he d'assumir cadascuna de les meves responsabilitats.

-Del poema "Som el lector", inclòs en el llibre "Lira de Bova", extreim els següents versos: "La mà que escriu m'escriu"; "(...). M'inventa la paraula!". A "Exili", del recull "Desert encès", hi trobam: "M'escric i m'invent". Més que fer versos, ens atrevíem a dir que els viu.

-La veritat és que sí. Ja ho deia Musset: "Hom no escriu pas cap mot que tot l'ésser no vibri". També ho ha aprofundit Octavio Paz. Hi ha una interacció: jo faig el poema, però, a la vegada, el poema em fa a mi, ems transforma i em dóna sentit. És un tema recurrent dins la meua obra.

-Podríem dir que la creació poètica l'ajuda a marcar els límits de la pròpia identitat?

-Com a bon hereu del Romanticisme, sempre he tractat de superar els límits, i com a devot lector de Leopardi, he intentat llançar-me i navegar dins l'infinit. Però, són versos de Goethe:

"Només en la limitació es revela el mestre i sols la llei pot dar-nos llibertat".

-Parli'ns de la seva iniciació literària.

-Jo vaig ser un lector precoç; record que em vaig aïllar molt prest dalt la cambra de ca nostra, on hi havia llibres antics de l'oncle frare (un "Quijote", "El diablo cojuelo" i dos toms amb uns gravats terribles de la "Història de las Misiones"). Vaig començar a fer poemes a partir dels deu anys, en castellà.

-Vostè és professor de "Llengua i Literatura Catalanes" a un Institut. En certa ocasió manifestà que, malgrat l'avoriment dels alumnes, el seu objectiu era "anar poetitzant-los". Què volgué significar amb aquesta expressió?

-Fer que sentin i estimin la literatura com una cosa viva i apassionant, i no com a quelcom allunyat de la seva realitat quotidiana. Aconseguir que arribin a apassionar-se amb un poema, fer que siguin capaços d'emocionar-se llegint i, sobretot, que escriguin.

-Sens dubte, és un autor prolífic (cinc llibres -dos en prosa i tres de poesia- en nou anys) i un dels més audaçs de la nova generació de literats menorquins.

-Jo no m'hi consider. Sóc lent per a escriure i corregesc molt. A més, em costa escriure a màquina. Sempre tenc diverses coses començades que altern segons el moment, l'època o l'estat interior. Quan escric som un altre. El passar de poesia a prosa o a l'inrevés m'exigeix canvis transformacionals íntimament dolorosos. És una qüestió de desdoblament que em costa i em desgasta. Ara, per exemple, voldria continuar un llibre de poemes, però no puc; tot jo som prosa.

-La tria de la llengua catalna, ha estat un acte deliberat?

-Sí, deliberat i conscient. Jo la vaig aprendre i estudiar pel meu compte, però tot ho dec al Seminari de Ciutadella. Allà, sense ser seminarista, vaig passar els tres anys millors, més profunds i més humans de la meua vida. Si escric en català és gràcies a l'exemple que vaig trobar allà dintre.

-Se sent comprès, valorat, per la societat menorquina?

-Ni sí ni no. Les alegries m'han vingut més de fora que d'aquí.

-S'ha sentit desenganyat per l'acollida que han tingut les seves obres entre nosaltres?

-La veritat és que no. La poesia és un gènere minoritari i jo no tenc cap vocació de poeta oficial. Hi ha hagut coses que m'han dolgut i per açò m'he decantat, sense polèmiques ni discussions, i he continuat escrivint espiuanaament fidel i solitàriament solidari.

-Com veu el panorama literari illenc?

-El literari, esperançador. Però la nostra llengua encara és en perill i els menorquins continuam tenint una mentalitat diglòssica.

-Per poc que hom hagi llegit la literatura que es fa a Menorca, hom reconeix autors com Pau Faner, Pere Gomila, Pere Xerxa, Damià Borràs, Gustau Juan, Biel Mercadal, Josep Portella, Víctor Martí, etc. Es pot parlar d'una generació de relleu?

-No ho sé. Açò el temps ho dirà. De moment crec que el millor encara ha de venir. Nosaltres esteim posant els fonaments.

-Al poema "En Dària", de "Lira de Bova", hi llegim: "(...)deixar blanca la pàgina perquè/ ple de silenci/ algun lector m'escriguil/ algun lector m'hi escrigui el seu poema". Què espera vostè del lector dels seus versos?

-Jo l'únic que vull i esper és comunicar-me amb ell. De tu a tu, de persona a persona, i m'agradaria que fes un esforç per a captar el meu estil i entendre el meu discurs. Però en el fons, crec que escric per a mi o per a un lector invisible que té les faccions mesclades de tots els autors que estimo.

-Com valora la crítica que s'ha fet de la seva obra?

-Positivament. La crítica, si és seriosa i intel·ligent, sempre resulta enriquidora. A jo me n'han fet alguna de malintencionada que procur oblidar. I és que a part dels honrats, dels estudiosos i els savis, la història de la crítica és un poc la història de la infàmia.

-El conegut filòsof i teòleg Raimon Pannikar està profundament convençut que el nucli de tota cultura és la religió. D'ell són aquestes paraules: "Tot home, creient o no, es caracteritza fonamentalment per la seva dimensió religiosa, que ve donada per la consciència que té de ser un ésser inacabat i la seva necessitat consegüent de tendir cap a la plenitud". Té vostè alguna filosofia personal? Quina influència posseï el fet religiós en la seva vida?

-A pesar dels meus dubtes, dels meus defectes i de les meves contradiccions, som un home creient, un home obert (ja ho deia Vinyoli) a la transcendència. No tenc certeses; jo no puc demostrar a un ateu que Déu existeix, però ell no em pot demostrar a mi el contrari. M'interessa molt la teologia i, amb afany de saber, he llegit des de

tractats d'ascètica medieval fins a les darreres obres de Boff o altres teòlegs de l'alliberació. Sóc un home que cerca.

- *Des de la seva erudició, es replanteja sovint els conceptes d'home, d'existència, de poesia, ... amb l'afany de superar la fragmentació de la vida humana?*

- No em consider cap erudit, però, des del meu petit saber, em planteig les eternes preguntes i interrogants de tot ésser humà. Més que superar la fragmentació de la vida humana, el que voldria és ser coherent amb el seu sentit i el seu significat.

- *L'expressió del poema, és un límit que vostè s'imposa en la recerca de l'ordre?*

- L'expressió formal es pot entendre de moltes maneres; fins i tot els versos lliures tenen un ordre intern, a no ser que es vulgui rompre i desencaijar el llenguatge, com vaig fer en el llibre "Al marge". Ara bé, hi ha poemes que exigeixen una mètrica concreta. En el fons, sempre es tracta de que forma i contingut consoïn.

- *Damià Pons, al pròleg de "Vora un balcó sota un mar inaudible", li desitjava "una venturosa caça de la bellesa" en l'esdevenidor. Creu que, des del 1981 ençà, any en què es publicà aquest llibre de narracions, ja l'ha caçada?*

- Depèn del concepte que tinguem de la bellesa. Jo crec que tant el "Guernika" com les pintures negres de Goya són obres belles. Pel que fa a si l'he caçada, et contestaré amb uns versos que encara són esborrany:

*"Jo no sóc caçador.
De la vida només
m'interessen ja els mots
treballats que sincers
dignifiquin un home".*

Jo el que tracto és de donar als meus poemes una determinada estructura formal que potenciï el seu significat.

- *Marià Villangómez, Premi d'Honor de les Lletres Catalanes 1989, un pur poeta, però també prosista, traductor, autor teatral... una gran personalitat, tota una vida d'aportacions a la nostra cultura des de l'arrelament a Eivissa. Com jutja la*

PONÇ PONS

LIRA DE BOVA

POEMES

COL·LECCIÓ

TIÀ DE SA REAL

MANACOR

1987

personalitat de Marià Villangómez? En quina mesura es pot equiparar la tasca que vostè realitza a Menorca i la duita a terme per l'eivissenc a l'illa germana?

- Maria Villangómez és tot un patriarca i una gran persona que mereix tots els premis i tots els reconeixements haguts i per haver. Jo no em puc comparar amb ell, però tenim en comú una mateixa passió literària, un gran amor per la terra i el fet que no estam tancats en un sol camp literari. Sempre s'ha portat bé amb mi i ha valorat els meus llibres (em mostra cartes i dedicatòries del poeta eivissenc, escri-

tes amb el seu puny i lletra). Jo el tenc per un mestre.

- *"La tarda avui té un deix de poma trista i el cel es pensa que és un mar en dansa"; "(...) El meu paisatge té els ulls ardents i el seny malalt per tanta claror guspirejant (...)" Aquests versos, extrets de "Vinya Noa", poema inclòs en el llibre "Lira de Bova", palesen la presència d'un paisatge exterior i un paisatge interior. És important el paisatge per a un poeta?*

- Per a mi és vital; el paisatge sempre ens condiciona i afecta. No és el mateix veure des de la finestra un bosc que un bloc de pisos, ni un home de

poble, necessit el camp, veure arbres. No sabia viure a una gran ciutat; els renous em descomponen.

-Es considera, per damunt de tot, un poeta?

-Jo em consider, humilment, un home de lletres, i, més que un escriptor, voldria ser un literat.

L'entrevistat posa un gran esment a l'hora de respondre; es belluga inquiet i lluita amb el llenguatge per tal de trobar l'expressió més adient del missatge que vol difondre. Sovint repensa la contesta i fa anques enrera. No permet que la improvisació s'imposi.

-Parlem, ara, de cadascuna de les seves obres. Com a poeta, s'estrena a través dels "Quaderns de poesia Xibau", amb l'aplec titolat "Dins un perol d'aigua infecta". Com jutjaria aquest recull inicial?

-Avui per avui, rebuig aquest llibre i el "Quadern d'am-rositats i altres interferències". Són obres que no sent com a meves.

-Parlem, doncs, de la primera obra en prosa, "Vora un balcó sota un mar inaudible", publicada, com s'ha dit abans, el 1981. És un recull de narracions curtes que ofereixen un ampli ventall de temes i registres.

-En aquella època jo era molt "cortazarià". Crec que la fantasia, l'amor i la inadaptació social són els tres eixos bàsics que sustenten el llibre. També hi vaig recrear vivències personals i familiars. Des del punt de vista estilístic, vaig intentar capgirar l'ordre establert i fugir de normes o estereotips. La idea de forjar-me, no un, sinó diversos estils, de jugar amb la sintaxi i a la vegada expressar tot el que duia dins m'empenyia a escriure de vegades fins la matinada. Era un altre temps. M'han dit que hi ha molta tensió interior. Jo crec que vessa tendresa. La tensió és deguda al lloc (la ciutat sempre és agressiva) i les circumstàncies en què va ser escrit.

-Podria destacar alguns autors sudamericans que l'influeixen especialment?

-En aquell temps jo estava fent

un curs de literatura hispanoamericana amb el professor Damià Pons i els vaig llegir gairebé a tots. Encara, però, sent una especial estima per la figura i l'obra d'Ernesto Sábato. Crec que els seus assajos, a part d'intel·ligents i ben escrits són d'una gran lucidesa. Les seves tres novel·les em van impressionar. Sempre me l'imagin, després d'abandonar el món de la ciència, tancat a un ranxo de Còrdoba, amb la dona i el seu fill petit, escrivint, entre la quietud i el fred de les muntanyes, "Uno y el Universo". La seva actitud política i el seu compromís humà també l'honoren.

-El seu primer llibre de poemes, "Al marge", publicat per l'Editorial Moll el 1983, té un títol prou expressiu.

- "Al marge" era un llibre contracultural, difícil i rupturista, escrit a partir de la ferida que César Vallejo havia obert en el llenguatge amb "Trilce". Jo volia forçar, rompre la sintaxi per fer cruixir les paraules i dotar-les, si era possible, de noves significacions. Des del punt de vista vivencial era també un llibre de ruptura, de contestació i de revolta davant d'una societat a la qual, encara avui, no m'he pogut adaptar.

-La primera part del llibre, "Desolada Soledat Sonora", s'enceta, entre d'altres, amb una sentència d'Artaud que diu: "Tota escriptura és una porqueria". Davant d'aquesta afirmació i davant la seva actitud de revolta, no hauria estat més conseqüent deixar d'escriure?

-En aquells moments la frase d'Artaud representava per a mi una actitud de revolta, de rebuig i atac contra les estructures socials. Jo no crec, sincerament, que tota escriptura sigui una porqueria. Allò eren pecats de joventut. Quant a deixar d'escriure, crec que em sereia impossible encara que no em llegís ningú.

-En aquest recull, dedica un poema a Vincent Van Gogh. Es podria equiparar l'actitud mantinguda pel pintor davant la vida, davant els homes, i la que vostè mantenia aleshores?

-Totalment i absolutament. Encara avui l'exemple i el testimoni de Van Gogh és un dels meus fars.

-Un dels poemes comença així:

"De cop, corcat, amb manya, el desencís/ assola afany i mots, erma la ploma/ burots en el paper, l'esguard fondeja/..." El desencís, és la plasmació de la impotència davant la impossibilitat de fer el poema?

-El desencís ve produït per la ruptura o la manca de lligams entre el desig i la vida, entre el somni i la realitat. Ara bé, hi ha alguns poemes on planteig la dificultat d'enfrontar-se al paper en blanc per construir el poema i que entren ja dins l'espai de la metapoèsia.

-Al poema "I no tenc res pensat però vull escriure" hi descobrim la força arrabassadora de la paraula, "(...) capaç d'abusar el foc/ trencar massisses/ fornals/ on senyoregen/ agulles del rellotge". Té la paraula, i la paraula poètica més en concret, una càrrega d'alliberació?

-Jo crec que sí. I no només d'alliberació, sinó també d'humanització i de dignificació.

-La part central del llibre, titulada "Tríptic", desenvolupa un tema que trobarem també en les obres posteriors: la passió amorosa. Què és, per vostè, l'amor?

-El mateix que per a Dant, allò "que mou el sol i les altres estrelles".

-Al llarg d'aquesta xerrada, sovint s'ha referit al ritme, al ritme del poema, dels versos...

-Hi ha poemes que tenen una estructura formal establerta i definida: un sonet, un romanç, un estramp, etc. Però, en canvi, d'altres, ja ho deia Allen Ginsberg, estan fets a la mesura de la pròpia respiració. El difícil és construir, fer un poema en vers lliure, sense ajut de cap estructura, i que s'aguanti. Jo tenc un ritme anterior.

El poeta ens convida a pujar les escales i entrar dins el més íntim racó de la casa: la mansarda, que l'acull i li dóna vida. Una llum blavosa emplena tota l'estança. Tres grans prestatgeries plenes de llibres perfectament arreglerats folren les parets cegues de la cambra. Suvora l'interstici que hi ha entre les dues finestres de guillotina que donen al carrer s'hi troba la taula. Pel seu tamany i senzillesa, qualsevol diria que el moble pertanyia a un monjo

franciscà, a un d'aquells que habitaren el convent no gaire llunyà de "Sant Diego".

-Passem, ara, a "Cor de pàgina esbrellada", novel·la que sortí a la llum pública l'any 1984. Com valora el seu to autobiogràfic?

-Com un llast, però aquella novel·la havia de ser així. I que consti que en la primera versió era el doble de llarga. Crec que entraria dins el terreny dels records fets literatura, de l'experiència vital, de l'autobiografia que aquí han cultivat figures com Llorenç Riber o Blai Bonet.

-En aquesta obra s'hi succeïxen de forma vertiginosa breus diàlegs amb paràgrafs llargs, on hi aboca una torrentada de vivències. Com caracteritzaria l'estil?

-L'únic que puc dir és que vaig treballar i polir molt el llenguatge per tal que, a més d'entenedor, fos àgil, poètic i musical.

-Era llavors la seva vida torrencial com deixa translluir la lectura de les pàgines d'aquesta novel·la?

-En aquella època, sí; i no només torrencial, sinó caòtica i tèrbola.

-Hi apareixen un bon grapat d'escriptors. Quins serien els autors que considera indispensables?

-La llista seria extensa. Però si vols noms, et parlaré d'Espriu, de Ferrater, de Vinyoli, de Leopardi, de Tolstoi, Rilke, Wang Wei, Graciliano Ramos, Flaubert, Lagerkvist... Aprofit per proclamar la meua admiració per Lluïl i el meu deute amb el Fabra.

-Deixem que soni una estona la "Lira de Bova", segon llibre de poesia, publicat l'any 1987 a la col·lecció "Tià de sa Real", de Manacor. Per què aquest títol?

-La lira és un instrument musical molt lligat a la tradició poètica. En aquest llibre, el protagonista són les paraules i el que jo volia, com han dit molt bé els crítics, era conjurar el llenguatge per retrobar la malmesa humanitat de l'home. Jo m'imaginava una lira amb cordes de bova i crec que el so d'aquests poemes és ben poc convencional.

-En aquest llibre són freqüents les referències al lloc físic des d'on

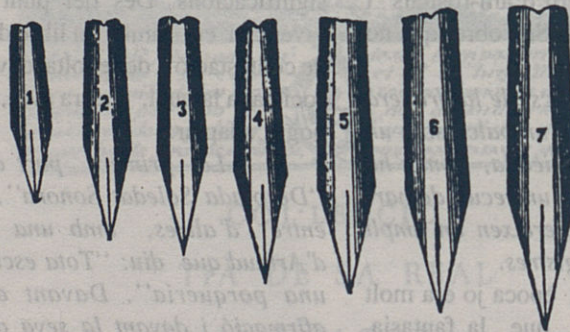
escriu els poemes "Porxo", "Cel·la", així com al ritual desplegat "ex professo" per a la seva confecció. ¿Era realment necessari aïllar-se i escriure envoltat per "la fràgil claredat d'una candelal i el so raspós i dur d'aquesta plomal de llenya i anys (...)"?; quina importància tenen per vostè els ritus a l'hora d'escriure?

-Aquest llibre em va dur molta feina i em va exigir moltes coses. Crec que em va cremar per dins. Pel que fa al ritual, tenc una sèrie de manies (no puc escriure si duc doblers damnunt, m'agrada un color i un tipus determinat de tinta, etc.) que no pens abandonar.

QUATRE POETES PORTUGUESES

selecció i traducció

Ponç Pons

-Llegim, al poema "Insomni", "(...) I no hi ha treva / el dubte és immortal (...)". Està cercant la veritat mitjançant la poesia?

-Molière deia que es pot ser bona persona i fer els versos malament. El meu error ha estat creure que al darrere d'un bon llibre hi havia sempre un bon home. Per a mi, la poesia és una forma de coneixement i, a la vegada, amb perdó, una manera com qualsevol altra de complicar-se la vida.

-L'hermètic vocabulari que empra a la primera part del llibre, "Quest d'Ibis", és intencionat?

-L'hermetisme d'aquest llibre

és intencionat i volgut. Jo pretenia recuperar les paraules més endèmiques de la nostra illa, i, si se'm permet, recordaré allò de Ramon Llull:

*"car on pus escura és la semblança,
pus altament entén l'ente-niment
qui aquella semblança entén".*

-Per què aquesta necessitat de reflectir el món interior, la soledat, l'ascetisme, el corc existencial, l'esforç de la tasca poètica, en lloc de girar l'ullada vers l'exterior?

-Bona part de la meua obra té com a punt de partida i de referència aquest món exterior. El que passa és que moltes vegades el que veig a l'exterior no m'agrada ni n'ompl. Jo visc dins una societat concreta, viva, real, material i, sobretot per la meua feina, convisc amb un munt de gent. Forma part d'açò que tu anomenes el món exterior. Però hi ha una part de mi que m'exigeix aturar-me a meditar i reflexionar. Per donar s'ha de tenir, i crec que si no cultivam el nostre món interior, serem eixorcs i no podrem oferir res a una societat cada vegada més buida i conflictiva. La literatura és també una defensa, una resposta a les agressions d'aquest món exterior.

-El poema "Troballa" comença amb els següents versos: "Fa dies que no encert, la ment vagal feixuga pel desànim, a encetar-li/ les còssigues al full. El temps, monòton/ (...)" En aquest "deler difícil" del quefer poètic, quin pes hi té la inspiració?

-Hi ha moments en què la inspiració existeix i et ve, però això no és garantia de res. El bon poema, plagiant

els savis americans, tindria un vint per cent d'inspiració i un vuitanta per cent de transpiració.

-Al poema "Llenquença" queda descrit el devenir del rapsode des de l'"ahir" fins l'"avui". Com jutjau l'evolució soferta?; hi ha alguna velada finalitat en la seva obra, alguna drecera de comunicació interna?

-Tota vida, tota obra, camina cap al punt final. Robbe-Grillet deia: "Escriu per a saber per què escriu". Jo ho faig per entendre el món, per a posseir-lo, per a transformar-lo, pera entendre'm a mi mateix. L'evolució?; la vista més cansada i algun cabell blanc. Jo escriu, seguint l'exemple d'Espriu, també per a salvar els mots i tenc clar, també com Espriu, que em mantindré, per sempre més, al servei d'aquest poble.

El poeta, pou sense fons de cites erudites, ens mostra l'estri amb el qual va escriure "Lira de Bova", una escolar ploma de llenya pintada de verd. Així mateix, llegim elogioses cartes de prestigiosos crítics literaris i ens mostra els esborranys de futurs llibres que, com si de vins espumosos es tractés, veuran passar dies i anys fins assolir el grau just de perfecció.

-Parlem, finalment, de "Desert encès", el seu darrer treball, publicat el 1989 per la prestigiosa i selectiva col·lecció dels "Quaderns Crema".

- "Desert" té un sentit místic, d'aïllament, de meditació, d'ascesi, i el meu és un desert "encès", amb el sentit

que açò té de passió, on, de tant en tant, se m'apareixen miratges com els poemes dedicats a Jorge de Sena, Bach, Pavesse, Quasimodo... Josep Serra, en la presentació que féu, destacà especialment la seva cohesió interna.

-Quin moment de la seva vida reflecteix?

-Un moment de serenor, d'equilibri, de recerca, de reconciliació amb jo mateix. Em va dur molts anys de feina.

-Què en pot dir de l'aspecte formal?

-Aquest llibre m'exigia unes estructures concretes i em demanava una rigorosa contenció formal. He descobert que hi ha normes que, a la llarga, resulten alliberadores.

-A "Cant de pas", escriu: "(...) el que em resta de vida/ vull viure-ho serè, sense gestos escènics/ ni falses versions de poeta que, al marge, ha tingut més sempre més una humana passió/ per l'amor i el saber". Considera que ha arribat a la lucidesa vital?

-He arribat a un cert grau de coneixement que em permet ésser lúcid i m'empeny inevitablement a un humà pessimisme sota el qual no vull sucumbir.

-Ha arribat a la maduresa poètica?

-Se'm fa difícil de dir; el que crec és que he madurat.

-A "Corol·lari", llegim: "Fer el poema és fer llum". Quin missatge ha volgut trametre amb aquest vers?

-Que la poesia és un mitjà de transcendir la realitat física i material,

C/ REINA ESCLARAMUNDA, 13
07003 PALMA - TEL. 72 64 96

Plànols topogràfics
Fotografies aèries

Plaça del Rosselló, 4-A, 3r.
Teléfono 72 33 56 07002 Palma de Mallorca

CREPUSCULARI

¿Las islas, que felices son las islas!

PEDRO SALINAS

Perquè tot està dit i el demà ja no importa,
o és un enderroc més, el cel passa i no mira
la cara rompuda, angoixada, dels arbres.
El vent ha callat. És un plany emotiu
que recorre inaudible tavernes i places
de pobles que han mort. Hi ha cadàvers cantant
i paràsits que brunzen frenètics al sol.
No se senten refils. Aterrades pels llats,
cadeneres sense ànima es buiden els ulls.
L'illa orsada fa rost. I hi ha escòrrecs de sang
que travessen les messes eixutes. Al port,
els vaixells van entrant. Les sirenes han fuit
per no viure el naufragi.

d'il·luminar els racons més foscos i desconeguts, ocults, de l'ànima humana i les coses. És un poc com desxifrar els signes invisibles de l'univers.

-La figura de San Juan de la Cruz apareix en els tres llibres de poemes que ha publicat. Què ha descobert en la seva persona, en la seva obra, perquè es doni aquesta atracció tan forta?

-Em sembla un dels més grans poetes que hi ha hagut en llengua castellana. És, sens dubte, el qui ha dit més amb més poques paraules.

-En aquest darrer llibre hi tenen cabudadiferents poemes de caire "ecològic": "De l'única manera", "Before the darkness", "Tres Haikús", "Crepusculari", etc. Creu que esteim vivint el crepuscle de l'illa?

-El crepuscle no ho sé, però és un fet que, si continuem així, prest no hi haurà ni illa ni menorquins. La degradació ecològica és alarmant.

-També hi trobem varis poemes eròtics -"Avida carn", "En estrany lloc"... Quin pes té el component eròtic dins la seva poètica?

-L'erotisme és una forma més de sentir i de viure la bellesa. També és un recurs literari, un tema antic. No

crec que dins la meua obra tenguí un pes específic.

- "Comiat a Leipzig" és un poema dedicat a J.S. Bach, un poema on hi aboca tota la seva passió per la música.

-La música, al igual que la pintura, és una de les meves grans passions. La música (Bach, Mozart, Mendelsson, Vivaldi...) és un poc l'alè de Déu.

-El poema "Palinuro" es clou amb els següents versos: "assumeix savi d'anys/ la bellesa cruell/ de ser un home vençut/ sense llengua ni pàtria". La creació poètica, el converteix en un apàtrida?

-La meua pàtria és la llengua catalana.

-Abans de cloure aquesta entrevista, desitjaríem que ens exposés breument quins són els seus projectes literaris més immediats.

-No m'agrada parlar de projectes, però... tenc, sempre manuscrits i recorregits, una obra de teatre i un llibre de haikús acabats. Ara estic treballant -va per temporades- en una novel·la d'aventures, un dietari titulat "Llibre de Baruc", un llibre de poemes titulat "Faunes que fugen", i estic preparant una antologia de Sophia de Mello

PALINURO

Encallat entre els bruts
esquelets destrossats
de vaixells a una platja
ignorada i ardent
pel sol fort del migdia
amb els ulls abressats
de claror sent el gust
llatzerant de la sal
resignada que cou
estrangera i silent
assumeix savi d'anys
la bellesa cruel
de ser un home vençut
sense llengua ni pàtria.

Del llibre *Desert encès*.

Breyner Andresen. També tinc una novel·la començada, però fa quatre anys que reposa i fins que no em reclami de manera obsessiva no hi tornaré. Ah!, també fa temps que guard (i ja me l'han demanat, però "mori jo com un gos abans que apressar un segon la meua frase no madura", Flaubert) un llibre manuscrit de contes que encara vull revisar. El problema, sempre, és passar-ho a màquina.

Na Roiser, l'esposa, ja ha allitat els dos infants. El poeta ens acompanya fins al carrer. El vel de la nit hivernenca fa estona que ha baixat... els eixuts carrers escolten les nostres passes solitàries.

Alaior, desembre 1989

Aquesta entrevista va ser guardonada amb el "Premi Andrés Casasnovas" que l'Editorial Menorca concedeix cada any amb motiu de la celebració de la Diada de Menorca el 17 de gener.

ELS EMPERADORS D'ABISSÍNIA, DE JOAN PERUCHO: LA POESIA DE L'ERUDICIÓ

Pere Rosselló i Bover

Els emperadors d'Abissínia és la darrera novel·la de Joan Perucho. Vull dir que, a més d'esser l'última publicada, sembla que l'autor ha decidit deixar el gènere per tornar altra cop a la poesia. De totes maneres, no és la primera vegada que Perucho afirma que no escriurà més narrativa, per la qual cosa cal esperar que el pas del temps ens confirmi o ens negui si a *Els emperadors d'Abissínia* ha seguit o no una altra novel·la. En aquest cas la qüestió resulta bizantina perquè per a Joan Perucho els gèneres literaris són vasos comunicants. Per tant, entre la poesia, la narrativa i l'article més o menys erudit o imaginatiu hi ha uns nexes tan estrets que fins i tot resulta difícil identificar-los.

Com les "novel·les" i relats precedents, *Els emperadors d'Abissínia* és un text que ens confirma, amb interès de subratllar-los, els trets més importants de tota la producció de Joan Perucho. I és precisament aquesta insistència en un model narratiu, tan personal com original, allò que ens pot fer sospitar que el proòsit d'aquesta última obra sobretot és reforçar les claus interpretatives que fan possible no sols entendre-la, sinó també relacionar-la amb l'univers narratiu de què forma part. Així s'explica que Joan Perucho hagi decidit reblar el clau tot introduint en un corpus literari molt complet una peça més, que fins a un cert punt àdhuc és redundant, ja que no aporta novetats essencials al que ha estat la narrativa precedent.

Efectivament, Joan Perucho sap el que es fa i, per això, deixa caure totes les pistes possibles que permeten relacionar *Els emperadors d'Abissínia* amb *Les històries naturals* (1960), *Les aventures del cavaller Kosmas* (1981), *Pamela* (1983) o el *Monstruari fantàstic* (1976), per exemple. D'aquesta manera, no es tracta sols de la bibliofília i de l'erudició característiques del nostre escriptor, sinó d'una obra que

forma part d'un conjunt de relacions establertes al llarg dels eixos espai i temps. Tal volta per a Joan Perucho la "novel·la" sigui el punt d'encontre entre aquests dos eixos. Per tant, *Els emperadors d'Abissínia* s'ha de considerar el resultat d'una convenció que converteix la novel·la en un àmbit en què personatges/persones i fets separats per segles i països poden confluir. Però també és un món en què el real i l'imaginari es donen la mà, tret que palesa el pes del surrealisme sobre el nostre escriptor. D'aquí l'estranya combinació de personatges històrics

(Samuel Johnson, James Boswell, el P. Tosca, etc.) i de fets reals amb altres absolutament fantàstics (monstres llegendaris, gnoms, plantes carnívores, éssers mecànics, personatges literaris, etc.) Els elements misteriosos i fantàstics són posats al costat de dades erudites absolutament autenticables, com si es tractàs de dos mons irreconciliables que poden integrar-se en un espai comú: la narrativa.

Com ja en altres ocasions, Joan Perucho ha bastit el seu relat sobre unes estructures narratives tradicionals, més o menys identificables amb les

del llibre de viatges i la novel·la d'aventures. Però igualment hi introdueix elements característics d'altres tipus de relat: la novel·la bizantina, la històrica, la fantàstica, etc. Just en les primeres deu línies l'autor ens mostra les seves cartes: el dia 16 de setembre de 1771 l'escriptor i erudit anglès Samuel Johnson (Lichfield 1709-Londres 1784), autor de la *History of Rasselas, prince of Abissynia* (1759) i el seu amic James Boswell (Edimburg 1740-Londres 1795), autor de la futura *Life of Samuel Johnson* (1791), emprenen un viatge per mar en el curs del qual apareix el Kraken, un monstre marí del qual, segons el narrador, el bisbe Pontoppidam (Aarhus 1698-Copenhague 1764) ja havia parlat. La mescla de realitat i ficció fantàstica es manté durant tot el relat. Als lectors de Perucho no ens sorprèn, sinó que més tost ens fa recordar com el mateix procediment també era emprat en les altres novel·les, des del *Llibre de cavalleries* (1957). Especialment -i l'autor té prou cura de fer-ho explícit-, ens recorda *Pamela*, on, al costat del purament fantàstic monstre del carrer de Bodegones i el retrat de la castissa societat madrilenya del segle XVIII, apareixien Marcelino Menéndez y Pelayo i el nostre Manuel Milà i Fontanals, en un interès pels personatges romàntics com el demostrat a *Les històries naturals*. Igualment, els lligams amb *Les aventures del cavaller Kosmas* són subratllades en repetides ocasions, fins al punt d'haver-hi entre ambdues novel·les dos punts de contacte essen-

cials: el caràcter itinerant de l'heroi i la seva impossibilitat d'assolir l'ideal amorós.

Però la relació entre l'imaginari i el real no sols té lloc en un eix temporal de simultaneïtat, sinó que es projecta en dues direccions cap el futur i cap el passat, tal com en les novel·les precedents. És precisament en aquesta projecció envant i enrera on la utilització culturalista pren un major sentit. Plató, Plini, Ramon Muntaner, Petrarca, Ausias March, el P. Eiximeno, Quevedo, Cadalso, Moratín, els enciclopedistes francesos, Chateaubriand, Rimbaud, T.E. Lawrence, Asín Palacios, Paul Valéry, Eugeni d'Ors, Miquel Dolç, el P. Batllori, etc. són esmentats en *Els emperadors d'Abissínia* en uns avanços i retrocessos constants en el temps. L'anticipació del futur no és cap obstacle, encara que trenqui la versemblança que imposa l'ús d'un narrador-protagonista, senzillament perquè la novel·la ha estat concebuda com un joc de cultura on la nota erudita té molt més valor que la credibilitat de la història. D'aquí que, per exemple, en arribar a Tunis el narrador sigui capaç de dir-nos que "van visitar els murs de Cartago (població en ruïnes que va ser habitada per fenicis, rivals de Roma), l'indret on es desenvolupa *Salambó*, futura novel·la de Gustave Flaubert" (p. 13).

Aquests "anacronismes" resulten més flagrants pel fet que el narrador sigui un personatge, amic de Johnson i de Boswell, "ministre plenipotenciari

de Ferran IV de Nàpols i III de Sicília, titular del Regne de les Dues Sicílies per voluntat del seu pare, l'actual i admirat Carles III d'Espanya" (p. 10). Amb els seus amics anglesos, als quals s'uneix al Caire, emprendre un viatge oficial a Abissínia, on pretenen fundar una Escola d'Arts i Oficis i estudien els principis de l'arquitectura obliqua. Finalment, a la novel·la d'aventures (o relat de viatges) s'unirà el tema amorós: el protagonista s'enamora de la princesa Nekayah, un amor impossible que remet al de Salomó i la reina de Saba, que al final, ja vell, evocarà des de Palerm.

La tècnica del *collage* és el que permet integrar en *Els emperadors d'Abissínia* un material molt heterogeni, la qual cosa fins i tot fa possible la mescla de textos força diferents: des de poemes i discursos als estatuts de l'escola. En tot cas, és indiscutible que, amb la integració d'aquests textos, Joan Perucho aconsegueix crear un món màgic i atractiu, ajudat sens dubte per un estil i un llenguatge sobris, que economitzen al màxim elements narratius superflus. En tot això resideix l'art del nostre escriptor, l'obra del qual no resulta gens fàcil malgrat tenguí l'aparença de la novel·la de gènere. ■

Joan Perucho, *Els emperadors d'Abissínia*. (Barcelona, Edicions 62, 1989).

Pere Rosselló és crític literari.

**Llibreria
Jaume de Montsó**

Passatge Joan XXIII, 1-B

Geranis Centre Telèfon 72 19 31

07002 Palma (Mallorca)

FEINA DE QUALITAT

**Xisco
ARTS GRÀFIQUES**

C. del Baix Riera, 1-B
Telèfon 24 03 86
07008 Palma

LLIBRES

LLEGENDES DE LA NOSTRA HISTÒRIA. *Maria Dolors Cortey.* (Il·lustracions de Pep Montserrat). *Barcelona.* *Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989.*

P. R. B.

LLEGENDES DE LA NOSTRA HISTÒRIA

Maria Dolors Cortey

Un dels corrents més fructífers de la literatura infantil i juvenil catalana actual és el de la novel·la històrica. El coneixement dels mites i dels grans esdeveniments de la nostra història és una de les funcions que aquesta narrativa

compleix, la qual cosa és essencial i imprescindible per al futur de tot poble que s'hi consideri. No sempre, però, és fàcil fer entendre el passat als infants i als adolescents sense caure en explicacions excessives o en digressions

tedioses. Precisament aquest és el gran repte dels escriptors que conreen el vessant infantil de la novel·la històrica: cal fer amens i fàcils el relat dels esdeveniments, sovint tan envitricollats, de la història. Maria Dolors Cortey, amb *Llegendes de la nostra història*, ho assolix totalment. L'autora selecciona aquell sector del passat més amarat per la fantasia i la imaginació populars: és a dir, les llegendes que fan referència a personatges i fets reals que han esdevengut mífics. Els deu relats que recull el volum fan esment a l'Edat Mitjana i tracten sobretot personatges i herois entorn dels quals la imaginació popular va crear la creença d'alguna intervenció meravellosa. Són llegendes molt conegudes, algunes fins i tot incloses en les cròniques medievals, tal com és el cas del relat de l'engendrament del rei Jaume I. En *Llegendes de la nostra història* veim aparèixer personatges com Ramon Berenguer III, Pere el Catòlic, Jaume I, Carlemany, el papa Lluna o Guiffrè el Pelós. I llegendes com la de la participació de Sant Jordi en la conquesta d'Osca, la de la reina mora de Siurana o de l'origen del monestir de Santa Maria de Ripoll, per exemple. Maria Dolors Cortey, amb un llenguatge molt assequible per tothom, sap descobrir i comunicar el caire poètic i emocionant alhora d'aquests relats, que, com assenyala al pròleg, ha cercat en llibres, cançons, rondalles, contarelles i llargues converses amb gent carregada d'anys i de records. El llibre vol ésser un homenatge a aquests grans protagonistes de la nostra història, als quals, sens dubte, devem el fet d'ésser un poble. ■

MALLORCA, ELS DIMONIS DE L'ILLA

L'Enciclopèdia de Temes Catalans publica un Especial Mallorca dedicat als dimonis de l'illa. *Mallorca no és, no us ho pensàssiu mai, una illa endemoniada. Diuen, emperò, que ací els dimonis van a lloure tot l'any. D'hivern, encenen les fogueres dels carrers perquè la gent escalfi l'enteniment i faci pecats, els pecats de sempre. D'estiu, acompanyen les danses rituals de les festes majors, i tracen la rotllana, i marquen l'espai sagrat i màgic del ball antic, sobre la murta.* La ploma àgil i meticulosa de Gabriel Janer Manila descriu els dimonis de Mallorca, la seva presència en la cultura tradicional, les moltes lectures que hom pot fer de la credulitat i la imaginació de la gent, les festes de Sant Antoni... Es deté particularment en la intervenció que tenen en les rondalles de Mossèn Alcover i en fa un notable estudi. En definitiva, un fascicle d'informació de costums illencs especialment útil per divulgar-los a les altres contrades del patrimoni cultural comú, al mateix temps molt interessant per als mallorquins que vulguin disposar d'un text informatiu, correcte i clarificador, sobre aquesta part de la nostra història mítica.

Gabriel Janer Manila, *Mallorca, els dimonis de l'illa*.- Enciclopèdia de temes Catalans, núm. 5.- Edicions Mil·lenari, Barcelona, gener 1990.- 34 pàg. 250 ptes.

hilario

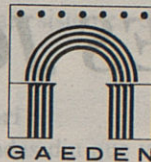
- Material Tècnic de dibuix
- Llibreria Tècnica de dibuix
- Papereria

EN CATALÀ:
Blocs impresos de factures,
albarans i rebuts.

C/. Aragó, núm. 10 Tel. 46 45 72
Palma de Mallorca
C/. Quint, núm. 3 Tel. 71 54 33

TERCER ENCONTRE D'ESTUDIS NACIONALISTES

Catalina Julià

Com ja us vàrem informar en EL MIRALL 35, els dies 3 i 4 de març tengué lloc a Algemesí (País Valencià) el 3er Encontre d'Estudis Nacionalistes, organitzat per GAEDEN (Grup Arrels Endins d'Estudis Nacionalistes), GEN (Grup d'Estudis Nacionalistes) i Blanquerna, que són, respectivament, del país Valencià, del Principat de Catalunya i de Mallorca. El tema central sobre el qual vàrem debatre fou

una sèrie de textos de *Quaderns de l'exili*, escrits a Mèxic entre 1943 i 1947 per un grup d'exiliats, entre ells, de manera capdavantera, Joan Sales. Tenint aquest punt de referència, es feren tres conferències a càrrec de Jordi Gayà, Josep Montserrat i Jordi Sales, molt interessants i que aconseguiren la participació activa de tots els assistents. També es duqué a terme una ruta pel poble d'Algemesí, durant la qual es dis-

cutiren, en petits grups, els sis punts fonamentals de l'equip redactor de *Quaderns de l'exili*. Facilità l'intercanvi d'opinions, la coneixença d'altres maneres de pensar i la relació personal entre joves d'arreu dels Països Catalans. Cal remarcar l'alt nombre d'assistents, uns setanta-cinc, vinguts de diferents comarques i pobles.

MANIFEST D'ALGEMESÍ

1. El present manifest neix de la voluntat d'enfortir els lligams entre els tres grups convocants del III Encontre dels Països Catalans: Blanquerna, GAEDEN i GEN; així com de la voluntat comuna de treballar per la plenitud nacional dels nostres països.

El comú denominador dels tres grups és el nacionalisme, entenent com a tal tota activitat, tant personal com col·lectiva, destinada a personalitzar la nació en cadascun dels seus ciutadans, de forma que la nació sigui realment la suma d'aquells qui l'habiten. D'aquesta manera creim que s'ha d'entendre la solidaritat entre els homes. I sols a partir d'aquesta base concebem la solidaritat entre els pobles.

El segon aspecte comú als tres grups és el reconeixement del paper que el cristianisme ha jugat i juga en la vida dels nostres pobles. La fe pertany al domini de la més pregona llibertat personal, però sabem també que la vida cristiana és ben present i és exterioritzada tant en la nostra història com a pobles com en el nostre moment actual.

2. Creim que una condició necessària per a la plenitud nacional dels Països Catalans és la formació d'un gruix social de persones que d'una manera natural se saben ciutadans dels seu propi país. Volem contribuir amb la nostra petita aportació a la nova renaixença dels nostres Països d'una forma efectiva, sense caure en el joc de la diversió fàcil i la xerra-

meca estèril. Volem ser persones apassionadament preocupades per la nostra Nació. Ajudar a formar aquest gruix social no és feina llúida, sinó d'esforços sovint desconeguts, encara que sempre gratificants.

3. Per a aconseguir aquest gruix social feim una crida a tots els homes i dones per tal que, portats per la seva voluntat de servei, s'organitzin i prenguin cura de les institucions que estan al servei del poble, tenint present els senyals d'identitat que ens caracteritzen i els quals no hem de permetre que es desnaturalitzin. Parlem d'institucions en el sentit més genèric del mot. Institucions de cultura popular, esportives, musicals, teatrals, recreatives, polítiques, sindicals, religioses, i totes aquelles que condensen el moment autèntic en què es troben els nostres pobles. Ningú no s'ha de sentir exclòs d'aquesta crida; tothom, en la mesura de les seves possibilitats, és capaç d'aportar qualche cosa en la tasca que ens imposam.

4. Celebrem enguany el tercer encontre dels nostres grups. Esperam que el present manifest serveixi de base per la preparació dels propers encontres. El desig dels sotasignants és aprofundir i avançar en les idees exposades, tant en l'acció que realitzam (formació i estudi per a joves, fonamentalment), com en la reflexió sobre el futur dels nostres països i en la seva necessària articulació.

Algemesí, març 1990

Aquest Encontre va suposar un encoratjament, personal i col·lectiu, per seguir en la tasca que ens hem proposat: el nostre redreçament com a poble. Cal mantenir una actitud optimista i d'esperança de cara al futur que ens mogui a continuar en la línia

iniciada i que il·lusioni molts d'altres joves unir-se a la nostra tasca.

Amb aquesta idea els propers Encontres que es duran a terme seran dos: a La Molina, entre els dies 29 de juliol i 5 d'agost, organitzat pel GEN, i al Santuari de Lluc, del 27 al 30 de

setembre, organitzat pel Grup Blanquerna. Feim des d'aquí una crida a la participació de tots, de manera que siguem cada vegada més els qui lluitem i defensam la nostra identitat com a poble. ■

LES TERCERES JORNADES D'IGUALADA

Mateu Morro i Marcé

Aquest volum, publicat per les Edicions de la Revista de Catalunya, recull les ponències que es presentaren a les Terceres Jornades sobre el Nacionalisme Català a la fi del segle XX¹. És una aportació important per fer possible una reflexió crítica sobre el nostre país.

Amb les Jornades, es vol constatar la vigència i la plena contemporaneïtat de la qüestió nacional, i a la seva tercera convocatòria es va posar "un accent especial en els vincles entre el projecte nacional i la vida quotidiana dels ciutadans". Per això el volum inclou ponències sobre el model d'organització territorial, les comunicacions, l'economia, l'ordenació del territori, la universitat i temes socials i polítics. La conclusió és que el nacionalisme no pot ser un projecte metafísic que només es plantegi qüestions essencials, ans al contrari, el nacionalisme ha de permetre múltiples respostes als reptes que es plantegen a la nostra societat.

Capitalitat, ciutadans i país

Miquel Pueyo parla del sobredimensionament demogràfic, econòmic i polític de Barcelona. Assegura que identificar Barcelona amb modernitat i cultura metropolitana, i reservar per a la resta l'etiqueta popular o comarcal, en sentit restringit, constitueix un error. Per a Pueyo, la Catalunya de les comarques és la Catalunya de les viles i les ciutats. Hi ha ciutats mitjanes amb una capacitat d'irradiació i lideratge considerables, que constitueixen la trama que relliga el conjunt del país i estableix canals de relació i diàleg amb

la sobredimensionada capital.

Max Cahner analitza l'estructuració territorial del Principat, i indica que la nova Catalunya necessita de Barcelona, però també d'altres ciutats. La vella imatge noucentista de la Catalunya-ciutat, mancada d'un mecanisme de vertebració policèntrica, podria significar simplement una supeditació al món barceloní. Creu que s'hauria de superar l'exclusivitat de la necessària potenciació de la capitalitat de Catalunya: "Catalunya s'ha estructurat al llarg dels segles al voltant d'un conjunt de ciutats que ha fet possible el relatiu equilibri econòmic del país, l'existència d'una forta civilització urbana fora del nucli barceloní, el caràcter no exclusivament antropològic de la cultura no metropolitana i, per tant, la gran capacitat de resistència enfront de la desnacionalització".

Lluís Casassas propugna una visió més barcelonina: "Barcelona exerceix la capitalitat de Catalunya, que n'és la ciutat principal, la seu de la seva activitat cultural més elevada, de la seva activitat econòmica més important, de la seva activitat administrativa central, dels òrgans suprems de govern", i remarca que "el conjunt nacional de Catalunya gravita cada vegada més al voltant de Barcelona".

TERCERES JORNADES
EL NACIONALISME CATALÀ
A LA FI DEL SEGLE XX

Igualada, 1989

BARCELONA • 1989

EDICIONS DE LA REVISTA DE CATALUNYA

El territori i l'economia

Francesc Cabana valora que la base de l'economia catalana és l'intercanvi i la transformació de productes importats, i considera que el nivell de les comunicacions a l'interior de Catalunya i amb l'exterior, condiciona molt l'economia catalana. Es refereix, entre altres caires, al transport ferroviari, els ports, l'aeroport de Barcelona i les competències de la Generalitat en aquests terrenys.

Martí Parellada analitza la inserció de l'economia catalana en la internacional. Es produeix, segons Pare-

llada, una sortida important de recursos per l'actuació del sector públic centralitzat, i també a través del comportament dels fluxos comercials amb l'estranger. "Mentre que les despeses per càpita del sector públic central a Catalunya són lleugerament inferiors a les del conjunt espanyol --entre el 3% i el 4%--, els ingressos per habitant són sensiblement superiors --entorn d'un 20%--". Indica la importància de resoldre el problema del finançament autonòmic per a desenvolupar una

novació tecnològica; superar la deficiència d'infraestructures econòmiques; la preparació i la formació professional de la població catalana; actuar en el procés de reequilibri territorial i revisar preferentment els actuals sistemes de finançament.

La gestió del territori

Jaume Terradas diu que vivim una crisi ambiental, present de manera continuada en els mitjans de comunicació, "els models econòmics impe-

d'un nou impuls a la construcció ens deixaria, en un futur proper, en molt mala posició. "Un creixement urbanístic amb nuclis formats per estrangers fora molt poc desitjable des d'un punt de vista d'integració cultural", paraules davant les quals hom no pot deixar de recordar Montblanc o Rotana.

Joan Antoni Solans expressa que "la petitesa del nostre territori ens obliga, segurament més que a altres, a extremar-ne el bon ús", "esdevindran crítiques les energies que destinem a

Identificar Barcelona amb modernitat i cultura metropolitana, i reservar per a la resta l'etiqueta popular o comarcal, constitueix un error.
(Miquel Pueyo).

política industrial, i en el terreny de les infraestructures i les comunicacions.

Francesc Homs es demana si existeix, o si és o no possible portar a terme una política econòmica nacional en el context en què es troba Catalunya, la resposta és: "evidentment, que sí". Com a línies fonamentals proposa: incidir en l'adequada política macroeconòmica d'ajust que ha d'aplicar el govern de l'estat; la creació d'un marc fiscal, de finançament de la Seguretat Social, de regulació mercantil i laboral, que afavoreixi l'estalvi i la inversió, la creació i el creixement de les empreses, la creació de llocs de treball i la in-

rants semblen abocats a un consum desenfrenat i progressiu dels recursos: en primer lloc, de l'energia". Constata la manca de valoració de la qüestió ambiental, i remarca que "sembla que la defensa del país físic queda sovint oblidada rera altres prioritats, de caràcter socio-econòmic i cultural: la llengua, l'autonomia política i de gestió", però tanmateix "els mots no viuran si moren les coses que ells designen". Es refereix a la problemàtica del turisme: "hom pot preveure que el turisme quasi exclusivament solar que coneixem vagi de baixa", un desenvolupament econòmic a cavall de la destrucció de l'entorn i

preservar de l'edificació i la parcel·lació les forestes que protegeixen els turons i les muntanyes de l'erosió i del vent". Després del període de crisi de 1977-83, hem entrat a una "fase d'especulació financera transnacional", i les conseqüències ambientals d'aquesta expansió són enormes.

Cultura i universitat

Rafael Xambó assenyala que han caigut en desús els valors utòpics --solidaritat, lluita contra la dominació de tota mena-- i els projectes emancipadors. "La funció crítica no és moda". Això afecta els plantejaments nacio-

nalistes: "L'efecte més negatiu d'aquest darrer període ha estat la poca audiència del discurs nacionalista entre els joves".

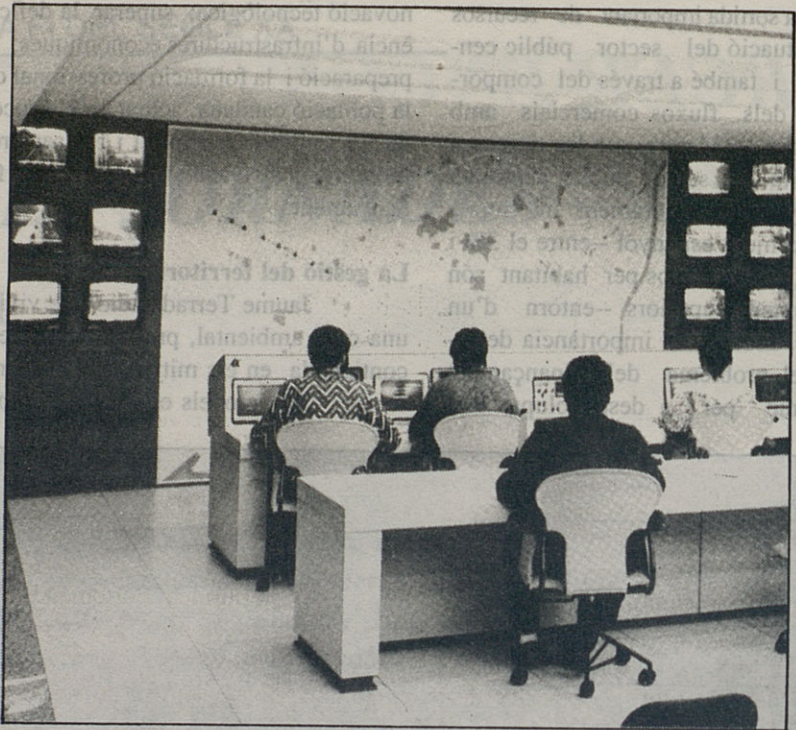
Pilar Rahola fa notar que començam a ésser una societat clarament iconòcrata, "on impera l'aparença i on allò que no apareix com a imatge televisiva perd gradualment sentit". Pel que fa a l'actitud social, hi ha un rebuig absolut de tot allò que respiri marginalitat i una voluntat expressada d'atènyer sense demora l'èxit reconegut.

Ricard Torrents comenta el refús a la universitat espanyola a partir de "les estructures inoperants de la universitat i la seva impermeabilitat a les realitats lingüístiques, culturals i socials de Catalunya". Tot i que per primera vegada en el segle podem parlar de consolidació de totes dues autonomies, la política i la universitària, "rebrot la idea que la universitat que tenim, a desgrat de la doble autonomia, no és la universitat catalana que la Catalunya dels temps actuals necessita. Els mals crònics de manca de recursos econòmics, burocratització, massificació, corporativisme, baix nivell de docència i discència, desnacionalització, centralització metropolitana, dependència del sistema espanyol, provincianització, tornen a ser objecte de denúncia i de refús".

Josep M. Torras diu que "la reivindicació de dotar de continguts catalans les diverses assignatures, tant d'EGB, de FP, i de BUP, com en el mateix ensenyament universitari, esdevé indispensable si volem arribar a ser algun dia un país culturalment i científicament normalitzat". Conclou que "de persistir la tendència actual estem abocats a un perill innegable de pèrdua dels senyals d'identitat col·lectiva, i de convertir la universitat catalana en una universitat provinciana, que ha de manllevar d'una cultura aliena tant els continguts docents com el vehicle lingüístic de transmissió dels coneixements".

Solidaritat i política nacional

Francesc Borrell es refereix a la necessitat de fer un país més solidari, i escriu que una legislació social, per

Jaume Terradas diu que vivim una crisi ambiental, present de manera continuada

molt bona que sigui, pot ser, en la pràctica, tremendament injusta i discriminatòria, perquè concedeix privilegis a aquelles persones que tenen capacitat per a desenvolupar-se en una legislació complexa, en un debat complicat, i que disposen de mitjans econòmics per a sufragar les despeses d'un expert. Cal instar el govern que atorgui (o complementi) una renda mínima garantida, i exigir que la CEE doni suport als nostres esforços de desenvolupament: "Heim de recórrer als fons estructurals i al fons social europeu; a les ajudes per a la formació professional i l'accés dels joves a l'ocupació; les ajudes a l'alfabetització i als programes de lluita contra la pobresa, etc.".

Antoni Farrés remarca que a partir d'ara el problema prioritari serà la necessitat de serveis de diferents tipus destinats a les persones de més de 65 anys, i constata tant la insuficient coordinació del conjunt d'administracions implicades, com la impossibilitat econòmica i conceptual d'una política de residències.

Vicenç Villatoro es refereix a la insuficient consolidació del sistema polític català, i Albert Viladot afirma que "una cultura o una llengua sense estat propi ho tenen molt difícil a la curta o a la llarga per a poder subsistir".

La situació pot arribar a ésser regressiva, perquè "les forces espanyoles han recuperat el seu nord i han pres la decisió de potenciar l'estructura secular de l'estat espanyol sota criteris orteguianis i amb l'objectiu d'integrar Espanya a Europa i al món occidental per a modernitzar-la i fer-la cosmopolita". Per establir una correlació de forces interna favorable a la superació del marc institucional, prèviament i durant un període bastant llarg de temps, s'haurà d'insistir en la nacionalització a tots els nivells.

Es tracta d'un conjunt d'aportacions que impulsa una reflexió que surt de l'habitual debat culturalista. En alguns aspectes es nota a mancar un major nivell d'aprofundiment, com si la pretensió d'abastar totes les problemàtiques limiti la possibilitat d'una anàlisi més rigorosa.

Totes les consideracions, d'altra banda, es fan des d'un marc estricte del Principat. L'existència d'un espai nacional que inclogui les Illes Balears i el País Valencià, escapa a les elaboracions fetes en aquestes Terceres Jornades. ■

NOTES

(1) Terceres Jornades: *El Nacionalisme Català a la fi del segle XX* (Igualada, 1989) Edicions de la Revista de Catalunya: Barcelona, 1989.

CRÒNICA DEL V SEMINARI DE MOVIMENTS SOCIALS

Antoni Marimón

Per cinquè any consecutiu s'ha celebrat a Palma, els dies 29 i 30 de març de 1990, una nova edició del Seminari de Moviments Socials i Ideologies a les Illes Balears, al local de la benemèrita Societat Arqueològica Lul·liana, organitzat, com sempre, pel Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts de la Universitat de les Illes Balears i per l'Institut de ciències de l'Educació.

Aquest seminari, obert a tots els interessats per conèixer el desenvolupament ideològic i polític de les Illes Balears, el coordinà Sebastià Serra Busquets, i tengué l'objectiu d'impulsar l'anàlisi polític, social i cultural de la nostra societat, intercanviar experiències sobre les investigacions en curs, i formar, si cal, equips de treball. Es va estructurar en dos grans blocs, un relatiu a l'època de la Restauració, al qual es dedicà el dia 29, i l'altre dedicat als temps més moderns, que ocupà el dia 30.

Va obrir el seminari Sebastià Serra, que féu un estat de la qüestió dels estudis sobre ideologies i moviments socials, i assenyalà algunes de les principals línies d'investigació (catàleg de publicacions periòdiques, les migracions Amèrica-Balears, la immigració, i els moviments migratoris al si dels Països Catalans). A continuació vengueren dues ponències força innovadores, les de Francesc Sàez sobre les eleccions a Mallorca a la dècada dels noranta del segle XIX i la de Francesc Sanllorente sobre la Maçoneria. Després d'un descans, Antoni Marimón parlà de les repercussions ideològiques de la Guerra de Cuba, i Pere Fullana ens sorprengué amb una ponència sobre metodologia per a l'estudi del catolicisme social. Finalment, Margalida

Vinent, presentà l'únic treball que tenia per àmbit l'illa de Menorca, un estudi sobre l'associacionisme pagès.

La segona sessió del seminari començà amb la ponència de Joan Vidal sobre l'Acció Catòlica i l'Acció Cristiana. Posteriorment Bartomeu Benàssar i Climent Picornell tractaren un dels temes clau de la història contemporània de Balears, l'impacte del turisme de masses. B. Benàssar en féu una valoració social força negativa, mentre C. Picornell feia una anàlisi més ponderada i apun-tava perspectives de futur com l'exis-

tència de tres *continuums* urbans: del Port d'Andratx a la Colònia de Sant Jordi, del Port de Pollença a la Colònia de Sant Pere, i de Cala Rajada a Cala Llombards. Finalment, el seminari va concloure amb Antoni Nadal que analitzà la celebració del Primer de Maig a Mallorca (1939-1989).

És important assenyal·lar que aquest seminari s'ha consolidat com a punt d'encontre entre els investigadors socials, ja que des dels seus inicis el 1986, hi han passat B. Carrió, M. Morro, J. Ense-

nyat, B. Peñarrubia, D. Ferrà-Ponç, D. Ponç, M. Duran, P. Pérez, D. Quetglas, J. Pla, X. Salvà, P. Llabrés, G. Alemany, M. Payeras, J. Massot, J. Mas, S. Trias, E. Pàez, A. Colom, B. Vaquer, J. Castanyer, J.M. Llompart, B. Sureda, J. Casassas, G. Mir, P. Gabriel, M. Alemany, C. Mesquida, J. Boned, M. Martín, J. Portella, R. Molina, R. Meana, D. Ginard, a més dels investigadors que han participat en aquest V Seminari. ■

Antoni Marimón i Riutort és historiadore.

Podeu adquirir EL MIRALL a les següents llibreries:

Barcelona	Ona	Palma	Byblos
Barcelona	Signe	Palma	Embat
Campos	Colom	Palma	Fondevila
Ciutadella	Roser Seguí	Palma	Jaume de Montsó
Eivissa	Vara de Rei	Palma	Llibres Mallorca
Formentera	Tur Ferrer	Palma	Manera
Inca	Casa Pedrós	Palma	México
Inca	Espirafocs	Palma	Papereria Mallorca
Inca	Vilanova	Palma	Quars
Felanitx	Ramon Llull	Palma	Quart Creixent
Felanitx	Còndor	Palma	Selecta
Manacor	Xaloc	Palma	Tòtem
Maó	Catalana	Sant Joan	Ca na Blanch
Maó	Catòlica	Sóller	Calabruix
Palma	Alcaide	Son Cladera	Arbós
Palma	Balmes	Son Ferriol	Verd en Blau
Palma	Baron	València	Tres i Quatre

I als principals quioscos de Palma i de Mallorca.

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./a. _____

Adreça: C/ _____

Núm. _____ Pis _____ Tel. _____

Codi Postal _____ Població _____

Em subscric a la revista EL MIRALL, al preu de 2.800 ptes. de quota anual. Podeu presentar els rebuts a l'entitat bancària / d'estalvi que indic a continuació, a la qual deman que els accepti i els carregui al meu compte:

Banc/Caixa _____

Agència/Oficina _____

Cte./Llta. núm. _____

Signatura _____

EL FINESTRÓ DE CAN MIR

EL SIGNIFICAT DE LA INDEPÈNDENCIA

Joan Mir

És més senzill criticar un estereotip que un concepte real. Per això, la befa de l'independentisme és més fàcil si ridiculitza només els signes externs com ambaixades, fronteres, banderes, uniformes militars, etc. Per a la crítica grollera (però habitual), independència significa homologació amb Liechtenstein, Mònaco, Andorra, Luxemburg o els principats d'opereta; significa insolidaritat amb un projecte natural que és l'Estat espanyol i convertir en un *puzzle* sense veu ni vot en el concert de les nacions allò que és una realitat gloriosa i inalterable (Espanya).

Per als independentistes, en canvi, independència significa, en primer lloc, viure millor.

Significa, per exemple, multiplicar per cinc els recursos de l'actual govern autonòmic (què no faria la dreta, l'esquerra o el més beneït del món, amb un pressupost on les pessetes tornassin duros?).

Independència significa solidaritat responsable. És a dir, ajudar els necessitats perquè puguin arribar a tenir allò que aquí ja tenim. Per exemple, podríem ajudar els andalusos a reduir les seves bosses de pobresa, a estructurar millor el seu turisme o, fins i tot, a trobar aquí les ocupacions que no troben a ca seva. No seria massa encertat, en canvi, pagar-los, com feim ara, un circuit propi de televisió (TeleSur) que costa 18.000 milions de pessetes (tot el pressupost del govern Cañellas) quan aquí no el podem tenir perquè és massa car. Dit d'altra manera, l'actual solidaritat significa, tant si vols com si no vols,

fer el betzol ajudant el PSOE a guanyar vots a Andalusia.

Independència significa, per exemple, que, si votàssim en referèndum que els americans han de disminuir la seva presència aquí, això implicaria que els americans disminuïssin la seva presència aquí, i no el contrari, com podem veure cada dia si miram la badia. Independència, que quedi clar, vol dir que *aquí* vol dir *aquí*, i no com ara, que vol dir *allà*.

Independència vol dir que la Maredeueta de Lluc, que és la que ens entén, és més guapa, simpàtica i esti-

mada que la del Pilar i, en canvi, ara la del Pilar ignora aquest petit detall i li fan acceptar ser la nostra patrona contra les nostres inclinacions.

Independència vol dir parlar legalment una llengua tan estesa com el grec, l'holandès o el suec. I, si fóssim al Mercat Comú, parlar una llengua oficial al Parlament Europeu.

Independència vol dir poder-se ocupar de gastar millor els doblers, i no com ara, que només podem lamentar-nos de tant com ens roben.

Independència vol dir ser com els altres, poder criticar l'existència dels Estats (inclòs el nostre) i poder lluitar per la seva desaparició (començant pel nostre) en favor d'un ordre mundial més just i més poc agressiu i egoista.

Independència vol dir estar de moda i tenir allò que tenen els holandesos, els italians o el paraguaïans, que és allò que no tenen i demanen els lituans i els ucraïnesos.

Finalment, ser independentista vol dir acceptar que, així com els demòcrates han suportat la democràcia dirigida per falangistes, els autonomistes han suportat l'autonomia governada pels que no volien ni l'Estatut, i els que lluitaven per la seva llengua han suportat la normalització lingüística aplicada pels qui mai no hi han cregut, de la mateixa manera, si la independència, poca o molta, arriba a ser un fet, haurem de suportar que la regeixin aquells que ara la denigren. Ser independentista vol dir saber tot això i no abandonar l'empresa. ■

LA INCERTA EXISTÈNCIA DELS ESQUIROLS MALLORQUINS

Joan Mayol

Em permetràs, lector, que avui et faci arribar un missatge zoològic i quasi desprovist d'informació. Les notes que segueixen no fan referència a obrers insolidaris ni a vagues, sinó a un suposat fenomen que m'intriga fa anys. Tal vegada aquestes notes em podem facilitar contactes amb persones que m'ajudin a aclarir l'afer.

Esquirol és un mot català ben estès i que al Principat fa referència a un mamífer prou conegut, de talla mitja, arborícola i cua llarga i poblada, l'*Esciurus vulgaris*. A Mallorca, però, d'esquirols *sensus* Principat no n'hem tengut mai (bé, sembla que fa anys un senyor tan mal informat com ben intencionat en va amollar dos pel Clot d'Aubarca, però eren dos mascles i per tant la cosa ha tengut poca viabilitat ecològica). Parlau però amb caçadors vells i probablement coneixen el mot, i l'atribueixen a un animal autòcton. Es tracta --diuen-- d'una mescla de llebre i conill (s'ignora el sexe respecte dels progenitors). De nin --segurament a començaments de la dècada dels 60-- vaig tenir la sort de veure'n un i el record com a una llebre esquifida, de cap relativament petit. No puc recordar on s'havia capturat, i encara no era víctima de dèries científiques i no en tenc notes ni imatges. Algun caçador amic dels mites deia que en neix un cada set anys. De bon començament dels meus estudis, un amic de la família en capturà un, però sols vaig ser a temps que m'enviassin a Barcelona el cap pelat de l'animal: la resta havia anat a l'olla del caçador. A la Facultat quasi es rigueren de mi: el crani --segons el mestre-- era de llebre, i a més no és possible que la llebre i el conill hibridin, ni que sigui cada set anys, ja que estan taxonòmicament prou allunyats (gèneres distints). Cap llebre científic no ho ressenya. Les restes es

Esquirol (*Esciurus vulgaris*).

perderen pel Laboratori de Zoologia de Barcelona, on no obtingueren cap interès, i vaig quedar cul batut i cara alegre. Si la cosa fora tan anecdòtica no mereixeria cap comentari, ni tan sols aquest article. Però alguns anys més tard, tot llegint Darwin, em vaig trobar amb aquesta frase: "Recentment s'ha afirmat que dues espècies tan distintes com la llebre i el conill, quan s'aconsegueix de fer-los criar, produeix descendència que resulta sumament fecunda quan es creua amb una de les

dues espècies progenitores"¹. Fa poques setmanes, l'amic Cosme Aguiló ha replegat una nova dada: a Ca N'Alou de Felanitx en capturaren un devers els anys 30. Hem de creure, per tant, que els esquirols existeixen. Però la fe no basta, i si qualsevol lector em pogués donar clàries (a la redacció d'EL MIRALL o a la Conselleria d'Agricultura), pot comptar de bon antuvi amb la meua gratitud més sincera. ■

(1) *L'Origen de les Espècies*. Cap. IX.

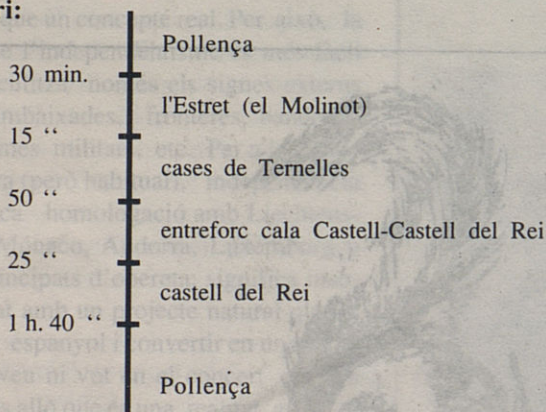
EXCURSIONISME

EXCURSIÓ AL CASTELL DEL REI (Pollença)

Gaspar Valero i Martí

Itinerari: Pollença-l'Horta-l'Estret-Ternelles-la Cel·la-Castell del Rei-Ternelles-Pollença.

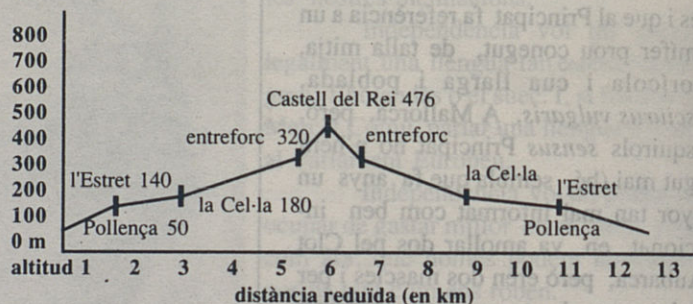
Horari:

Total: 3 h. 40 min.

(Temps aproximat de marxa, sense tenir en compte les aturades).

Tall topogràfic:

ELS CASTELLS ROQUERS

Els tres castells roquers mallorquins, el de Santueri, el d'Alaró i el del Rei, aprofiten la superfície plana d'alts penyalars situats en paratges eskerps. Antigament, el seu gran valor estratègic es basava en la inaccessibilitat del recinte i en la facilitat de defensa de l'únic punt feble relacionat amb el món exterior, la porta d'entrada.

Aquestes fortificacions servien de refugi a la població no combatent i, en determinats casos, després d'haver sofert una derrota a camp obert, constituïen un darrer però sòlid reducte defensiu que permetia una llarga resistència, potser fins a l'arribada de reforços externs o fins a l'aixecament del setge per part dels enemics.

L'origen dels castells roquers es perd en la nit dels temps. A l'època

musulmana ja existien i, fins i tot, es tenen indicis d'utilització anterior. Les restes actuals, molt deteriorades, bàsicament corresponen als segles XIII i XIV.

EL CASTELL DEL REI

1. Orientacions de camí

Començam l'excursió a la cruïlla que marca l'inici de les carreteres del port de Pollença i de Pollença-Lluc, situada al nord del poble, vora unes tendes d'antiguitats i el camp de futbol. Prop de tres-cents metres en direcció a Lluc es troba la bifurcació cap a la dreta que dona accés al camí de Ternelles i a la contrada de l'Horta. Un rètol de carretera ens indica: Ternelles, 1,6 Km. És un camí asfaltat i ample que ens va menant suaument vora belles cases de camp (Can Sivella, Can Marimon, Can

Xura, Can Punxa, Can Banya...) i ens endinsa per horts i sementers ben conservats.

Un element interessant d'aquesta contrada és l'aprofitament de l'aigua, que ha aportat un important sistema hidràulic. Destaca especialment la sèquia de Ternelles, ja documentada a l'època romana com a abastament de la relativament llunyana Pollentia. Avui podem contemplar la successora d'aquest canal encara en funcionament. Un altre element hidràulic important són els molins d'aigua, que aprofitaven el corrent d'aigua per moure les moles que trituraven el blat. En aquesta zona almenys n'hi havia quatre.

Arribam prest a l'estret de Ternelles, una gorja per on només passa el torrent, el camí i la canal, mig amagada. Aquí trobam la barrera que

Avui, les seves altes murades estan gairebé enderrocades i els vents i altres causes les esmicolen cada dia.

indica l'inici de la possessió de Ternelles, extensa i ben conduïda. Per entrar a Ternelles cal abans haver demanat permís a la Banca March de Pollença.

Pocs metres més envant de la barrera trobam el Molinot, antic molí d'aigua, avui molt arreglat i reconvertit en elegant casa de camp. Ara el camí ja no té asfalt, però es troba ben compost, és ample i normalment és vorejat longitudinalment per una sèquia que recull l'aigua de pluja. També compta amb alguns ponts de recent construcció que salven torrents i xaragalls.

Arribam aviat a la font de l'Algaret, situada a la dreta del camí, amb la mina un poc elevada sobre el

coster, però amb una aixeta més avinent per arribar a l'aigua...

Prest el nostre camp de visió s'eixampla i ens apareix la vall de Ternelles. Deixem que ens en parli Miquel Costa i Llobera:

La vall

Jo sé una vall galana
que enmig de nues serres se destria,
i, harmònica, agermana
delfícia i pau, bellesa i melangia.

Tant si de neu blanquegen
les serres com si hi bull la soleuada,
tot l'any hi remoregen
les fonts entre la murta perfumada.

Pel bosc tot solitari
son camí condueix cap a l'ermita,
ombrívol santuari
a on la quietud dorm o medita.

Allà és més escoltívol
el cantar dels aucells, l'alè de l'aire
i el regueró fresquívol...
Allà tot quant floreix dóna més flaire.

Si a voltes cal que fugi
de les banals converses de la vida,
oh, quin sagrat refugi
troba mon cor dins eixa vall florida!

M'agrada sos paratges
tot sol anar trescant a la ventura,
o dins aquells ramatges
reposar com absorbt en la natura.

I, quan el Puig altíssim
nimba a ponent una claror daurada,
i el dolç estel claríssim
somriu damunt el dol de la vesprada.

Llavors ran de l'ermita
baix del ciprés m'assec; i en aquella hora
de tendresa infinita,
s'aixequen mos records, i mon cor plora.

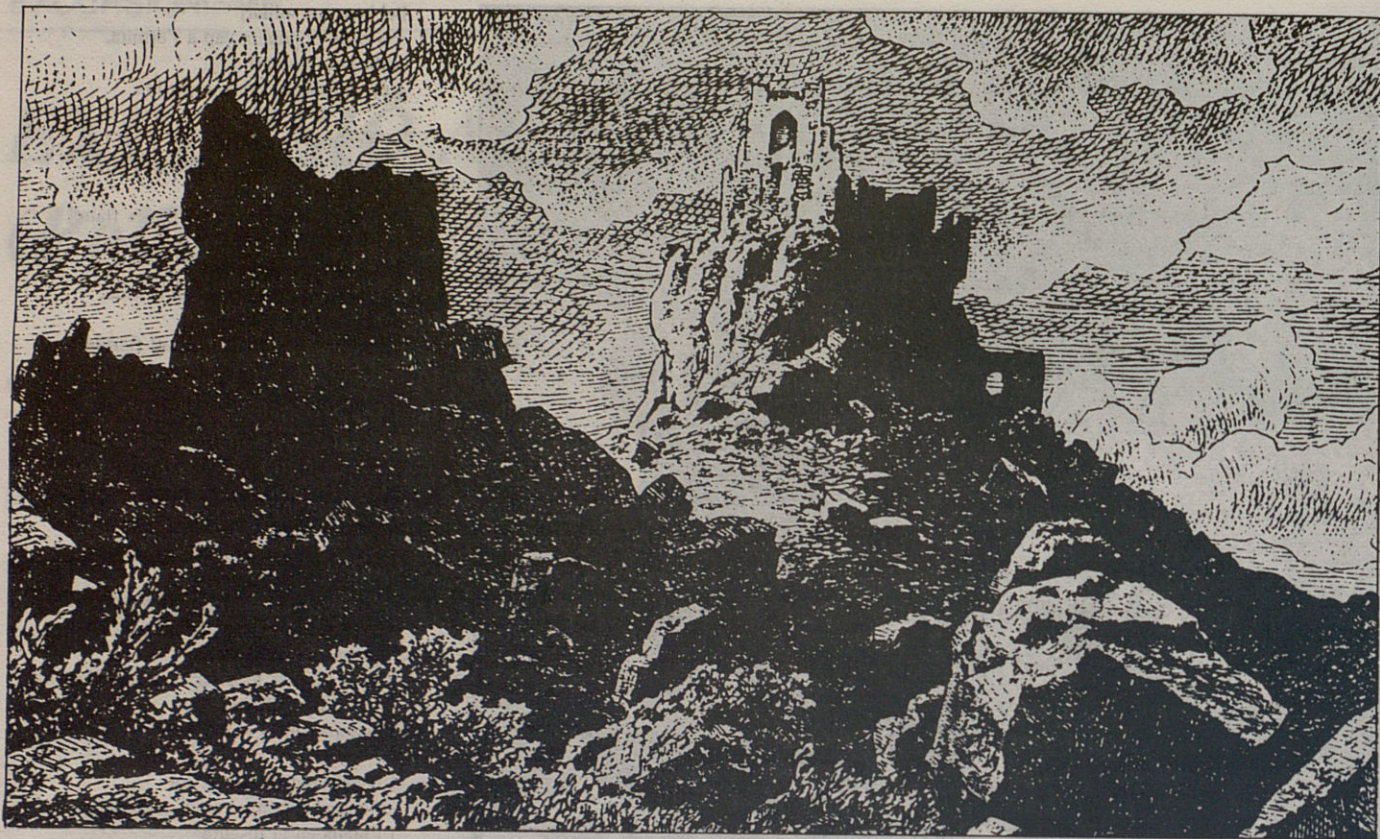
Llavors amb més dolçura
entona el rossinyol tendres passades,
i l'aigua en la foscura
secrets imita i sospirar de fades.

Llavors per l'hemisferi
sura un vol d'inefable poesia
que en vagarós misteri
ungeix el pensament i l'extasia.

Alens d'altra existència,
perfums del paradís el cor alcança,
meravellosa essència
en què es mescla el conhort i l'enyorança.

Enmig de la vall, sobre un turó, es troben situades les cases de Ternelles. Tot i la seva envergadura, constitueixen un harmònic element integrat en el paisatge, amb el vessant sud-oriental del Puig Gros de Ternelles al seu darrera. A l'altra part del camí, a la banda que ens queda a la dreta, s'hi localitza una sènia en bones condicions de conservació, amb la qual cosa completam encara més els elements del sistema hidràulic abans esmentats.

Arribam a una barrera que s'ha de passar per un portellet obert específicament per a vianants, a l'esquerra del camí. Continuem per entre alzines fins que arribam a una bifurcació. A l'esquerra, arrencant sobre un pont de recent construcció, surt el camí que condueix a la Cel·la. És una antiga

El Castell del Rei segons l'Arxiduc Lluís Salvador (*Die Balearen*, 1885).

ermita que parteix de la tradició eremítica i anacorètica del segle XIV. Fou restaurada al segle XVI i posteriorment abandonada. Al segle XIX tingué una nova ocupació. De darrera la Cel-la parteix el rost senderó de muntanya que va cap al coll dels Colons i que permet, per la font de l'Argent arribar també al Castell del Rei.

Seguim el camí principal, cap a la dreta, que passa vora una petita casa amb marjades i arbres fruitals, i comença a salvar un desnivell més pronunciat, en forta pujada. Trobam diversos forns de calç i més envant l'alzinar va deixant pas a poc a poc al pinar. Una vegada superada la pujada, arribam a una plana situada a l'altura de la cota 300 m. que ens permet veure el penyal del Castell del Rei i a la dreta la serra de Cornavaques.

Passat un porxo, trobarem un entreforc de camins. El de la dreta condueix a cala Castell. Hem d'anar cap a l'esquerra. És la zona més rosta i feixuga de l'excursió. Passam vora unes marjades amb figueres i amb falgueres, que és on es troba la font del Racó i on, segons informacions, estava situada la

Cel-la Vella, antecedent eremític de la Cel-la Nova. El penyal del castell es va apropant. El camí ample acaba vora un quer o penyalar company del penyal del castell, però més petit. Hem d'agafar el camí antic, més estret i pedregós, que ens durà a l'accés de la que en altre temps fou inexpugnable fortalesa. Avui hi regna la pau i la tranquil·litat, i encara que sigui sobre ruïnes, l'indret és encisador.

El penya-segat és impressionant i la vista panoràmica, amplíssima: al sud, llunyà, el puig Tomir, acompanyat pel puig de Ca de Míner; cap a ponent, l'espadat Puig Gros de Terneilles, punta Beca i tot el seguici de costa brava fins on arribi la nostra vista; a tramuntana, els penya-segats altíssims, amb contrades llegendàries cantades per Costa i Llobera, com la Cambra de la Senyora i Can Canten i Dormen; més a llevant, punta Topina, cala Castell, punta Galera, llarga i estreta com una agulla, i cala Estremer, que dona pas a la més llunyana visió de la serra del Cavall Bernat i, darrera, al límit de les nostres possibilitats oculars, el cap de Formen-

tor; a llevant, el pas dels Pescadors, que condueix desafiant el vertigen a cala Sant Vicenç, i les tres serres veïnes, la de Sant Vicenç, la de Cornavaques, i la de la Font.

La tornada a Pollença es fa pel mateix camí, però sens dubte, amb descobriment de nous detalls i de noves sensacions.

2. Història i estructura

L'origen del castell del Rei o de Pollença ens és desconegut. És possible que ja durant la dominació romana fos usat com a esperó defensiu o de talaia natural de vigilància, especialment a partir del segle III de la nostra era, inici de la inestabilitat política i militar de l'Imperi Romà. Segles més tard, a l'època musulmana, ja existia com a fortalesa. Durant la conquesta catalana de Jaume I, serví de refugi per als sarraïns que escaparen a les muntanyes, sota el cabdillatge de Xuaip. Al mateix *Libre dels feits o Crònica*, de Jaume I, es fa referència explícita de la segona venguda del rei a Mallorca per tal de sotmetre els castells rebels: "E llaores

metem mà a conquerir les muntanyes e els castells que ells tenien, per nom Oloró, e Pollença e Sentueri", quan la capital ja feia un any i mig que havia estat conquerida. El mateix any 1231, Jaume I permutà l'illa pel comtat d'Urgell a l'infant Pere de Portugal, però es reservà la propietat del castell, cosa que podria explicar el seu nom.

Un dels episodis bèl·lics més importants que veié el castell fou a l'any 1343 quan el darrer rei privatiu de Mallorca, Jaume III, el tingué com a darrer reducte fidel a la seva causa. L'1 de juny de 1343, la ciutat de Mallorca i la resta d'illa, excepte el castell del Rei, es reteren a Pere III el Cerimoniós. L'exèrcit d'Arnau d'Erill, nou governador de l'illa, posà setge al castell, que resistí durant més de dos mesos.

Tingué categoria de castell fins a la segona meitat del segle XV. Posteriorment, deixà de tenir castellà i s'integrà dins la xarxa de talaies de vigilància, en ús fins a principis de segle XIX. Sembla que durant l'edat Moderna es dedicà en època de pesta a lloc de quarentena per a possibles infectats. Durant la Guerra Civil s'hi instal·là un lloc d'observació.

Avui, com ja deia fa cent anys Gaston Vuillier, "les seves altes muralles estan despulades i plenes d'esbarzers, i els vents d'alta mar les esmicolen cada dia".

Per a la descripció del recinte ens servim de l'autoritzada veu de l'Arxiduc Lluís Salvador: "Davant el pont del castell hi ha una murada provista d'un portalet que va des del fossat fins a l'entrada tallada en la roca, la qual s'obri sobre un esquerp accés. En l'angle nord-est es troba la capella de Sant Gabriel, amb senzilla volta... En el mur exterior hi ha dos aljubs adossats, un dels quals encara es pot usar.

L'edifici principal és el que ocupa l'ala oest, construït sobre unes roques tallades artificialment; es tracta d'una caserna amb dos arcs apuntats amb els angles de carreus de marès i pedra. De les finestres ja no queda cap rastre. Voltant l'extrem superior es veu encara part d'una cornisa rompuda.

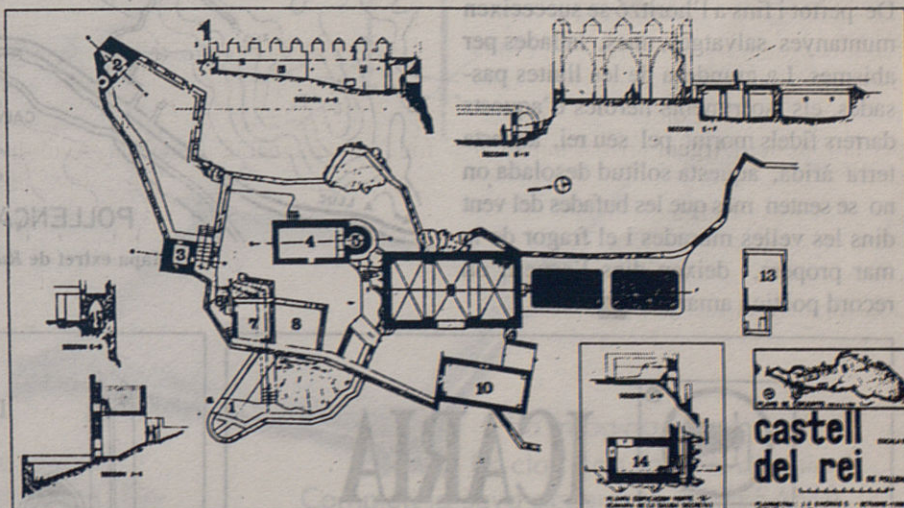
De la caserna se surt per un portal a l'aljub sostingut per dos arcs

1. Porta d'entrada.
2. Torre sud.
3. Torre nord.
4. Cuina.
5. Forn.
6. Senyera
7. Cambra de guàrdia.
8. Cambra de pati.
9. Edifici principal.

10. Capella de sant Gabriel.
11. Aljub de les arcades.
12. Aljub cec.
13. Casa nova.
14. Cambra secreta i escala.

(Planimetria de J. A. Encinas: Pollença, semblança d'un poble)

1. Porta d'entrada.
2. Porta de la fortalesa.
3. Pati principal.
4. Cuina.
5. Forn.
6. Torre sud.
7. Pati de migjorn.

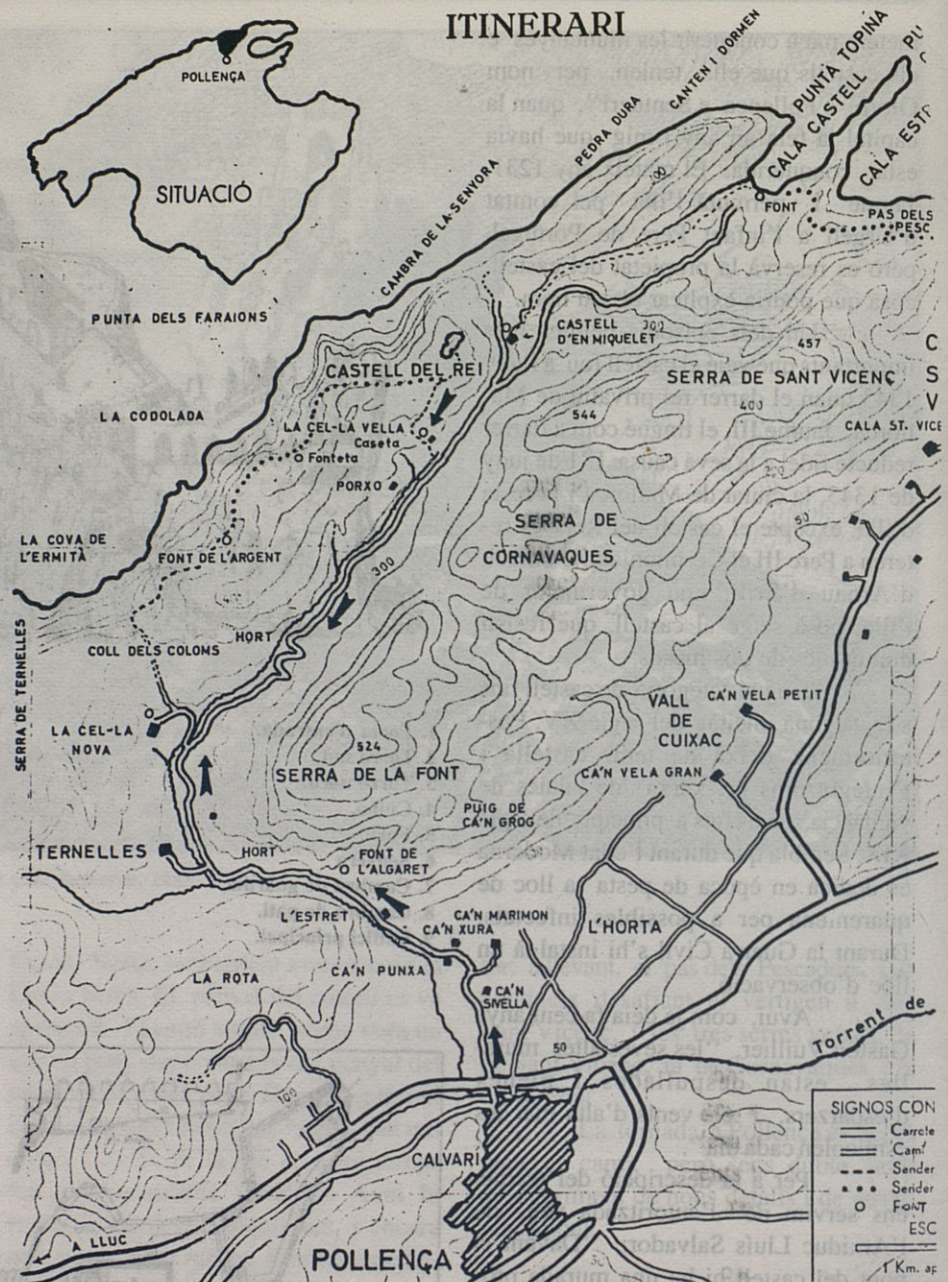
8. Edifici principal.
9. Capella de sant Gabriel / Aljubs.
10. Escala secreta

(Reconstrucció ideal realitzada per Damià Cerdà. Història de Mallorca, coordinada per J. Mascaró Pasariu)

apuntats on es troben molts d'ossos; devora hi ha les ruïnes d'una segona casa i al sud del castell, no lluny de l'entrada, un forn. Vora l'entrada sud hi ha una mena de torreta. El castell té un aspecte molt pintoresc vist des del seu costat oest, des de l'altura de la propera serra: com una orgullosa acrópoli, que corona les escarpades roques i, com a teló de fons, el mar blau i la clàssica silueta del cap de Formentor".

Avui, res no queda dels arcs de l'edifici principal (determinats autors identifiquen aquest edifici amb la capella de Sant Gabriel. Crec, tal com diu l'Arxiduc, que era la caserna o estatge principal del conjunt, habitatge del castellà i centre de comandament del castell), s'esboldregaren a principi del nostre segle. Hem d'afegir un comentari sobre l'escala secreta, situada a l'extrem nord-est. Feta sobre la roca, davalla per un esquerp i acinglat xaragall, de tal manera que constituïa una sortida secreta o d'emergència davant situacions difícils.

Acabam amb la romàntica visió de Gaston Vuillier, viatger d'origen rossellonès que visità el castell fa un centenar d'anys: "El paisatge vist des d'aquest cim du el segell de la grandesa. De pertot i fins a l'horitzó se succeeixen muntanyes salvatges, nues, tallades per abismes. La grandesa de les lluites passades, els sofriments heroics d'aquests darrers fidels morint pel seu rei, aquesta terra àrida, aquesta solitud desolada on no se senten més que les bufades del vent dins les velles murades i el fragor de la mar propera, deixen dins l'esperit un record poètic i amarg". ■

Mapa extret de Rutes Amagades de Mallorca, de Jesús García Pastor.

ICARIA
ciutat

**Els millors
preus en
fotografia**

- 31 de desembre, 12
- Jaume II, 24
- Balanguera, 8

ESPECIALISTES EN ARTICLES
DE MUNTANYA, CAMPING I ESQUÍ

**ES
REFUGI**

Pl. Palou i Coll, 10 (Banc de s'Oli)
Telèfon 71 67 31
07002 CIUTAT DE MALLORCA

ELEMENTS DECORATIUS FACTORS DECISIUS

Nosaltres sabem bé que la decoració, la personalització de la seva llar, és el resultat d'una tasca conjunta: espai, mitjans, formes i productes diversos. Elements decoratius que donen forma i vida exclusiva al seu entorn familiar.

S'ho imagina sense rajoles?
És clar, són factors decisius!
Completi la seva decoració a PREFAMA.

PREFAMA

■ PALMA DE MALLORCA:

Exposició:
Anxid. Lluís Salvador, 84 - Tels. 75 54 45 - 75 16 31

Magatzems:

Poligon San Castelló. Gran Via Asima - Tel. 29 40 04
Poligon Ca'n Valero. C/ 4 Novembre, 11 - Tel. 20 66 66
Ca'n Blau. C/ Socrates, s/n - Tel. 27 01 61

■ LLUCMAJOR:

Oficines, Fàbrica i Exposició:
Bisbe Pere Roig, 29 - Tels. 66 01 50 - 66 01 54

■ S'ARENAL:

Magatzem i Exposició:
Carretera Militar, 228 - Tel. 26 22 38

■ CALA D'OR:

Magatzem i Exposició:
Ctra. Calonge - Cala D'Or, Km. 1'500
Tels. 65 82 10 - 65 82 28

■ PORRERES:

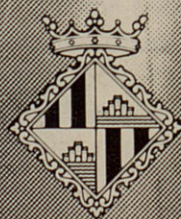
Fàbrica i Magatzem:
Ctra. Campos. Km. 0'400 - Tel. 64 71 05

FEIM FEINA PER POSAR LA CULTURA A L'ABAST DE TOTHOM

A través del Centre
Coordinador de
Biblioteques i amb la seva
xarxa de 52 biblioteques,
el **CONSELL INSULAR DE
MALLORCA** apropa, dia a
dia, la cultura a tots els
ciutadans.

Aquest Centre, que va
nèixer l'any 1985 amb tan
sols onze biblioteques, en
l'actualitat cobreix
gairebé la totalitat de
l'àmbit insular, refermant
la decidida voluntat i la
tasca continuada del
**CONSELL INSULAR DE
MALLORCA** a l'hora de
posar la cultura a l'abast
de tothom.

**CONSELL INSULAR
DE MALLORCA**